ლიტერატურული საქართველო

ჩემი ხატია სამშობლო,
სახატე — მთელი ქვეყანა

საქართველოს მწერალთა კავშირის ყოველკვირეული გაზეთი

პარასკევი, 10 აგვისტო, № 32 (2760) გამოცემის 58-ე წელი, 1990 ფასი 20 კაპ.

კანონზე არსებითი

1. როგორ აფასებთ დღეს საქართველოში შექმნილ პოლიტიკურ ვითარებას, როგორია თქვენი ტაქტიკა ეროვნულ-გამათავისუფლებელი ბრძოლის ამ ეტაპზე?

2. მოკლედ — თქვენი სამოქმედო პროგრამის შესახებ, შესაძლებლად მიგაჩნიათ თუ არა თქვენი პროგრამის თუნდაც რამდენიმე პუნქტის განხორციელება საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენამდე?

3. რა წანამძღვრებია საჭირო საქართველოში ოფიციალური არასაბჭოური არჩევნების ჩასატარებლად?

4. სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენისათვის ბრძოლის ლიტვური, ლატვიური, ესტონური ვარიანტების სახესხვაობის მიუხედავად, საბჭოთა კავშირის პრეზიდენტის ბრძანებულებით ამ სახელმწიფოთა უმაღლესი საბჭოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებანი უკანონოდ, ბათილად გამოცხადდა. რა დასკვნა შეიძლება გამოიტანოს აქედან ეროვნულ-გამათავისუფლებელმა მოძრაობამ?

ამჯერად ამ კითხვებით მივმართეთ საქართველოს სახალხო ფრონტის თავმჯდომარეს ბატონ **ნოდარ ნათაძეს** და საქართველოს რესპუბლიკურ-ფედერალური პარტიის თავმჯდომარეს ბატონ **ირაკლი შენგელაიას**.

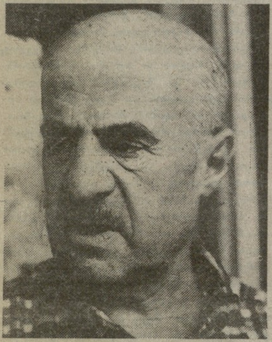

1) დღეს საქართველოში მდგომარეობა, რა თქმა უნდა, ძალიან მძიმეა. მაგრამ არც ისე მძიმე, როგორც იყო მაშინ, როდესაც ერს ეძინა, იძარცვებოდა, ითრგუნებოდა, და არა თუ უნარი, სურვილიც არ ჰქონდა საკუთარი თავის დაცვისა. მე, პირადად, მოველი საქართველოს მიმართ აურაცხელ პროვოკაციას და დივერსიასაც კი. რამდენადაც შემიძლია ვიმსჯელო, იმპერიის გეგმებში არ შედის საქართველოს ხელიდან გაშვება. ჩვენმა მოწინააღმდეგემ ძალიან კარგად იცის, რომ ვინც ფლობს საქართველოს, ის ფლობს ამიერკავკასიას. ხოლო ვინც ფლობს ამიერკავკასიას, მისი პოზიცია ახლო აღმოსავლეთში ძალიან მტკიცეა. ამიტომ, შეეცდებიან ქართული ეროვნული მოძრაობის დასუსტებას, მის დისკრედიტაციას, სისხლისაგან დაცლასაც კი. მაგრამ ჩვენ შეგვიძლია თავის დაცვა, რადგან ჩვენი მისწრაფება, ჩვენი ბრძოლა, ზრახვა ემთხვევა ისტორიის დღევანდელი განვითარების მიმართულებას. კაცობრიობის მომავალია ცხოვრება სუვერენულ ერთა სუვერენული სახელმწიფოების, და არა იმპერიების სახით. იმპერია ისეთივე ანაქრონიზმია, როგორც კაციჭამიობა, მონათმფლობელობა...

მართალია, დღეს დიდი ძალები მუშაობენ ჩვენი დისკრედიტაციისათვის, საქართველოს უწოდებენ „მცირე იმპერიას", ცდილობენ საქართველო დაშალონ, ცდილობენ ეროვნულ მოძრაობას დაუპირისპირონ ჩვენთან მცხოვრები ყველა არაქართველი, მაგრამ მიმაჩნია, რომ ყველა ეს მცდელობა არის უპერსპექტივო. საქართველო იქნება თავისუფალი და დემოკრატიული.

ჩვენ უნდა შევუთავსოთ სხვადასხვა მეთოდები ბრძოლისა. ერთის მხრივ, უნდა ვიბრძოლოთ ჩვენი პარლამენტის შეთხზვით. ახალი პარლამენტი უნდა იყოს ბრძენი და მტკიცე, შემდგარი ისეთი ადამიანებისაგან, რომელთაც შეეშლებათ საჭირო მიმართულების მოძებნა და ეყოფათ სიმტკიცე, რათა დაიცვან თავიანთი გადაწყვეტილება. ჩვენ საპარლამენტო გზით უნდა აღვადგინოთ დამოუკიდებლობა. მაგრამ ამის აუცილებელი პირობა ის არის, რომ არ გვეშინოდეს ხელის განძრევისა, ხოლო ამისათვის კი აუცილებელია, ჩვენი მოსახლეობა დავიცვათ ბანდიტური ორგანიზებული თავდასხმებისაგან, რომელსაც კი განიცდის უკვე წელიწადზე მეტია. უნდა გავათავისუფლოთ საქართველოს ეკონომიკა ბორკილებისაგან. ისევ პარლამენტის საშუალებით უნდა გავთავისუფლდეთ იმ ხარკისაგან, რომელსაც დღეს ვიხდით. დღეს საქართველოში ხელფასების ოთხმოცდათხუთმეტი პროცენტი გაიცემა, არა საქართველოს მიერ, არამედ საბჭოთა კავშირის მიერ. ე. ი. ეკონომიკის 55 პროცენტი სხვის ხელშია და ეს მდგომარეობა უნდა გამოსწორდეს. ესეც აუცილებელი პირობაა ჩვენი თავისუფლებისა. ამაზედაც დიდი ბრძოლა მოგვიწევს. რაც მთავარია, ქართველი ხალხი ჯანსაღი სულისკვეთებისაა, მაგრამ ნაკლებად პოლიტიზირებულია. რიგით ადამიანს ხშირად არ ესმის, რა სჭირდება ჩვენს ქვეყანას პოლიტიკურად. წარმოიდგინეთ, თვით ისეთი უსუსური ლოზუნგიც კი, როგორიც იყო არჩევნების ბოიკოტი, საკმაოდ პოპულარული აღმოჩნდა. ახლა ეს ვეღარ მოხდება. ნელნელა ხდება ხალხის პოლიტიზაცია, ჩვენ უნდა ვეცადოთ, რაც შეიძლება სწრაფად წარიმართოს ეს პროცესი. შეუძლებელია ბრმად ვიაროთ იმ რთულ ვითარებაში, რაც დღეს მსოფლიოში გვაქვს. უნდა ვიყოთ თვალხილულნი, თვალხილული უნდა იყოს მთელი ხალხი და არა მარტო ე. წ. პოლიტიკური ლიდერები.

2. საქართველოს სახალხო ფრონტის პროგრამა თავსდება პერიოდში დამოუკიდებლობის აღდგენამდე. დამოუკიდებელ საქართველოში არავითარი სახალხო ფრონტი საჭირო აღარ იქნება. დღეს ჩვენ ვამზადებთ ნიადაგს საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის. ჩვენი პროგრამა შეიცავს აუარებელ პუნქტს, იმის თაობაზედ, თუ რა უნდა გაკეთდეს დღეს როგორც კანონმდებლობითი, ისე ეკონომიკური ხაზით. ყველაფერი რაც გასაკეთებელია, პროგრამაში არ წერია და ვერც ეწერება.

3. სიტყვა არასაბჭოური ამ შემთხვევაში მოკლებულია შინაარსს. რას ნიშნავს საბჭოური ან არასაბჭოური არჩევნები? თავისთავად ის ფაქტი, რომ ხდება საყოველთაო არჩევნები და ხდება პარლამენტის არჩევნები, არის არასაბჭოური. საბჭოური ხელისუფლება თავისი იდეით არის დიქტატურა. არსებობს ასეთი ცნება — ლენინის მოძღვრება საბჭოების, „სოვეტების", როგორც პროლეტარიატის დიქტატურის სახელმწიფოებრივი ფორმის შესახებ. (როცა რევოლუცია მოხდა პეტერბურგში, 1917 წელს, ხელისუფლება გადავიდა საბჭოების ხელში. ეს „სოვეტები" არ იყო პარლამენტი, ეს იყო ორგანოები, რომლებიც დაკომპლექტებული იყო დიდი და ძლიერი კოლექტივების მიერ, მაგრამ მოსახლეობა არ აგზავნიდა იქ დელეგატებს ე. ი. არჩევნები არ იყო საყოველთაო). მას შემდეგ, რაც საბჭოთა კავშირში ფორმალურად შემოიღეს საყოველთაო არჩევნები, ეს ნიშნავდა, რომ ფორმით (და არა არსებითად) ეს იყო გადასვლა პარლამენტარიზმზე და საბჭოების ხელისუფლებაზე ხელის აღება. მართალია, პარლამენტსაც საბჭო დაერქვა, მაგრამ როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ფორმალურად იგი უკვე აღარ იყო „სოვეტი", არამედ პარლამენტი. გარდა ამისა, თუკი არჩევნებში მონაწილეობს მრავალი პარტია, ეს ნიშნავს, რომ საბჭოთა კავშირის მთელ ტრადიციასთან ამას საერთო არაფერი აქვს. ჩვენი მიზანია, რომ ამ უფლებაშეზღუდულ და კუდმოკვეცილ ორგანოში, რომელსაც ჰქვია საქართველოს უზენაესი საბჭო, გავიყვანოთ ისეთი ადამიანები, რომლებიც ჩვენს ინტერესებს დაიცავენ, ისეთნი, რომლებიც არ მოაწერენ ხელს ახალ სამოკავშირეო ხელშეკრულებას. რასაკვირველია, იურიდიული თვალსაზრისით, ეს უზენაესი საბჭო უვარგისია — ეს არის დაპყრობილი ტერიტორიის თვითმმართველობის ორგანო. მაგრამ იგი ჩვენთვის ღირებულია — მას აუარებელი ფუნქცია აქვს.

ჩვენ — დემოკრატიული და პატრიოტული ძალები დაინტერესებულნი ვართ, რომ პარლამენტში დეპუტატების რაოდენობა არ იყოს დიდი. რადგან, სამწუხაროდ, იმ ტიპის ადამიანები, რომლებიც ჩვენ გვჭირდება, არ არის ბევრი, რაც უფრო მეტი იქნება დეპუტატთა რიცხვი, მოგებული დარჩება ჩვენი პოლიტიკური მოწინააღმდეგე...

4. პირველი დასკვნა ისაა, რომ პრეზიდენტი არ ერიდება კანონსაწინააღმდეგო გადაწყვეტილებების მიღებას.

მეორე: მხოლოდ საპარლამენტო გზა არ გვეყოფა, საპარლამენტო გადაწყვეტილებას ზურგს უნდა უმაგრებდეს რაიმე რეალური ძალა.

მესამე: პრეზიდენტის ბრძანებულების მიუხედავად, პარლამენტი მტკიცედ დგას თავის გადაწყვეტილებაზე და იმედია არაფერს დასთმობს. ე. ი. თუ პარლამენტი მტკიცეა და ღირსეული, მას შესწევს უნარი პრეზიდენტის გადაწყვეტილებასთან ბრძოლისა.

მეოთხე: როგორც ჩანს, დღევანდელ ვითარებაში, ისეთი კოლონიური ქვეყნებისათვის, როგორიც არის საქართველო, ლიტვა, ლატვია, ესტონეთი — უფრო არსებითია ჰყავდეს კარგი შემადგენლობის პარლამენტი, ვიდრე ის, რომ ჰქონდეს პარლამენტისათვის სათანადო უფლებების მიმნიჭებელი კარგი კანონი. ე. ი. კანონზე უფრო ძვირფასი თავად პარლამენტის შემადგენლობაა.

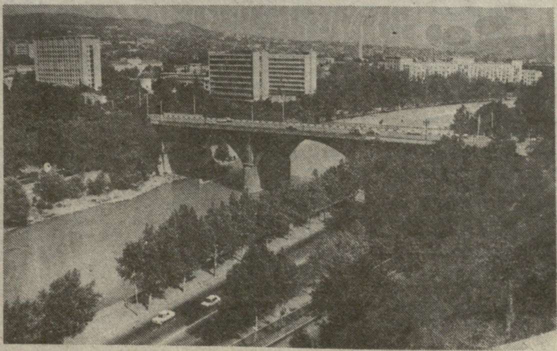

ძნელი გზა

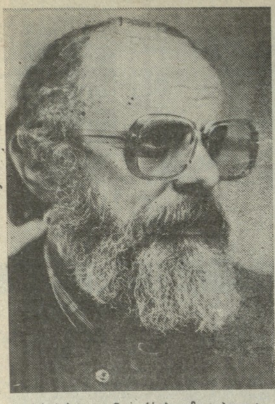

1. საქართველოში არსებულმა პოლიტიკურმა ვითარებამ ნათლად გამოკვეთა ქართველი ერის მომავლისადმი ორგვარი მიდგომა: ერთის მიხედვით, საქართველო დარჩება კავშირის შემადგენლობაში, „განახლებული სამოკავშირეო“ ხელშეკრულების ძალით. ამ პოზიციაზე დგას საქართველოს კომუნისტური პარტია და მისი მომხრეები. დღეს ხშირად გაისმის უკმაყოფილო ხმები, თითქოს, რესპუბლიკა არ დარჩა, რომელმაც არ გამოაცხადა „დამოუკიდებლობა“, ხოლო საქართველო ჩამორჩა მოვლენებს. ჩემი აზრით, ამგვარი შეფასება მცდარია. თუ რა ფასი აქვს „ახკინკილათი გასვლას“ სსრკ-ს შემადგენლობიდან, რაც ამ ბოლო დროს ჩვეულებრივ მოვლენად იქცა, ამაზე წარმოდგენას გვიქმნის ბელორუსიის სს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს მიერ გამოცხადებული „დეკლარაცია სახელმწიფო სუვერენიტეტის“ შესახებ. გამოვყოფ მხოლოდ ორ პუნქტს:

ა. სუვერენული სახელმწიფო არის ბელორუსიის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,

ბ. ბელორუსიის სსრ წინადადებას იძლევა შეიმუშავდეს სუვერენული სოციალისტურ სახელმწიფოთა სამოკავშირეო ხელშეკრულება.

დიდი ლოგიკური ალღო არ ესაჭიროება იმის გარკვევას, რომ „დეკლარაცია“ დაწერილია იმ „სანოტო სისტემაში“, რასაც ცენტრი სთავაზობს „მოკავშირე“ რესპუბლიკებს.

სსრკ კომპარტიის XXVIII ყრილობიდან ქართველი დელეგატების დაბრუნების შემდეგ და ოლესაც ოფიციალურ პრესაში გამოქვეყნდა ინფორმაციაში ლაპარაკია, რომ საქართველოს კომპარტია პარიტეტულ საწყისებზე ერთიანდება „მოკავშირე“ რესპუბლიკების კომპარტიებთან „საერთოსტრატეგიული ამოცანების შემუშავებლად და სარეალიზაციოდ“. სხვაგვარად თვი იქნება დამოუკიდებელი პოლიტიკური პარტია. არ მჯერა ამგვარი დამოუკიდებლობის ერთი მარტივი მიზეზით: საქართველოს კომპარტია (ცკ-ს პირველი მდივნის გ. გუმბარიძის სახით) საკავშირო კომპარტიის პოლიტბიუროში ერთიანდება სკკპ პლატფორმაზე მდგომ ლიტვის კომპარტიასთან (ცკ-ს პირველი მდივნის მ. ბუროკიავიჩიუსის სახით) და არა ლიტვის დამოუკიდებელ კომპარტიასთან, რომლის ლიდერია ა. ბრაზაუსკასი.

მაშ, რითი შეიძლება აიხსნას გადაწყვეტილებები, რომელიც მიიღო საქართველოს სსრ უზენაესმა საბჭომ, თუკი მიმდინარე პროცესი „განახლებული სამოკავშირეო ხელშეკრულებისაკენ“ ცდილობს წაიყვანოს საქართველო? ჯერ გავარკვიოთ ამ გადაწყვეტილებათა მნიშვნელობა. საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის გამოცხადება, დამფუძნებელი კრების დათხოვნა, რსფსრ-სა და საქართველოს სსრ-ს შორის „მუშურ-გლეხური ხელშეკრულების“ დადება, ამიერკავკასიის ფედერაციაში და ბოლოს სსრკ-ს შემადგენლობაში საქართველოს ინკორპორაცია შეფასებულია, როგორც არასამართლებრივი და არაკანონიერი მოქმედება ქართველი ერის მიმართ. ერთის მხრივ, ამგვარი შეფასება აუცილებელი იყო, რადგან საქართველოს სსრ უზენაესი საბჭო წარმოადგენს სამართალმემკვიდრეს საქართველოს მთავრობისა, რომელმაც ამდენი უბედურება დაატეხა თავს ქართველ ერს. მაგრამ, მეორეს მხრივ, თუ აქამდე მიღებულ აქტებს არ მოჰყვა საქართველოს ეროვნული სუვერენიტეტის განხორციელება, რაც ერთ-ერთ მთავარ კომპონენტად გულისხმობს მოლაპარაკების დაწყებას საქართველოს სახელმწიფოებრიობის აღდგენაზე (ცენტრთან, ევროპარლამენტთან, გაეროსთან), მთელი ეს „სამართლებრივი ბრძოლა“ დამთავრდება „განახლებული კავშირის“ შექმნით. საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის (სსრკ) გადაქცევა სოციალისტურ სუვერენულ სახელმწიფოთა კავშირად (სსსკ) საქართველოს საკმაო ხნით დააშორებს დამოუკიდებლობას.

მეორე მიდგომა ქართველი ერის მომავლისადმი საქართველოს განიხილავს, როგორც სახელმწიფოებრიობააღდგენილ, დამოუკიდებელ ქვეყანას, რომლის ურთიერთობა ყოფილ „მოკავშირე“ რესპუბლიკებთან (ცალ-ცალკე ან ერთად) განისაზღვრება მხოლოდ და მხოლოდ საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმებით გათვალისწინებული ხელშეკრულებებით.

საქართველოს სახელმწიფოებრიობის აღდგენისათვის პოლიტიკურ ბრძოლაში რამდენიმე გზა გამოიკვეთა: ერთნი აღიარებენ კონსტიტუციურ (პარლამენტურ) მიმართულებას, მეორენი გათავისუფლების ერთადერთ სტრატეგიულ საშუალებად დაუმორჩილებლობას (არაკონსტიტუციურ-არასაპარლამენტო) მიიჩნევენ, მესამენი ცდილობენ ორივე ამ მიმართების შეთავსებას. საერთაშორისო სამართალი არათუ ზემოაღნიშნულ გზებს, არამედ შეიარაღებულ წინააღმდეგობასაც სცნობს. მაგრამ ერთია რას სცნობს იგი, მეორეა რა არის ქართველი ერისათვის მისაღები. ამ მხრივ ყველა შეთანხმებულია — მისაღებია მხოლოდ მშვიდობიანი გზა. სხვა საკითხებში შესაძლებელია (აუცილებელიც) მოხდეს საერთო აზრის შემუშავება სხვადასხვა პოლიტიკურ ძალას შორის, რათა დამოუკიდებლობისათვის გაერთიანდეს სრულიად საქართველო.

2. აუცილებელია შეიქმნას თვითმმართველობის უზენაესი საბჭო, რომელიც განახორციელებს ეროვნულ სუვერენიტეტს:

ა. დაიწყებს მოლაპარაკებას საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის შესახებ ოპოზიციის ყველა ფრთის მონაწილეობით,

ბ. განახორციელებს საბჭოთა სტრუქტურის დემონტაჟს,

გ. საბჭოთა არმიას მიანიჭებს უცხო ქვეყნის სამხედრო ძალის სტატუსს,

დ. შექმნის საქართველოს ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული დაყოფის სრულიად ახალ მოდელს,

ე. გაარკვევს სამართლებრივ ურთიერთობებს საქართველოში მცხოვრებ სხვა ერთა წარმომადგენლებთან, პირველ რიგში, აფხაზებთან და ოსებთან,

ვ. მოახდენს მთავრობის რეორგანიზაციას,

ზ. საქართველოს მთელს ტერიტორიას მოაქცევს საკუთარი იურისდიქციის ქვეშ,

თ. განახორციელებს რადიკალურ ეკონომიკურ და ფინანსურ რეფორმებს, გამოუშვებს ქართულ ფულს,

ი. დაიწყებს ეროვნული არმიის შექმნას.

რამდენ ხანს გასტანს მთელი ეს პროცესი?! თუ გავითვალისწინებთ მაქსიმალურად შემჭიდროვებულ პერიოდს, წელიწადნახევარ — ორ წელიწადს, ადვილი წარმოსადგენია, თუ რა ძალისხმევაა საჭირო ყოველივე ზემოთქმულის განსახორციელებლად. ევროპის „საერთო სახლის“ იდეის საბოლოო განხორციელების დასაწყისს საქართველო უნდა შეხვდეს, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფო.

3. გავარკვიოთ, რას ნიშნავს „საბჭოთა“ არჩევნები?! საბჭოთა სტრუქტურა თავისთავში მოიცავს მთელს ჯაჭვს დაწყებული სასოფლო საბჭოდან, დამთავრებული უზენაესი საბჭოთი. ა. წ. 28 ოქტომბერს მოხდება მხოლოდ თვითმმართველობის უზენაესი საბჭოს არჩევა, ჩვენი გეგმით, სხვა საბჭოების არჩევა საქართველოში არ განხორციელდება. „საბჭოური“ სტრუქტურა შეიცვლება დემოკრატიული, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებით. მართალია, 1921 წლის 16 თებერვალს საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის გამოცხადება შეფასდა, როგორც არასამართლებრივი აქტი, არავის არ აქვს იმის ილუზია, თითქოს საბჭოთა სტრუქტურა გაუქმდა. იგი უნდა გაუქმდეს მხოლოდ მრავალპარტიული არჩევნების შემდეგ. ვიდრე კანონით არ დადასტურებულა ყველა პოლიტიკური პარტიის თანაბარუფლებიანობა, მანამდე საბჭოურობა-არასაბჭოურობაზე კამათი უსაგნოდ მეჩვენება.

4. გასაგებია სსრკ-ს პრეზიდენტის რეაქცია ბალტიის ქვეყნების მიერ დამოუკიდებლობის დეკლარირებაზე. ლიტვამ, ლატვიამ და ესტონეთმა დამოუკიდებლობა გამოაცხადეს მანამდე, ვიდრე ცენტრმა არ შესთავაზა მათ, ოფიციალურად მაინც, „თავისუფლების რეცეპტი“. ბალტიის ქვეყნების გარდა სხვებიც ხომ „გავიდნენ“ სსრკ-ს შემადგენლობიდან! თუ საქართველო მიიღებს შემოთავაზებულ „რეცეპტს“ (სსსკ-ს), ყოველივე მშვიდად ჩაივლის და თუ არა, ურთიერთობა გამწვავდება. რა შეგვიძლია გამოცდილების სახით გავითვალისწინოთ ჩვენს მომავალ პოლიტიკურ ბრძოლაში?! მხოლოდ ერთს მივაპყრობ მკითხველის ყურადღებას: არ დავუშვათ კონფრონტაცია თვითმმართველობის უზენაეს საბჭოსა და ეროვნულ კონგრესს შორის, როგორც ეს მოხდა ესტონეთში. საქართველოში მანამ იარსებებს საპარლამენტო და არასაპარლამენტო ოპოზიციათა ურთიერთმიმართების საკითხი, ვიდრე იგი არ გახდება დამოუკიდებელი სახელმწიფო. საპარლამენტო ოპოზიციისათვის მისაღები იქნება ეროვნული კონგრესი, თუ იგი:

ა. აირჩევა სრულიად საქართველოს ეროვნული ყრილობის მიერ (ეს მოსაზრება უკვე გამოთქმულია და მხოლოდ ვიმეორებ მას),

ბ. გამოხატავს საქართველოს მოსახლეობის პოლიტიკურ მიზანს (და არა ერის ნებას, რადგან იგი იურიდიული ძალმოსილების გარეშე წარმოუდგენელია).

ასევე, ეროვნული კონგრესისათვის მისაღები გახდება თვითმმართველობის უზენაესი საბჭო, თუ ის განახორციელებს ეროვნულ სუვერენიტეტს.

ასე წარმომიდგენია ჩვენი უახლოესი მომავალი.

ირაკლი შენგელაია

კარგი ინიციატივა

საქართველოს გ. ლეონიძის სახ. ქართული ლიტერატურის სახელმწიფო მუზეუმის სამეცნიერო საბჭოს სხდომამ, რომელიც ამა წლის 18 ივნისს გაიმართა, საექსპოზიციო და საგანმანათლებლო მუშაობაში ტრადიციების გათვალისწინებით ახალი ფორმებისა და მეთოდების გამოყენების აუცილებლობა წარმოაჩინა.

მუზეუმი ამზადებს თხუთმეტსაუკუნოვანი ქართული მწერლობის ამსახველ სტაციონარულ ექსპოზიციას. სადღეისო მოთხოვნათა გათვალისწინებით, გამოფენის ყოველი კომენტირებული ექსპონატი ზუსტ და მეცნიერულად განსაზღვრულ ადგილს მოითხოვს, სამეცნიერო საბჭოს წევრმა ქალბატონმა ლაურა გრიგოლაშვილმა, ძველი ქართული მწერლობის ექსპონირების შინაარსობრივ და ვიზუალურ პრობლემებზე ისაუბრა.

ბატონმა ვახტანგ როდონაიამ ისაუბრა XIV-XVI საუკუნეებზე, რომელსაც, დღემდე შემორჩენილი კრიტიკული სტერეოტიპებით, „დაცემის ხანას“ უწოდებენ. სინამდვილეში მაშინაც შეიქმნა სულიერი და მატერიალური კულტურის შესანიშნავი ნიმუშები.

ბატონმა სოლომონ ხუციშვილმა ყურადღება გაამახვილა ქართული მწერლობის პერიოდიზაციაზე. აღნიშნა, რომ ჩვენი თხუთმეტსაუკუნოვანი ლიტერატურა განუყოფელი ერთიანობაა, თავისი შინაგანი კანონზომიერებით გამთლიანებული.

ქართული ლიტერატურის მუზეუმი თავისი მდიდარი ფონდსაცავებით საერთაშორისო სტანდარტებს უტოლდება. სამწუხაროდ (რადგან 50 წელია თავი არავის შეუწუხებია სამუზეუმო სპეციფიკის გათვალისწინებითა და აქედან გამომდინარე, შენახვისათვის საჭირო სათანადო პირობების შესაქმნელად...) ფონდსაცავები სავალალო მდგომარეობაშია; მაგრამ, რაც უმთავრესია, ხელნაწერებს (ილიას, აკაკის, გალაკტიონისა და ა. შ.) ყოველდღიურად ეხება მკვლევართა ხელი, ცვდება, იცრიცება და თუ დროულად არ შევაშველეთ კომპიუტერული ტექნიკა, ძალიან მალე ფონდების დიდი ნაწილი სერიოზულად დაზიანებული აღმოჩნდება.

აუცილებელია შეიქმნას მძლავრი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, აღიჭურვოს დანადგარებით საცავები, ლაბორატორიები და სარესტავრაციო სახელოსნოები. სწორედ ამ მიზნების განსახორციელებლად გახსნა მუზეუმმა სავალუტო ანგარიში და დახმარებისათვის მიმართა სხვადასხვა მძლავრ საწარმოთა თუ დაწესებულებათა ხელმძღვანელებს.

შეისწავლება და პერიოდულად ქვეყნდება ფონდებში დაცული მასალები. მალე გამოვა „ლიტერატურის მატიანის“ ახალი, თემატურად მრავალფეროვანი ნომერი. ფონდების მეცნიერული შესწავლა და პოპულარიზაცია უფრო და უფრო სისტემატურ ხასიათს მიიღებს.

იზრდება სამეცნიერო კონტაქტები. ქართული ლიტერატურის მუზეუმის თანამშრომლები მონაწილეობენ როგორც საკავშირო, ისე საერთაშორისო კონფერენციებში. მუზეუმის საგამომცემლო განყოფილების გამგე ნინო ხოფერია მიწვეული იყო იტალიის ქალაქ ბერგამოში, ფლორენსკისადმი მიძღვნილ საერთაშორისო სიმპოზიუმზე, სადაც წაიკითხა მოხსენება „სახელდების ფლორენსკისეული კონცეფცია“. ამ დღეებში მუზეუმის ორი თანამშრომელი, დირექტორის მოადგილე სამეცნიერო დარგში ქ-ნი ციცი ბუქურაული და უფროსი მეცნიერმუშაკი ქ-ნი ლალი ცომაია გაემგზავრნენ პოლონეთში, იქ მცხოვრებ ქართველ ემიგრანტებთან — ყოფილ იუნკერებთან კონტაქტების დასამყარებლად და საარქივო მასალების მოსაძიებლად.

უცხოეთთან კონტაქტების გაღრმავებას და საქართველოს ფენომენის პოპულარიზაციას ემსახურება ლიტერატურის მუზეუმის ის ინიციატივაც, რომელზეც 8 ივნისს იმსჯელა სამეცნიერო საბჭომ. გადაწყდა — სამ წელიწადში ერთხელ გაიმართოს ქართული ლიტერატურისა და თეორიის საკითხებისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სიმპოზიუმი, რომლის მუშაობაში, გარდა ცნობილი უცხოელი ქართველოლოგებისა, მონაწილეობას მიიღებენ ეროვნული ლიტერატურის სხვადასხვა სფეროში მოღვაწე მკვლევარები.

სამეცნიერო საბჭოს წევრებმა აღნიშნეს, რომ ამ შესანიშნავ იდეას სჭირდება საქართველოს მთავრობისა და შესაბამისი ზემდგომი ორგანიზაციების ხელმძღვანელთა მხარდაჭერაც და თანადგომაც.

ქართული ლიტერატურის ისტორიისა და თეორიისადმი მიძღვნილი პირველი საერთაშორისო სიმპოზიუმი, სახელმწიფო ლიტერატურის მუზეუმის ეგიდით, განსაზღვრულია გაიმართოს 1993 წელს.

გადაწყდა, შეიქმნას საკოორდინაციო საბჭო, რომლის დაზუსტებულ შემადგენლობასა და სიმპოზიუმთან დაკავშირებულ სხვა პრობლემებსაც საკოორდინაციო საბჭოს პირველივე სხდომის მოწვევის შემდგომ, მკათათვის დამდეგს, გავაცნობთ საზოგადოებას.

მუზეუმის სამეცნიერო საბჭო.

მიწა...

ელდარ ნადირაძე

გადასახლებაში მიჰყავთ უბადრუკი ტუსაღი, რომელსაც უკანასკნელად იხლა მოუხერხებია, რომ ანანურთან ამოვლისას, ერთი მუჭა მიწა მალულად აუღია და ჭრელ ცხვირსახოცში გამოკრული უბეში შეუნახავს. ესლაა მისი უკანასკნელი იმედი, ესაა მისი სახოება და სიკვდილის შემამსუბუქებელი ერთადერთი საშუალება.

ეტაპის უფროსი სასტიკად გააროზგინებს ისედაც მომაკვდავ ბერას, როცა იგი უარზეა გადაყაროს მიწა, რომლის დანიშნულებისა სალდაფონს ვერაფერი გაუგია. სიკვდილის აგონიაში ჩავარდნილი ბერა ერთხელ მოვა გონზე, და ისიც იმიტომ, რომ თავის მოძმეს მიწის შესახებ ქვითინით შეეკითხოს: „წაიღეს, წაიღეს?“ და როცა შეიტყობს, რომ გიორგიმ მალულად ჯულზე გადააბნია მისი სანუკვარი მიწა, ხელზე დაუწყებს კოცნას...

განათლებულ მორწმუნესავითაა უბეში მიწანაგულვებელი ბერა. საიქიოს შესაყარზე ბრწყინვალებაში დანთქმული თავისი სატრფო ეკითხება: „მუჭაში რა გაქვს ბერა?

— მიწაა!.. მამა-პაპის საფლავის მიწაა, დედაჩემს მოვატანინე...

— გაუფრთხილდი, გაუფრთხილდი, წავიდეთ!...“ — ჩასძახებს მას ღვთიური ხმა, რომელიც ლებულობს ბერას თავისთან იმ დანიშნულების ასრულებისათვის, რისთვისაც ის მოვლინებული იყო ამქვეყნად. ესაა ვალმოხდილების უდიდესი გრძნობა, რომელიც მიწას აქცევს ჯადოსნურ გასაღებად მარადისობაში შესაღწევად.

ასე ესმოდა ძველ ქართველს მიწის სიყვარული. სამშობლოს განცდა საკუთარი მიწის სიყვარულზეა აღმოცენებული და, თუ არაა ის უკანასკნელი, ვერ იარსებებს სამშობლოც. სავსებით ცხადია, რომ შიო არაგვისპირელს მხოლოდ ალლოს კარნახით არ დაუწერია მოთხრობა, რომლის სიმართლის ძალა კაეშნით ავსებს ყოველი ქართველის გულს. აქ შეცნობილია ჩვენი ეროვნული ფიზიონომია, რომლის სიმრთელე უშუალოდ მიწას უკავშირდება და მოგვაგონებს იმ დევს, რომელსაც ყოველი მოჭრილი თავის ადგილზე მანამდე ამოსდის სხვა თავები, სანამ მისი სულის ბინადარი უცხო ჩიტები ცოცხლობენ ამქვეყნად.

საქართველო ღვთიური მადლით მოსილი ქვეყანაა. ეს ჭეშმარიტება შეუდარებელი ლაკონიზმით გამოიხატა აკაკის ფრაზაში: „ცაფირუზ, ხმელეთ-ზურმუხტი“... რომელიც უფრო ზღაპრის ტექსტიდან ამოკრებილ სიტყვებს გავს, ვიდრე რეალური ცხოვრებიდან აღებულს. ასეთ მიწა-წყალს კი საჩუქრად არ იძლევიან. მასზე დამკვიდრების უფლებას მოპოვება სჭირდება და თვით მამაზეციერიც ვერ გაგისამშობლოებს მას, თუ ვერ ფლობ ბრძოლისა და შრომის მარადიულ ხერხებს, რომელნიც უშუალოდ განსაზღვრავენ ყოველი ხალხის ისტორიულ ადგილსამყოფელს და მის ეროვნულ ღირსებას (არადა, რამდენი დაბოლმილი შფოთავს და ვერ გაუგია რა დამსახურების გამო მიეკუთვნათ ქართველებს ადგილი, რომელიც თავიანთთვის უფრო შესაფერისად ეჩვენებათ).

შეუძლებელია, რომ ისტორიული პროცესის განვითარება კერძო შემთხვევას დაეფუძნოს. ღმერთისა და ადამიანის საოცრებათა წიგნიც კი ვერ უშვებს იმის შესაძლებლობას, რომ მიწა ადამიანმა უზრუნველად მიიღოს, ყოვლისშემძლე ბიბლიური ღმერთიც კი ვერ კისრულობს აჩუქოს და დაუმკვიდროს აბრაამს მიწა, რომელიც შემდეგ მისი მოდგმის სამშობლოდ უნდა გადაქცეულიყო. ნაჩუქარი — როგორც გამუდმებული ყვედრების საგანი თავისუფლების ბორკილია მუდამ და თავისი რჩეული ხალხი რომ ამ მარადიული კომპლექსისაგან გაეთავისუფლებინა, არჩევანი აბრაამის უნარს მიანდო. აბრაამმა გაუგო უფალს და თუმცა სამკვიდრებელს უანგაროდაც სთავაზობდნენ მისი პატრონები, საჩუქარზე უარი განაცხადა და საქმე ისე მოაწყო, რომ ყოველგვარ შესაძლო დავას საფუძველშივე კანონიერად მოუკვეთა ფესვები. ეს იყო სამაგალითო წინდახედულება, რომელიც უნდა ქცეულიყო ყოველი ერის ჩამოყალიბების ქვაკუთხედად. საბედნიეროდ, ამ ქვაკუთხედზე დააფუძნა ქართველმა თავისი ეროვნული მეობა და თავისი ღირსების დასასაბუთებლად, უძველესი დროიდან აზარა ვაზი და ხორბალი, სჭედა რკინა და ფოლადი, ააგო სახლი და სალოცავი. თითქოს ღმერთის წინაშე დადებულ პირობას ასრულებდა, იგი იბრძოდა მიწისა და სამშობლოსათვის და ამ გარჯისათვის მიიღო მან ეს უდიდესი განძი — ეროვნული მეობა.

საკუთარი თავით გაამაყებულმა ბერძნებმა, რომლებიც სხვათა მიმართ მაინცდამაინც უხვად არ არიგებდნენ საქებარ ეპითეტებს, ქართველებს მიწისმოქმედნი შეარქვეს. ძნელია მოიძებნოს სხვა სიტყვა, რომელიც უფრო კონკრეტულად გამოხატავდეს ერის ფუნქციას და უფრო საამაყო იყოს. ძველი მსოფლიოს ერთ-ერთი ყველაზე წარჩინებული ხალხისაგან შერქმეული ეს სახელი ჩვენ შევიფერეთ, რადგან კარგად ვიცნობდით ერთმანეთს. ვინ იცის, რამდენი სახვნელ-სავეთელი გაცვდა თუნდაც ერთი ჯიში ვაზისა და ხორბლის გამოყვანაში, ვინ იცის რა ოფლისა და სისხლის დაღვრა დასჭირდა ქართველს სანამ გამოსტაცებდა მიწას ყველა იმ სიამეს, რისი მიცემაც მას შეუძლია და რასაც კაცობრიული არსებობა ემყარება, ვინ იცის რამდენი მეფის, დიდებულის თუ მოხელის სული და გული გაულაღებია აქაური მიწის ბარაქას... ეჰ, ჩვენო სასტუმროდ გადანახულო „საუკეთესო“, კიდევ კარგი, რომ სახელი მაინც დავინარჩუნეთ.

ძველი დროის მტერთაგან ყველაზე მრისხანემ, შაჰ-აბასმა, შეუცდომლად მიაგნო ქართველთა ძალის შემარყეველ ხერხებს და ბაღ-ვენახის გაჩანაგება ბრძანა, ჩვენი ისტორიული ფუნქციის მოშლა მოინდომა. საოცარია ის გამორჩეული სისასტიკე, რომელიც მას საქართველოს მიმართ გააჩნდა. უზარმაზარი იმპერიის პატრონი გააფთრებით იყო ჩაბღაუჭებული ამ პატარა ქვეყანას. მის მძულვარებით სავსე ფანატიზმში, სტრატეგიულ საჭიროებაზე მეტი, ქართველთა გაუტეხლობითა და სიკერპით გამოწვეული სიძულვილი უფრო ჩანს. მოსრა, მოტყვევნა და გადაასახლა, საგანგებოდ შერჩეულ უნაყოფო ადგილებში, მაგრამ ერის ისტორიული ბედისწერის შეცვლა არც მისთანა მოკვდავს შეეძლო. ასეთი პერმანენტული დარბევების შემდეგ, ქართველი კვლავინდებურად მფერავდა დროებით დაუანგულ სახნისს, რომელიც მის ხელში მოსხე კვერთხად იქცეოდა.

ამას წინათ ტელევიზიით გამოსვლისას ერთმა აფხაზმა ქართველების უვარგისობის მიზეზად მათი სიამაყე დაასახელა. კაცმა ლამის იტირა, ასეთები რატომ არიანო. მას არ უხსენებია არა „ქედმაღალი“, არც „დამცინავი“, არც „ამპარტავანი“. პირდაპირ სიამაყე წაგვიყენა ბრალდებად. ისე შემებრალა ის კაცი, ლამის სახალხოდ მეთქვა: ქართველებო, ნუ იქნებით ასეთი „სასტიკად ამაყები“-მეთქი, მაგრამ რა ვქნა, რომ ასეთი ეროვნული თვისებების გაქრობა-გაცამტვერებას ჩვენისთანებს არ ეკითხებიან. მე არ ვიცი, რა საშუალებით მივწვდი და ავუხსნა იმ კაცს, რომ სიამაყე მაწვნის ქილა არაა, სადმე გზაზე რომ იპოვებოდეს, იგი საუკუნეთა განმავლობაში ერის გარჯით შეძენილი თვისებაა, რომლის „გამოწვევა და გაქრობა“ ძალით არ შეიძლება. მართალია, ჩვენებური სოციალიზმი ვერ იტანს სიამაყეს და მას ეროვნულ ყოყოჩობად ნათლავს, მაგრამ მისი წართმევა ალვირახსნილ ძალადობასაც არ შეუძლია, ამ შემთხვევაში ყველაზე გამოსადეგი ის სიბრძნეა, რომელიც გვმოძღვრავს: ადამიანი შეიძლება მოკლა, მაგრამ შეუძლებელია დაამარცხო. როგორ ავუხსნა იმ კაცს, რომ ქართველები საუკეთესო მებრძოლი ხალხი იყო მთელ მახლობელ აღმოსავლეთში და მიწა, რომელზედაც ისინი ცხოვრობენ, ნადავლივით კი არ გააგდებინეს სხვა ხალხს ხელიდან, თავიანთი მარჯვენით მოიპოვეს, ან სულაც აქ გაჩნდნენ, მერე აღარავის წაართმევინეს და დიდი ძალისხმევით შეინარჩუნეს. ის ხომ არაფრით დამიჯერებს, რომ ამ ხალხმა 17 საუკუნის ხორბლეული და 500-მდე ჯიშის ვაზი ახარა თავის მიწაზე, დახვეწა და გააუმჯობესა სახვნელი იარაღები, გააწყო კევრი და წისქვილი, შექმნა მსოფლიოს ერთ-ერთი უმშვენიერესი ანბანი, მიიღო, აღიარა და ზნეკეთილად შეითვისა ქრისტიანული მოძღვრების სიდიადე, ააგო ჯვარი და სამთავისი, დაწერა „ვეფხისტყაოსანი“, ის არ ირწმუნებს საყოველთაო ჭეშმარიტებას, რომ თავისი არსებობის მანძილზე ქართველ ხალხს სხვა ხალხი არასდროს დაურბევიათ და, რომ ა დამშვიდებულ გულზე ყოფილა, თავის უსასტიკეს მტერზეც კი ასე უთქვამს: „თათარიც ჩემი ძმა არისო“. არ დამიჯერებს ჩემი ნახსენები მოძმე იმიტომ, რომ წიგნები, რომლებზედაც ის აღიზარდა, სიყვარულის დასათესად კი არა, მოყვრობის ასაშლელადაა დაწერილი და მათში ქართველთა სიკეთე რაც შეიძლება გაბიაბრუებულია. ასე რომ, ჩვენი სიამაყე შემთხვევითი არაა, და თუ ძირითად სათქმელს ოდნავ გადავცდი, მხოლოდ იმიტომ, რომ მტერსაც და მოყვარესაც მოვაგონო ის დვრიტა, რამაც ჩვენ ეს სიამაყე შეგვაძენინა. იგი გახლავთ მიწა. ესაა ტრადიციული კავშირი ქართველისა მიწასთან, რომლის გარეშე წარმოუდგენელია ჩვენი კულტურული მემკვიდრეობა.

ქართველთა ფიზიკური არსებობა განისაზღვრა მაშინ, როცა ხალხმა მიწათმოქმედების სამსახური აირჩია და ეს იმდენად ბედისწერული არჩევანია, რომ ამ გზიდან გადახვევა ჩვენს ფიზიკურ განადგურებას დაუდებს სათავეს, აი, სადაა ჩვენი ძალა, ოღონდ აქედანვე ვიტყვი, რომ ამ ძალას ხელის მიშველება სჭირდება, თორემ ერთხელ თუ აგვწიეს და მოგვაშორეს მიწას, იმ ზღაპრულ ფალავნად ვიქცევით, რომელსაც ფეხი აალებინეს მიწიდან და მისი ჯადოსნური ძლიერება ცარიელ მჩვრად ქცეულა მოწინააღმდეგის ხელში. მტერი მაშინაც იყო, როცა ეს სიუჟეტი იქმნებოდა, მიწასთან კავშირს მაშინაც ასე უცქერდა ქართველი და სულ საამკაროდ რომ ვერ ამბობდა, ზღაპრის პირით აცხადებდა ამის შესახებ თავის თანამოძმეს.

მაგრამ ზღაპრების დრო წავიდა.

ახლა საჭიროა პირდაპირ ითქვას ამ ურთიერთობის შესახებ, ითქვას იმიტომ, რომ უწყალო სენი მორევია მას და საშიშროების წინაშე აყენებს ჩვენი მომავლის საქმეს. უნდა თქვას ყველამ, ვისაც კი საქართველოს ხვალინდელი დღისათვის შესტკივა გული და მიიჩნიოს იგი ჩვენი ცხოვრების ნომერ პირველ საქმიანობად. საბედნიეროდ, ეს კამპანია უკვე დაწყებულია. ილენის მწერლის, მეცნიერის, პუბლიცისტის კალამი, იქმნება ორგანიზაციები, იმართება მიტინგები, მაგრამ გლეხის მიწასთან დასაბრუნებლად არსებითად ჯერჯერობით არაფერია გაკეთებული. ის ნამდვილი რეფორმატორული გადატრიალება, რომელიც უნდა მოხდეს მიწის საკითხში და რომლის საჭიროებასაც საზოგადოების ყოველი ფენის წარმომადგენელი გრძნობს, კვლავ იგვიანებს. ესაა საბჭოთა კავშირის მთავრობის ყველაზე ტაბუდადებული საკითხი, შეიძლება ითქვას, ყველაზე „საშიშიც“, რომლის განხილვა ადგილიდან არ იძვრის, ისე, როგორც ეს საჭიროა.

თუ კიდევ ერთხელ, თვალს გადავავლებთ, „ჩვენი ეპოქის“ ეკონომიური და პოლიტიკური ბრძოლების ისტორიას, თვალნათლივ დავინახავთ, რომ დიდი ნაწილი ამ ბრძოლისა მიწის გაბერწებას შეეწირა. თითქოს ეს იყო წინასწარგანზრახული, მოფიქრებული აქცია, რომელიც ბოლოსდაბოლოს „დიდი წარმატებით“ დაგვირგვინდა.

არადა, ყველაფერი იმით დაიწყო, რომ გლეხს მიწას შეპირდნენ.

ახლა, როცა შედეგი ჩვენს წინაშეა, დიდ გაბედულებად არ უნდა ჩამეთვალოს იმის თქმა, რომ ეს ლოზუნგი იყო ადამიანის პირიდან წამოსროლილი ყველაზე დიდი სიცრუე, რომელმაც თავის დროზე ბრძოლაში გამოიწვია უზარმაზარი მასა — მიწაზე დაღირსებული ხალხისა. მათი გააფთრება გააორმაგა ამ დანაპირევმა. „ცხრაასჩვიდმეტიდან ვურტყამ ტაშს და დამელალა ხელები“, ასე უბრალოდ და ყოვლისმომცველად გამოხატა ერთმა ქართველმა გლეხმა თვისი დამოკიდებულება ამ ვითარების გამო და უნდა გამოვტყდე, შესაბრალისი იყო, კაცი — ვისი ხელებიც ტაშით იყო დაღლილი და არა გუთნის ტრიალით. ვინ იცის, რა იმედგაცრუება გამოსცადა მან, ვიდრე ამ დაწურულ აზრს გამოხატავდა. ჩვენ ხომ ძალზე არა ვართ დაცილებული კოლექტივიზაციისა და მისი შემდგომი პერიოდის დემაგოგიურ ვნებათაღელვას: რამდენჯერ გამოავლეს ჩალა პირში ვითომ მიწის პატრონებს, რამდენჯერ დაპირდნენ და მოატყუეს, რამდენჯერ მისცეს და წაართვეს. უსამართლობის ყველაზე მძაფრი გრძნობა იბადება მაშინ, როცა ადამიანს საკუთარ ნაშრომზე უფლებას აკარგვინებენ და თუ სამართალს ვერ პოულობს, სინდისის ქენჯნისაგან თავისუფალი თავისებურად ძიობს შურს. ასეთი შურისძიების შედეგია საკუთარი ოფლით მოწეულის მოპარვა, რაც იმდენად ნამდვილია, რამდენადაც უცნაური. ეს წესი მთლიანად კოლექტივიზაციის პირმშოა და ისე მეჩვენება, თითქოს მისი წესად გადაქცევისათვის სახელმწიფოს განზრახ არ შეუშლია ხელი. ფაქტია, ქურდს გამართლება არა აქვს, მაგრამ დრომდე უყურებენ და არ მოსთხოვენ პასუხს მანამდე, სანამ მასში მეამბოხის სული არ გაიღვიძებს. ხალხის მორჩილებაში ყოფნისათვის ღირს ასეთი „პატარა“ მსხვერპლის გაღება. სხვათაშორის, ამ წესის საზოგადო ჩვევად ჩამოყალიბებამ გამოააშკარავა მისი პოლიტიკური საჭიროების სიღრმე და გამორიცხა მისი დამკვიდრების შემთხვევითი ხასიათი. ის, რაც ადრე ინდივიდს ეკუთვნოდა, ახლა ყველასია და შესაბამისად — არავისაა, ამიტომაა, რომ გაველაკდა ჩვენი მამული, ამიტომ იქცა ქურდობა, მპარაობა და ძარცვაგლეჯა სახელად. უცნაურია, მაგრამ პიროვნულად ძნელი დასადგენია, ვინ ვის პარავს და ვინ ვის აზარალებს. ვცხოვრობთ ასე ტაციაობაში ქართველნი და შეგვეჩნია, რომ ჩვენს მორალურ მხნეობას ბზარიც არ გაჩნდეს.

თუმცა, შემთხვევით არაფერი ხდება... ხალხთა ასეთი ბედი წინასწარ იყო ნავარაუდები იმ ყბადაღებული, ერთიანი საბჭოთა ხალხის შექმნის იდეით, რომელიც უნდა წარმოშობილიყო მსოფლიოს ერთ მეექვსედზე. ერები უნდა გათქვეფილიყვნენ ერთმანეთში და ბოლოს სოციალიზმის „ვარდისფერ მანქანაში“ ჩამოსხმულიყო რუსული სტილის საბჭოთა ხალხი, რომლებსაც ახლიდან დაუნაწილდებოდათ „დიადი სამშობლოსაგან“ შეთავაზებული მისიები. სამწუხაროა, რომ ხალხთა საქმიანობის ისტორიულ პროფილს უარყოფდა ასეთი იდეოლოგია, და, თავის თავში დაჯერებული, მემკვიდრეობის მიღებაზე უარს აცხადებდა. მხედველობაში მაქვს ის გარემოება, რომ ქართველი უნდა წასულიყო ციმბირში მელიების სატყავებლად, ხოლო ნენცები კახეთში — ვენახის მოსავლელად. იმპერიული სული ვერ იტანს ინდივიდუალიზმს, მან კარგად იცის, თუ რა სიჯიუტით ეწინააღმდეგება გადაგვარებას მშობლიურ მიწაში ფესვგამდგარი კაცი, რომელსაც თავისი არსებობა საკუთარ მარჯვენაზე დაუმყარებია და ამიტომაც „უუმჯობესებს პირობებს“. „წადით“!... „წადით“!... „წადით“!... რა საბურველში არ გაახვიეს ეს სურვილი ჩვენმა „კეთილისმყოფელებმა“, რას არ შეგვპირდნენ, რა საკენკი არ დაგვიყარეს, როგორღა არ დაგვადანაშაულეს. კარგი, ვთქვათ, ავდექით და წავედით. მივატოვეთ ალაზნის ველი, შიდა ქართლი, ზღვის სანაპირო... მერე? ვინ მოუაროს კახეთის ჩაკრიალებულ ზვრებს, მის დაბარვას, დათოხნას, გასხვლას, გაფურჩვნას, შეყელვას, შეწამვლას, მორწყვას, მოკრეფას, დაწურვას, დაყენებას და თუნდაც, დალევას, ვითომ, მანდაურებზე უკეთ მოახერხებენ ჩამოსული გადამთიელნი? მაგრამ ეს არ ანაღვლებთ იდეის მატარებელთ, ხალხს სახე უნდა დაუკარგონ და ეს ნაწილობრივ მოახერხეს კიდევაც. მოახერხეს, პირველ ყოვლისა, მიწის შეძულებით და ამ კომპლექსის ჩამოყალიბებისათვის მოიშველიეს მიწის-ფლობელობის ისეთი ვერაგი ფორმა, როგორიცაა კოლექტიური შრომა. შესაძლოა, ამ ფრაზისათვის პასუხი მაგებინონ... გამორიცხული არაა, შეურაცხყოფილნი დარჩნენ კოლექტივიზაციის თანამგრძნობნი — ხალხი, რომელიც ჯერ კიდევ ახერხებს, დაეპატრონოს იმ უკანასკნელ ფასეულობას, რომელიც უშთამომავლოდ გადასული მომაკვდავის სახლში უყურადღებოდ დარჩენილსა ჰგავს. ველოდები კოლექტივიზაციის თეორეტიკოსებისაგან (მე შენ გეტყვი, ცოტანი არიან საქართველოში!) დატუქსვას ისეთი „შეურყეველი ფორმით“, როგორიცაა სტატისტიკური მონაცემები, რომელნიც, სამწუხაროდ, არც იჭმევა და არც ისმევა, თორემ, იცოცხლეთ, ახლა ყელამდე ვიყოთ ჩასმული დოვლათში. მაგრამ, რაც არ უნდა მოხდეს, მაინც აღვნიშნავ, რომ ჩვენი დღევანდელი სილატაკე მთლიანად კოლექტივის კისერზეა. ეს განცხადება, არც ისე უპასუხისმგებლო უნდა მოგეჩვენოთ, თუ გავითვალისწინებთ, რომ მიწათსარგებლობის ამ უკუღმართ ფორმას საოცარი ძალა აღმოაჩნდა ადამიანის მარჩენალი მიწის გაპარტახებისათვის. სამაგალითოდ გამოდგება იმერეთის, რაჭის, ლეჩხუმის, მესხეთის, თუშ-ფშავ-ხევსურეთის დაცარიელებული და „კარზე ბოქლომდაკიდებული“ სოფლები.

„შევაჩეროთ მიგრაცია“, — მოვუწოდებთ ეროვნული რუპორიდან, მერე და რითი? ისევ დაპირებებითა და იდეოლოგიური ტვინისჭყლეტით? სადაა დროული და გადამჭრელი ზომა, სადაა მაგიური სიტყვები: მიწა — გლეხს! სამუდამოდ! უსასყიდლოდ! დაუბეგრავად! (მანამდე მაინც, სანამ მოდგებოდეს ამ მიწაზე). სადაა ნდობა, რომელიც კვლავ დაუბრუნებს ჩვენ გაქალაქებულ გლეხობას რწმენას და პირს აქნევინებს სოფლისაკენ, ისინი ვეღარ იტანენ სტალინკა-ქუდიანი, ჩერდაკებლუზიანი და ჩექმებიანი თავმჯდომარე-ბრიგადირების მოძალადე ტი-

(დასასრული მე-4 გვ.)

(დასასრული)

პებს, დაილალა ხალხი ყოველდღიური დაშინებებით. მთელი კოლექტივიზაციის განმავლობაში გლეხის საკარმიდამო ნაკვეთი იყო ის მაზე, რომელიც აკავებდა მას. „ჩამოგართმევ“, „ჩამოგაჭრი“, „დაგბეგრავ“, — ათწლეულების განმავლობაში ისმოდა (და ისმის კიდევაც) ეს საშიშარი სიტყვები სოფლის თავკაცთა პირიდან და დამფრთხალ ხალხს დღეში მანეთად და კილონახევარ სიმინდად ერეკებოდნენ კოლექტივის ფართობებში. ვისაც გასაქცევი ჰქონდა, გაიქცა. წავიდა და მიატოვა ათასწლეულობით ნალოლიავები მიწა.

თვალწინ მიდგას ჩვენებური, დაგდებული კარმიდამო: გაუყებული ყანა, გადამხმარი ვენახი, სარეველამორეული ველი, ჩაქცეული ღობე, ფითრმოდებული ხეხილი. თვალწინ მიდგას ისიც, თუ როგორი მოვლილი იყო ეს ყველაფერი ჩამორთმევამდე: ადგილობრივი კლიმატის გათვალისწინებით შერჩეული ვენახის ჯიშები, ველურ ნერგზე დამყნილი ხეხილი, შემობარული და კირწასმული, ახხებილი ღობე, მწვანედ მოხასხასე, მოვლილი და ნაპატიები მოლი...

თვალწინ მიდგას კოლმეურნეობის პატრონი: ბუნდოვნად გაგებული სოციალიზმის აპოლოგეტი. ტრადიციულად არაფრისმქონე, მქონებლებზე დაბოღმილი ტიპი, რწმენისა და ზნეობის მოძულე — გათავმჯდომარებული. სხვისი მოკირკიტე და დამბეზღებელი. გაგულისებული სიამაყით დაპატრონებია „გაკულაკებულთა“ ჩამორთმეულ სახიმინდეებს, სანოვაგის საწყობს, ლობიოსა და ხოიოს ბეღლებს, ფერმას და საჯინიბოს. ყვირის, ჯავრობს, იმუქრება და „ნაჯაფარი“ ამაყად დააბიჯებს ნააზნაურალის კანტორად ქცეული ოდის აივანზე.

გადის წლები. ინგრევა სახიმინდეები, იწვება კანტორა, უქმდება საწყობი, ფერმა, საჯინიბო, ირღვევა ღობე, პარტახდება მიწები და ბოლოს ირკვევა, რომ თავისი არსებობის მანძილზე კოლმეურნეობა „დოტაციური“ ყოფილა (ასეთი მოლამაზო სიტყვებით იმსუბუქებენ თავიანთ ბედოვლათობას). ანუ სიმდიდრე, რომელიც მიუღია თავისი იდეოლოგიური მტრისაგან, შემოდნობია ხელში და ახლა ელის შველას. არც უგვიანებენ. აერთიანებენ დიდ მეურნეობაში, რომელიც უფრო დიდი გაპირვების კორპორაციას წარმოადგენს. სოფელი კი კარგავს თავის სახეს, ხდება უძლური და სავსებით უპატრონო, აღარც მღვდელი, აღარც მამასახლისი, აღარც უფროსი და აღარც უმცროსი. ერთსულოვნების ყოველგვარი ნიშან-წყალი წაშლილია. სოფელი ქცეულა უბნად, ნათავმჯდომარევი — უბნის ბრიგადირად. გაქექილი ბლუზის გულისჯიბეში შუაზე გაკეცილი ლურჯი რვეული და უხეში პასტა-კალმისტარი უდევს, როგორც ძველი ძალაუფლების ნიშანი, დაიბოღმება თვისი ხელით ნაპარტახევი კოლმეურნეობის ნანგრევებზე (ეს უფლება მოუპოვებია თვისი „დიდი ნამსახურობის“ გამო) და ღრმადა ვარ დარწმუნებული, ახლებს ახლიდან რომ დააწყებინო ცხოვრება, უფრო დიდი სისასტიკით შეუდგებოდნენ „დასახული მიზნის მიღწევას“. ამიტომაც, დარდობენ და ენატრებათ „დიდი ბელადი“.

ჩემი პროფესიის წყალობით, წლების განმავლობაში უნებური დამკვირვებელი გავხდი სოფლის იავარყოფისა, მისი კანონადქცეული წესრიგიანობის რღვევისა. უპირველეს ყოვლისა, მხედველობაში მაქვს, სოფლებისათვის ერთდარგიანობის შემოღებით უძველეს სამეურნეო პროფილთა მოშლა და ტრადიციული გამოცდილების უგულვებელყოფა. მოგეხსენებათ, ტრადიციების მტრობა (თუნდაც იგი გლეხური გამოცდილება იყოს) ჩვენში ძალზე მიღებული იყო და მუდამ კარგ ტონად ითვლებოდა. აილეს და არავისთვის უკითხავთ, ისე გადახნეს საძოვრები, იიბები, გორაკთა ფერდობები შეუდგნენ ისეთი კულტურების შენებას, რომელთა შეუფერებლობა ამ ადგილებისათვის თავიდანვე ცხადი იყო და ყველაფერი სათავეში იყო გაწირული. სამამულო წარმოების ტრაქტორებით სანახევროდ, აყირავებულ ბელტებად ამოატრიალეს უძველესი სათიბები, რომლებიც, მერე ვერც ქარ-წვიმამ გააფხვიერა და ვერც ფარცხმა და დარჩა ასე დაუქმებული, გამოუსადეგარი ყველასათვის. საბალახოს ვილა დაეძებს, დასაბმელი ადგილი არ დაუტოვეს სოფლის პირუტყვს და ესეც არ აკმარეს, თითო სულზე გადასახადი დაუწესეს გლეხს. კარგად მახსოვს, მოდიოდნენ ხოლმე პაპკიანი და სტალინკა-ქუდიანი გადასახადის ამკრებნი. დაძვრებოდნენ ბოსლებში, ხალორეებში, საბუდრის ჩხრეკასაც არ თაკილობდნენ და მკაცრად აღნუსხავდნენ თავიანთ ქაღალდებში გლეხთა უბადრუკ ავლადიდებას (აფსუს, მონღოლები!). აწრიალდა გლეხი გამოსავლის ძებნაში, მაგრამ „საითაც გაიქცა, იქეთ წაიქცა“, ვერ იპოვა სამართალი, ვერ დაადგინა, რა სურდა სახელმწიფოს, გაუგებარი იყო, რატომ უსპობდნენ საარსებო წყაროს. მიწამ შეიძინა კოლექტივის სინონიმი და, მართალია, ნელ-ნელა, მაგრამ ბოლოსდაბოლოს, მკვიდრად შეიძულა ერთიცა და მეორეც. მუშახელი რომ შემოაკლდა, ზოგიერთმა „ნიჭიერმა“ თავმჯდომარემ აიღო და ისეთი კულტურის გაშენება გადაწყვიტა, რომელსაც, მისი აზრით, ნაკლები მოვლა სჭირდებოდა, მაგალითად, მიწაზე, რომელზეც ადრე ნახევარ სოფელს სარჩენი მარცვლეული მოჰყავდა, ტყემლის პლანტაცია გააშენა. საუკეთესო მოსავლიან ნაკვეთში თუთის ხეები ახარა (აბრეშუმის ჭიის გამოსაკვებად), ყოვლად შეუფერებელ ადგილებში ხეხილი ჩარგო, ხოდაბუნებში იონჯა დათესა (რომელსაც შემდეგ მოთიბავენ და დაალპობენ სასილოსე ორმოებში). ასე გადაიქცა ლეგენდარული ლადოს ყანა (სადაც, თურმე, მის პატრონს 500 კოდი პური მოჰყავდა), უნაყოფო ტყემლების ტყედ, იოსების ვენახი ბირკასა და ძურწაში გამომწყვდეული სასილოსე სიმინდის ნაკვეთად, ფარხადანის სათიბი ეროზირებულ პარტახად, გოგიას ხოდაბუნი, მოუსავლიანი ვაშლების კორომად, და შესცქერი კაცი ამ ჩვენს მაცოცხლებელ მიწას, რომელსაც ათწლეულობის განმავლობაში ერთი კაპიკის საღირალი არაფერი მოუტანია ხალხისთვის, შევეჩვიეთ მათ ცქერას, შევეჩვიეთ იმდენად, რომ სახნავ-სათესი აღარ გვეგულება საქართველოში და რაღაც შინაგანი შეძრწუნებით, სასოწარკვეთილნი გავიძახით: „ჩვენ თავს ვერ ვირჩენთ“. რასაკვირველია, ვერ ვირჩენთ, თუ ასე გაგრძელდება, თუ მიწა თავის ნამდვილ პატრონს არ დაუბრუნდება, ჩვენ მუდამ სხვისი ხელისშემყურენი ვიქნებით და ვერასდროს ვერ მოვიცილებთ იმ კომპლექსს, რომელიც გამოწვეულია საკუთარი შვილის შიმშილით დალონებული თვალების წარმოდგენით. ამ ხერხის ძლევამოსილება გამარჯვების უეჭველ გარანტიას იძლევა გადამწყვეტი ბრძოლის ჟამს და იმპერიული მმართველობის რეესტრში იგი კოლონიათა მოთვინიერების ყველაზე ეფექტურ საშუალებადაა მიჩნეული. უნდა ვიცოდეთ, რომ იგი სრული ძალით ჯერ არ ამოქმედებულა.

ფაქტია, რომ ყოველგვარი დამოუკიდებლობა შრომითა და მისგან მოპოვებული საკუთრების შეგრძნებით ვითარდება. ესაა ჩვენი სამყაროს აქსიომა, რომლის უარყოფამ ჩიხში მიიყვანა მილიონობით ადამიანი და განუვითარა მათ ყველაზე ცუდი თვისება — შრომის სიძულვილი. „მოუკვდა პატრონი ბარსა და თოხს“, — აი, ჩვენებური ნაგლეხარის ფრაზა, რომელსაც წარმოთქვამს ირონიული კვიმატობით, ისე, თითქოს, არა სურს, რომ დაუჯერო და რაღაც პასუხის მოლოდინში გამომცდელად შემოგაჩერდება.

რა უნდა უთხრა? რითი გინდა ჩაუსახო იმედი, მე შენ გეტყვი, სიმართლე მის მხარეს არაა და ვერ მოგითხრობს თავის გულაცრუებათა შესახებ, არადა, აშკარად მოითხოვს სამაგიეროს თქმას. უკეთესობას უნდა შეპირდე, უნდა უთხრა, რომ ბოლოსდაბოლოს მიწა მისი გახდება და უნდა დაუმტკიცო ნათქვამის სიმართლე. მაგრამ ვინაა ამის მთქმელი? ვინაა ამის გამკეთებელი? არავინ. „მოდა, დამანებეთ თავი, მაცალეთ ამ განუკითხაობაში ისე მოვაწყო ჩემი ცხოვრება, როგორც მეხერხება“, — აი, საბოლოო აზრი, რომელიც მის დუმილში გამოსჭვივის. ამიტომაც დაიძრა და ჩამოიხვეწა ქალაქში, ჩამოიტანა თავისი ცხოვრების წესი და ჩვევები, რომლებიც, ზოგჯერ ძალზე რელიეფურადაა გამოხატული და ქალაქურ ცხოვრებას ღრმა კვალს ამჩნევს.

მახსოვს, ამ ათიოდე წლის წინათ, ლეჩხუმში ერთ ოჯახს მივადექი კარზე ეთნოგრაფიული მასალის ჩასაწერად და სახლის პატრონი დამემალა, მე, როგორც იქნა, მოვახერხე, დამემტკიცებინა მისი რძლისათვის, რომ ჩემი ვიზიტი არავითარ საშიშროებას არ წარმოადგენდა. მას ადგილობრივ გაზეთში წაეკითხა ჩვენი ექსპედიციის შესახებ და, როგორც იქნა, ირწმუნა სახელმწიფოს კაცი რომ არ ვიყავი და ცუდს არაფერს ვუქადდი. ამ ლაპარაკში, იქვე, სიმინდებიდან გამოვიდა ერთი წვერმოშვებული, გამხდარი კაცი. როგორც შემდეგ გაირკვა, იმიტომ დამემალა, რომ აქაურად ვერ შემიცნო და, როცა გავშინაურდით, საიდუმლოდ გამანდო: „საკუთარი წისქვილი მაქვს, საბჭოში ქაღალდი არ მომცეს, მაინც ავაშენე და ახლა ქე მეშინია, არ გადამაყოლონ მაგას“, ესაა ტიპიური მაგალითი იმ წაჯექ-უკუჯექობისა, რომელიც დროთა განმავლობაში ბატონობდა სოფლის ხელისუფლებასა და გლეხს შორის, აშკარაა, რომ კერძო წისქვილის ქონაზე ხელისუფალნი (ასევე ნორმაზე მეტი მიწის გამო) განგებ ხუჭავენ თვალს, რათა გლეხი შეშინებული ყავდეთ და იძულებით ამუშავონ კოლექტივში.

დიდი ხნის განმავლობაში ებრძოდნენ ჩვენში კერძო საკუთრებას. ეს ბრძოლა მუდამ ანგარიშსწორების ხასიათით მიმდინარეობდა და ითვალისწინებდა ადამიანში აღმოეფხვრა ერთ-ერთი ყველაზე ადამიანური თვისება — საკუთრების გრძნობა, სავალალოა ის ამბავი, რომ ამ ბრძოლაში განსაკუთრებით დაზარალდა მიწა, რომლის ბედს ადამიანებზე დაბოღმილი ხალხი განაგებდა და მათზე ჯავრის ამოყრით მიწამ დაკარგა თავისი მოყვარული და მომვლელი.

ვის არ გვინახავს, როგორა აქვთ კაპიტალისტებს მოვლილი მიწა, როგორ სიყვარულსა და პატივისცემას ამჟღავნებენ მისი თითოეული გოჯის მიმართ, როგორ აფუახებენ იმ სილამაზეს, რისი წარმოშობაც მიწის გარდა, სხვას არაფერს შეუძლია. ჩვენთან კი ნახეთ ჩვენი ულამაზესი მიწა-წყალი, გზებისა და მდინარის პირები როგორაა მოფენილი ცელოფანის პარკებითა და ქაღალდის ნაგლეჯებით, ბოთლის ნამსხვრევებითა და მალულად გადაყრილი ნაგვის გროვებით, სალებავის ქილებითა და სამშენებლო ნარჩენებით, როგორ საშვილიშვილოდ, თითქოს მტრისა იყოს, ილუპება ჩვენი სახნავ-სათესი ხელოვნური სასუქისაგან, რომელიც ყოველგვარი წესების დაუცველად გორა-გორადაა დაზვავებული მეურნეობათა ფართობებში, რომ იტყვიან, უკანასკნელ ღალას აცლიან მიწას, ამ საწამლავებით და მერე რა იქნება, ამაზე არავინ ფიქრობს. და ეს ყველაფერი ხდება იმიტომ, რომ მიწას თავისი ნამდვილი პატრონი არა ყავს, იგი ყველასია და იმავდროულად არავისი. არ ვიცი, როგორ უნდა გამოიხატოს ის ნადგურცემა, რომელიც ამ ბოლო დროს დაატყდა ქართულ მიწებს, ვისია ის ადგილები, რომელსაც ასე უმოწყალოდ, შედეგის გაუთვალისწინებლად თხრიან და ანგრევენ? — ყველასი და არავისი. ვისია ტყე, რომელსაც ულმობლად აჩანაგებენ? — ყველასი და არავისი, ვისია მდინარე, რომელიც უკიდურესადაა გაბინძურებული? — ყველასი და არავისი. საიდან წარმოიშვა მასა სულით-ხორცამდე გარყვნილი ადამიანებისა, რომლებიც საქართველოს მიწებს ყიდიან. ფაქტია, რომ მათი გაჩენა და „მოღვაწეობა ეროვნულ ასპარეზზე“ უშუალოდ უკავშირდება მიწისათვის ნამდვილი პატრონის ჩამოშორებას. ვინ დამაჯერებს, ეს მიწები რომ ქართველ გლეხთა საკუთრება ყოფილიყო, ისევე გაიყიდებოდა თათარლეკებზე, როგორც ეს კომუნისტებმა მოახერხეს? რომელმა მათგანმა დაანთხია სისხლი ამ მიწებს, მშობლიურად რომ გრძნობდეს. ვითომ, რა ენაღვლება გადამთიელ ფუნქციონერს, ბარათაშვილებისა და ორბელიანების სისხლით მორწყული მიწა უცხოტომელებს რომ დაურიგოს, ქიტესასა და შიოლას ძვლებით გაპოხიერებული მამული მათვე დამსამარებელს რომ აჩუქოს? საქართველოს დაუძინებელი მტრის, სერგო ორჯონიკიძის „ნაშიერები“ დღესაც შესანიშნავად გრძნობენ თავს საქართველოში და თუ პატარა ნაწყენობა შეხვდათ ამ ამბების გამო „საალრიცხვო ბარათში საყვედურის შეტანით“ — დღეს განა ეს სანერვიულოა მათთვის? აი, ვის უნდა უწყობდეს ხალხი ეროვნულ განკიცხვასა და მოკვეთას იმ მიწიდან, რომელიც მათთვის ბოროტი დედინაცვალი გამხდარა.

საქვეყნოდ უნდა ითქვას: დანაშაული, რომელიც თავისი შემადგენლობით სამშობლოს ღალატს უტოლდება, საოცრად შეწყნარებულია ჩვენში. ამას, რასაკვირველია, თავისი მიზეზები აქვს და მისი სოციალური ფესვები მიწაში ღრმადაა ჩამარხული. ამიტომ, ნურც მოველით მათ სათანადო დასჯას მათივე მფარველ ხელშემწყობთაგან.

საქართველოში ახლა არის ძალა, რომელსაც შეუძლია სააშკარაოზე გამოიყვანოს ეს ხალხი და დასაჯოს ისე, როგორც სამშობლოს გამყიდველთ შეეფერება. არც ერთი არაკაცი არ უნდა იქნას შეწყნარებული, რომ იტყვიან, სამარეში უნდა ჩავსდიოთ თითოეულ მათგანს და არ შევარჩინოთ „ტყვეთა სყიდვის“ ტოლფასი ბოროტება. მხოლოდ უკიდურესი ზომების მიღებას შეუძლია ალაგმოს ისინი.

პასუხი უნდა აგოს ყველამ — ძველმაც და ახალმაც. ესაა დანაშაული, რომელზეც ხანდაზმულობა არ მოქმედებს.

ეკოლოგიური საკითხი, ახლა მთელი მსოფლიოსათვის მტკივნეულ პრობლემადაა ქცეული, მაგრამ იმას, რაც ჩვენთან ხდება, მხოლოდ გაუგონარი შეიძლება ეწოდოს. ამ ათიოდე წლის წინათ, გომი-საჩხერის მონაკვეთზე გადათხარეს მთები და ვეებერთელა მილები ჩაალაგეს. სპეციალისტი არა ვარ, მაგრამ ვიცი, რომ ასეთ საინჟინრო-სამშენებლო საქმიანობას უთუოდ ექნება ტექნიკური დოკუმენტაცია, სადაც, გათვალისწინებული იქნება ბუნების დაცვის სანიტარული ნორმები. ერთი პირობა, ამ განათხარზე, მართლაც გამოჩნდა ნიაღვრის შემაკავებელი მოწნული ჩელტები. მაგრამ ისე, „თვალის დასანახად“, როგორც საერთოდ გვჩვევია. ჩელტები პირველმავე ნიაღვარმა წალეკა და ერთი შეხედვით უმნიშვნელო თხრილები დღეს ხრამებადაა გადაქცეული. ილუპება ასეულ-ათასობით წლების განმავლობაში ჩამოყალიბებული გეოგრაფიული გარემო, იცვლება ლანდშაფტი, ეთხრება ძირი ადგილობრივი ჯიშის უძველესი ტყის მასივებს.

ორი წლის წინ, წიწამურს ზემოთ, უზარმაზარი მთის ფერდი და მთელი მუხრანის მთა-ველი გაფატრეს შუაზე, განა ეს ფაქტი იმაზე მეტყველებს, რომ საქართველოს მიწას პატრონი ჰყავს? ვინც არ დაკვირვებია, ჩააკვირდეს და გაითვალისწინოს, ოცი წლის შემდეგ რა შედეგები მოჰყვება ამ შამ-აბასურ ქმედებას. ღმერთო, შეგცოდე და ხანდახან იმასაც ვფიქრობ, რომ ამ ურელიგიო ხალხს, თითქოს სამყაროს გარდაუვალი დაღუპვა და ბიბლიური გოგირდის წვიმისა სჭიროდეს და თვითონ ასწრებდეს მოსახდენს. ამდენი უსულგულობის გამომჟღავნება მხოლოდ ამ აზრისკენ გვიბიძგებს.

სულ ახლახან მოწმე ვიყავი იმისა, თუ როგორ აზომეს იმერეთის ერთ რაიონში საკარმიდამო მიწის ნაკვეთები. ამზომლები შეთქმულებივით დაიარებოდნენ. არავის უმხელდნენ, რისთვის დაისაჭიროეს ეს შემაშინებელი „ნაცადი“ კოლექტიური ხერხი. ძველი შიშის ძრწოლვამ გამკრა ტანში. მაგრამ უმალვე ის აზრი დამეუფლა, ალბათ, რაღაც სასიკეთო რეფორმისათვის ესაჭიროებათ-მეთქი. ჩვენი ეკონომიკური დაცემის პირობებში, სხვა ფიქრი თითქმის შეუძლებელია. მაგრამ ჩემს გაოცებას საზღვარი არ ჰქონდა, როცა შევიტყვე, რომ ეს ყოფილა ახლებურად შელამაზებული სტალინური ყაიდის ძველებური ხრიკი.

— ათასი მეტრი მიწა მქონდა ნორმაზე მეტი. მითხრა ერთმა გლეხმა, რომელსაც ამ კანონის ავკარგიანობის შესახებ შევეკითხე — ამ ათას მეტრში, ერთი ასკილოიანი ღორი უნდა გავუსუქო მთავრობას, ჩავაბარო ორ მანეთად და მერე, მე უნდა მომყიდონ ხუთად. ამასთან, მიწის რენტის საფასურიც უნდა გადავიხადო. არ მინდა, ძმაო, რაცა მაქვს, იმასაც ველარ ვუვლი, სამი კაცი დავრჩით კოლმეურნეობაში და ისე ვართ, ძლივს ვამაგრებთ ერთმანეთს. ეგენი კიდევ, თავისას არ იშლიან, ისტიბარს არ იტეხენ. წაილონ, ჩამომართვან, ერთბაშად, წალკოტად არ აქციონ, დააგდებენ ისე ნაოხრად, როგორაცა აქვთ დაგდებული ბევრი მაგისთანა“.

მკითხველი დამეთანხმება, რომ ასეთი „შელავათებით“ ახლა ხალხის გადმობირება შეუძლებელია. იმისათვის, რომ ჩვენი გულაცრუებული გლეხი მიწას დაუბრუნდეს, ირწმუნოს თავისი უფლებები და იბატონოს თავის ნამუშევარზე, უნდა მოხდეს მიწის საკითხის კარდინალური რეფორმა. საქართველოს მთავრობამ, უშიშრად უნდა აიღოს თავის თავზე ამ საკითხის გადაწყვეტა, თუნდაც იმ მოტივით, რომ ხალხი გალატაკების პირსაა მისული, სხვაფრივ უნდა განვაცხადო, რომ ზემოთ ნახსენები „რეფორმისა“ და „საიჯარო წილადობილობის“ თამაშს ძალზე გულუბრყვილო ხასიათი მიეცა (იგი ადრევე ხომ მუქარის ძალით ხორციელდებოდა).

უკვე, სავსებით აშკარა გახდა, რომ ჩვენი ბედი წინასწარ იყო გადაწყვეტილი. შეუძლებელია, პურს სხვას სთხოვდე და მის უფლებას არ აღიარებდე. დღეს თუ დაყვედრება გვაკმარეს, ხვალ საქმით დაგვიმტკიცებენ თავიანთ მუქარას და მერე ნახეთ, რა დღეში ჩავარდება პურით განებივრებული ხალხი. ვერავითარ პოლიტიკურ დამოუკიდებლობას ვერ მოიპოვებს ერი, რომელიც სხვის გამოწვდილ ხელს შეხჩერებია (ვინც არ უნდა იყოს იგი), ხოლო თუ არ გვინდა, სხვისი შემყურენი ვიყოთ, მიწას უნდა მივხედოთ, იმ მიწას, რომლის ტყვეობიდან გამოხსნით უნდა დაიწყოს ამოსვლა საქართველოს დამოუკიდებლობის მზემ.

არნოლდ გეგეჭკორის ფოტო.

მწერლური სინდისი

ზაურ კალანდია

ამ რამდენიმე წლის წინ, ერთმა ახალგაზრდა მწერალმა უფროსი თაობის მწერალს მთელი წიგნი უძღვნა, — ლექსების მომცრო კრებული არაორდინალური წარწერით — მის მწერლურ სინდისს!..

გამომცემლობამ უარი უთხრა ავტორს ასეთ წარწერით წიგნის გამოცემაზე, და განუმარტა: არაერთ მწერალს გააჩნია მწერლური სინდისი და ეს წარწერა ბევრ უფროს კოლეგასაც გაგინაწყენებსო.

თავისთავად გამომცემლობა სწორი იყო, მაგრამ არც ის ახალბედა მწერალი სცოდავდა მაინცდამაინც.

მართლაც, ისე ნუ დაკნინდება ქართული მწერლობა, რომ მისი ზნეობრიობა ერთ კაცს, ვინც უნდა იყოს იგი, ეტვირთოს. მაგრამ სინდისის დეფიციტი ხელოვანთა, კერძოდ, მწერალთა შორისაც გაჩნდა, ამის დასტურად, შორს რომ არ წავიდეთ, ჩვენი გუშინდელი დღე — „უძრაობის ხანად“ წოდებული წლებიც კმარა.

რა თქმა უნდა, ერთეულ მწერლებზე არა გვაქვს საუბარი, ისინი თავიანთი ზნეობრიობით და ცხოვრების წესით ყოველთვის მისაბაძნი იყვნენ და იქნებიან უმცროსი თუ მომავალი თაობებისათვის, მათ არც გუშინდელი (ზედმეტად გაუსაძლისი!) და არც დღევანდელი (შედარებით ასატანი!) მდგომარეობა შეცვლით.

ერთ რამეშიც უნდა შევთანხმდეთ. ვინც წიგნებს წერს, და თავისთავად, მწერალთა კავშირის წევრად ირიცხება, არ შეიძლება ყველა მწერალი იყოს. რაგინდ დიდი სურვილი გქონდეს, „ძალად ნიჭიერი“ ვერ გახდები, ჭეშმარიტი მწერალი და მამულიშვილი კი (გენიოსებზე არც მაქვს საუბარი) ყოველ დროში თითებზე ჩამოსათვლელი იყო და იქნება... თუ ვინმე ნაკლულია იმ ღვთაებრივი ნიჭისაგან, ეს, უპირველესად, მისი პიროვნული ტრაგედიაა. მაგრამ თუ ჩვენ ვწერთ და, აქედან გამომდინარე პრეტენზიაც გვაქვს, რომ გვერქვას მწერლები, მაშინ შეცდომების, მწერლის სახელის ღალატის, მკითხველთა წინაშე ორპირობის უფლება არა გვაქვს, ანუ, ნიჭისგან განსხვავებით, პატიოსნება და ზნეობა ყოველ ჩვენგანს მოეთხოვება!

მწერლის ხმას, უნდათ თუ არ უნდათ ეს ხელისუფალთ, ერი დღესაც უსმენს. მწერლობა მისთვის მარტო წიგნს კი არ წარმოადგენს, არამედ მყარ რწმენას, თითქმის სარწმუნოებამდე აყვანილს!.. მარტო ის ფაქტი, რომ რუსთაველი საქართველოსთან არის გაიგივებული, ვგონებ საკმარისია!

მწერლობა (ისტორიულად) ერის სულის პროდუქტს წარმოადგენს, მაგრამ როცა ამ სულის პროდუქტის რეალიზაციას დიქტატორული სახელმწიფო აპარატი ახდენს — დამკვეთიც ის არის და მსაჯულიც, მაშინ, სამწუხაროდ, ხელოვანთა უმეტესი ნაწილი ამ რეჟიმის მეხოტბე-ტრუბადურად გვევლინება ან... ამჯერად, საბედნიეროდ, გმირად, თუმცა, იმავე ხელისუფლებისგან „ერის მოღალატის“ მოუცილებელი იარლიყით (მიხეილ ჯავახიშვილმა დიდებულად იცოდა, სად მიიყვანდა საკუთარი „სიჯიუტე“, მაგრამ, მისდა სასახელოდ, სხვანაირად მოქცევა არ შეეძლო და აკი დაისაჯა კიდეც!). ამ ორი უკიდურესობიდან არის მესამე გზაც — განზე მდგომი. ქვისმთლელივით ჩუმი, უხმაურო, პატიოსანი მწერლისა...

მოკლედ, ჩვენმა ავბედითმა დრომ, ეგრეთ წოდებულმა სოციალისტურმა წყობამ მწერალს ერის წინაშე არა მარტო მოწინავე პოზიციები დააკარგვინა, არამედ თავისი თავიც ან, უკეთეს შემთხვევაში, საკუთარ სინდისს სამუდამოდ მიაჯაჭვა...

მართალია, ზნეობრივი პასუხისმგებლობით შებოჭილი მწერალი არ უკმევს გუნდრუკს მას, ვისაც არ ეგების, მაგრამ არც იმისი ძალა აქვს, რომ სიმართლე, ამ მართლაც უსამართლო ქვეყანაში — აბჯარასხმულმა დაიცვას და, თუ საჭირო იქნა — სიცოცხლეც შესწიროს! ისიც, როგორც სხვა დანარჩენი, ანუ მთელი შემოქმედებითი ინტელიგენცია ტოტალიტარული სახელმწიფო აპარატის წნეხის ქვეშ იმყოფება და ამ განუკითხაობის, „ტალახის ღელვა-ტორტმანის“ (ნ. ლორთქიფანიძე) ჟამს ცდილობს რამენაირად სული გამოარიდოს, როგორმე საკუთარი თავიც და მწერლობაც მწერლური ცხოვრებით იხსნას!..

არის შემოქმედი, სამშობლოს ნებაყოფლობით რომ ტოვებს... შემოქმედს სამშობლოდანაც აძევებენ... ორივე, როგორც სასჯელის უმაღლესი ზომა — დახვრეტა — არანაკლებ ტრაგიკულია მწერლისათვის, მაგრამ არც იმაზე საშინელი, რომ შემოქმედ კაცს შენს სამშობლოში უარგყოფენ, გდევნიან... თქმა არ უნდა, ხელისუფალთა შეგნებული მოქმედებით ხდება ეს, მაგრამ არც ხალხია ხოლმე ხშირად თვალხილული; ვერ დაგაფასებს, ვერ გაგიგებს და, შენდა უნებურად, შენსავე ქვეყანაში ემიგრანტის როლში ამოჩნდები...

ამის მაგალითები არც ისე ცოტაა!..

მართალია, არაფერი იკარგება. ვინ ვინ არის, საბოლოოდ დრო ჰფენს ნათელს... ამ იმედით, არაერთი ხელოვანი საკუთარ ხვედრს — თითის ავად ქნევას, ქილიკს, შიშს თუ შიმშილობას ღირსეულად იტანს. თუ გნებავთ, ფიზიკურად (ზუსტი მნიშვნელობით) და მორალურადაც უძლებს ყოველი მხრიდან თავსდამტყდარ უბედურებას, მაგრამ ერთი კია: მსგავსი ადამიანები იშვიათად გვხვდებიან ჩვენს გამომცემლობებსა და რედაქციების ვიწრო დერეფნებში...

ქართული საბჭოთა ლიტერატურის მაკულატურაზე გამოწვლილვითი საუბარი, მისი ანალიზი, ლიტერატურის მთელ ინსტიტუტს თუ არა, განყოფილებას მაინც საჭიროებს... თავად მე ამის ენერგიაც რომ მქონდეს, მაინც არ ვთვლი ჩემ საქმედ, მხოლოდ ერთს ვიტყვი, აგერ, ახლახან შეწყდა სერიული გამოცემა „ხუთწლედის მხარდამხარ“.

არადა, ქართული მწერლობის უფროსი თუ შუა თაობის დიდ ნაწილს უდევს იგი თაროზე.

შეიძლება, აქ მართლაც ვამუქებ. ეს წიგნები დღეს თაროზე, ალბათ, არავის უდევს, არც ავტორს, არც მის მკითხველს... ესეც მწამს, ამ სერიით გამოცემა, თითქმის არც ერთი მათგანის სულიერი მოთხოვნილება არ იყო, მაგრამ ისინი, უნდა თუ არ უნდა მწერალს, მაინც არსებობენ.

მიუძღვნიდა ლექსს მავანი ახალგაზრდა მწერალი კომკავშირს, ეს უკანასკნელი გულში ჩაიკრავდა... მერე პარტიისთვის გაიღებდა ხარკს და კიდევ ერთი ნაბიჯით წაიწევდა წინ... ბოლოს აქეთაც შეუკვეთავდნენ და... ბატონ ტარიელ ჭანტურიას ერთი ლექსისა არ იყოს: წინ მიდიოდა უკან-უკან...

ვიცი, ადამიანს შეცდომები არ უნდა დაუთვალო, არც ერთმანეთის ხელაღებით განკითხვის უფლება გვაქვს, მით უფრო — მწერალს მწერლისა, მისი ძმისა, მოყვასისა... ვისაც გულს ატკენს ეს სტრიქონები, ღმერთია მოწმე მასთან ერთად რომ განვიცდი. მაგრამ არსებობს ერთი ადამიანური, თუ გნებავთ — ქრისტიანული კანონი: თითოეული ჩვენთაგანი საკუთარ ცხოვრებაზე, მის აწმყო-წარსულ-მომავალზე აგებს პასუხს, ხოლო შემოქმედი, როგორც ღვთის რჩეული კაცი, ერისა და ბერის წინაშეც.

ვთქვათ, ორჯონიკიძის ან ძნელაძის ძეგლის გახსნას ლექსით თუ მიესალმე, კეთილი ინებე და იმავე ძეგლების გადმოყირავებას ტაშს ნუ დაუკრავ!.. სხვა, უფრო კეთილშობილური, თუ გნებავთ, ისევ ქრისტიანული წესით შეგიძლია (და ეს მართლაც შესაძლებელია!) მოინანიო და შენი დანაშაულიც (მით უმეტეს, არცოდნით თუა ჩადენილი) გამოისყიდო.

ვთქვათ, ყოველკვირა უძღვნიდი ლექსს კომკავშირს, დღეს მის გასაუქმებლად დროშას ნუ ააფრიალებ!.. მადლობა ღმერთს, ვისაც ამისი მორალური უფლება აქვს, ისინი რომ ახერხებენ...

ვთქვათ, დაგჭირდა და ბრეჟნევის ნაცოდვილარს ხოტბა-დიდება შეასხი, მაშინ „უძრაობის ხანას“ მთლად წიხლით ნუ ჩაფლავ მიწაში!.. ნურც გაუსაძლის, ე. წ. „სტალინურ რეჟიმად“ დაგვისურათხატებ გუშინდელ ყოფას. სხვა თუ არაფერი, ბევრი შენი თანამედროვე, კოლეგა დღესაც ცოცხალია და, რაც მთავარია, სინდისგაუყიდავად გამოუღწევია იმ „ჯოჯოხეთიდან“.

ასეთი ცრუმწერლები, რბილად რომ ვთქვათ, მკითხველებს თვლიან სულელებად, თვალებში ნაცარს ჰყრიან ან თავს თავად ისულელებენ...

არადა, დადგა ჩვენი დრო!.. — გაჰკივის, მკერდზე მუშტს იბაგუნებს გუშინდელი მედროვე.

დიდი უბედურებაა-მეთქი, ვერ ვიტყვი, მაგრამ გაკვირვებით ნამდვილად მიკვირს, ბევრი პატივცემული მწერალი ასე უცებ რომ „გარდაიქმნა“. გაიხედავ და... კვლავ პირველები სხედან პრეზიდიუმებში, ტრიბუნებსაც იოლად იპყრობენ და, თქვენ წარმოიდგინეთ, არაფორმალთა მიტინგებზეც მქუხარე სიტყვებით „გვმოძღვრავენ“.

არადა, ის მწერალი, სიმართლე რომ ეთქვა, ხმა რომ ამოეღო, ამისთვის ზემოდან დაშვებული „გადაქმნა“ დასჭირდა, თავისთავად, არაა მწერალი!

არ გარდაქმნილან, არც იმ „პლატფორმაზე“ შემდგარან, რასაც ზემოდან უკიჟინებდნენ ჩვენს დიდებულ მწერლებს ათეული წლები და ისეც მომხდარა, თავიც წაუგიათ... აკი ოთარ ჭილაძემ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატად არჩევისას თქვა: რაცა ვარ, ის ვიქნები, არც მეტი, არც ნაკლები! ისე, ერთს აშკარად ვამჩნევ, არაერთი ჭეშმარიტი მწერალიც ზოგიერთი კოლეგის შემხედვარე ცოტა დაბნეული ჩანს..,

მართალია, ბატონი ოთარ ჩხეიძე, როგორც ადრე, არც ახლა იბრძვის სიტყვისათვის მწერალთა სასახლის დარბაზში, სადღაც კუთხეში ზის თავისთვის, სტუმარივით და შეიძლება უკვირს, შეიძლება არც უკვირს, რომ გუშინდელი მედროვე, ცრუ პოეტი თუ ცრუ ინტელიგენტი ამჯერადაც (ალბათ, მეასედ!) რა ჯიუტად მიიწევს ტრიბუნისაკენ...

„ხალხნო!“.. — კვლავ ფილტვების დასკდომამდე გაჰკივის სამართალს გურამ პეტრიაშვილი, მაგრამ რად გინდა, ვინც უნდა ილოს იგი ყურად, სწორედ მას არ ესმის.

გურამ გეგეშიძეს უჭირს თქმა: მე, გურამ გეგეშიძეს სიტყვა მომეცითო, მაგრამ არ უჭირს მას, ვისაც შემოქმედებისთვის საუკეთესო წლები დიდსა და პატარა ცეკას შუა სირბილში გაჰპარვია...

ამიტომაა, ალბათ, რომ დღეს, მწერალთა კავშირის ასკაციანი დარბაზი იშვიათად ივსება...

და აი, ქვეყანამ ფერი იცვალა... გამოიღვიძა ერმა და ბერმა, მაგრამ... მაგრამ, უნდა ითქვას, რომ ეროვნულ-გამათავისუფლებელმა მოძრაობამ და, რაც მართალია, მართალია, ზოგიერთისთვის სულზე მოსწრებულმა „გარდაქმნამ“ არაერთი ცრუგმირი, ცრუპატრიოტი წარმოშვა, ლამისაა ქვეყანა წაილეკოს! ეს სხვათა შორის, რაც უნდა მერყევი, შემოქმედებით გაყიდული მწერალი იყოს, მას ნაკლებად ეხება.

ვის და სად არ შეხვდებით: თავისუფალი საქართველოს სამფეროვანი დროშა-ემბლემით მკერდდამშვენებულ ახალგაზრდას თუ ძველგაზრდას, ვითომ საქართველოს სიყვარულით რომ იფერფლება! არადა, როგორც კი ხმას ამოიღებს, იმთავითვე ხვდები, სამშობლოზე ფიქრში ერთი ღამე არ გაუთევია, საკუთარი ისტორია არ იცის, წიგნი არ ჩაუკითხავს, პირჯვარი წაღმა არ გადაუწერია...

რაშია საქმე? ასე უცებ როგორ „გარდაიქმნა“ გუშინდელი, მაგრამ დღეს განაწყენებული პარტოკრატი, ფუნქციონერი, ავაზაკი, ვაჭრუკანა თუ ქუჩის შარახვეტია ეროვნულ მოღვაწედ?! ნუთუ ისე ავმაღლდით, განვიწმინდეთ, რომ ვინც ქართველია, ყველას აქვს უფლება ერს თავისი სახელით ელაპარაკოს?! (ახლახან, ერთ-ერთი რაიონული გაზეთის ფურცლებზე, იმავე რაიონის სუკის უფროსის, სახალხო დეპუტატობის კანდიდატის წინასაარჩევნო პროგრამა წავიკითხე და გავოცდი. დამერწმუნეთ, ეროვნული მოძრაობის ნებისმიერი ლიდერი, მისთვის ჭეშმარიტად სალოცავი საქართველოსთვის, უფრო მეტს ველარ ინატრებდა!).

დიდბუნებოვანი ქართული მწერლობა, ათას ქარ-ცეცხლში გამოღწეული მრავალსაუკუნოვანი ქართული ეროვნული სულის მემკვიდრეობითი წარმომადგენლები, რატომ აღმოჩნდნენ ეროვნული მოძრაობის (როგორც ბევრი თვლის დღეს) უკანა რიგში? იქნებ მართლაც ასეა?!. იქნებ იძულებითია ან ნებაყოფლობით-შეგნებული მათი მოქმედება?! ამის ახსნა არც ისე იოლია, მაგრამ ჩემს მოკრძალებულ აზრს მაინც მოგახსენებთ.

ჯერ ერთი: თითოეული ჩვენთაგანი ვიცნობთ და, ხშირად ვამაყობთ კიდეც, ვინც ქართული ეროვნული მოძრაობის სათავეში დგას, თითქმის ყველა მწერალი გახლავთ. ისინი, არც მეტი, არც ნაკლები, მწერლობიდან მოვიდნენ, თავადაც დიდებული მწერლები და ლიტრატორები არიან. და თუ შემოქმედებით მოღვაწეობას დროებით ჩამოსცილდნენ, ალბათ, იმის გამო, უფრო დიდ, ერისთვის სასიცოცხლო საქმეს რომ შეჭიდებოდნენ და ღირსეული ქართული თანამედროვე მწერლობა, თავს. მოწიწებით ხრის მათი სიმამაცის, გონიერების, თავდადების, სიტყვისა და საქმის ერთიანობის წინაშე. ერის თავისუფლება სიცოცხლეზე ძვირფასიაო, მათ დროშაზეა ამოტვიფრული და არ შეიძლება მწერალს, მიუხედავად იმისა, ნიჭიერია თუ უნიჭო, გნებავთ — გაყიდული! — ეს არ აღაფრთოვანებდეს!

მეორე: მიუხედავად ზემოთაღნიშნულისა, ქართული მწერლობა მაინც პირველი იყო და იქნება!

პოეტმა მურმან ლებანიძემ იმდენი გააკეთა, რამდენმა ქართველმა გოგო-ბიჭმაც მისი ლექსი ზეპირად იცის: სამშობლოს სიყვარული და ერთგულება ასწავლა, ჭეშმარიტი პოეზია შეაყვარა და დღესაც მისი ლექსებით გათამამებულნი თავისუფალი საქართველოს დროშას მიტინგიდან მიტინგზე დააფრიალებენ...

არადა, ხშირად გაიგონებ საყვედურს, მურმან ლებანიძე სად არისო?!

მურმან ლებანიძე იქ არის, სადაც უნდა იყოს. თავის მაგიდასთან ზის და იმ გოგო-ბიჭის მომავალ შვილებს — დავითს და თამარს, ცოტნეს და სალომეს ლექსს უწერს, რამეთუ ადამიანი უპოეზიოდ თავისუფალ საქართველოშიც ვერ გაძლებს... და თუ ვინმე შემომედავება — მწერლობა ერის სამსახური არ არისო, — უმჯობესია, პასუხი არ გავცე.

მესამე: აქვს თუ არა მწერალს (და არა მარტო მწერალს), როგორც საკუთარი აზრის გამოთქმის, ისე დაეჭვების უფლება ზოგიერთ ისეთ მოვლენაზე, რომელიც ეროვნულ მოძრაობას ვნებს, ჩიხში შეჰყავს?!

რა თქმა უნდა, აქვს!

საქმე ის არის, შემთხვევითი ხალხის მოძალებამ ეროვნულ-გამათავისუფლებელ მოძრაობაში, მათმა განუკითხავმა მოქმედებამ საქართველოს ნებისმიერ კუთხეებსა, ქალაქებსა და სოფლებში არა მხოლოდ მწერლები, შემოქმედებითი და ტექნიკური ინტელიგენცია, არამედ ბევრი, პოლიტიკისა თუ ერის სატკივრისგან შორს მდგარი რიგითი ადამიანიც დააფრთხო. მართალია, მათ უკვე გაიღვიძეს, მიხვდნენ, ვინ მტერია, ვინ — მოყვარე... მაგრამ, როცა ის „მოყვარეც“ „მტრის“ მეთოდებით იბრძვის, ეჭვებმა შეიპყრო და ამა თუ იმ საზოგადოების, პარტიის, კავშირის ალიანსის მიმართ ერთობ ინდიფერენტული გახდა. ჩემი აზრით, ზოგიერთ „მოღვაწეს“ ერთი რამ ავიწყდება. ჩვენი ქვეყანა, ჩვენდა სამწუხაროდ, პატარაა და, ვინ რას ჩადის, რა ქვენა გრძნობებიც ამოძრავებს, არ იმალება.

ვთქვათ, როგორ უნდა გაჰყვეს იმ კაცს ქართული მწერლობა, რომელიც მხარზე ფიცრებგადებული შედის მწერალთა სასახლეში და კარებს ჰედავს... განა მან ამ საქციელით მარტო კონკრეტული პიროვნება შეურაცხყო და არა თავად მწერლობა?! თუ გნებავთ — მთელი ერი?!

მე მესმის, არც მწერლობას ულხინს დღეს, სწორედ ამაზე მქონდა ზემოთ საუბარი, მაგრამ არც ისე და იმდენად, ვიღაცვიღაცებმა — ოციანი წლების „სპარტაკელებივით“ — ჩვენი სალოცავი ტაძარი თავზე რომ დაგვამხონ!

მაშინ, იქნებ დროა, მღვდლების გაკრეჭაც დავიწყოთ!

ჯერ ერთი: ქართული მწერლობა რომელიმე არასასურველი მდივნის ყოფნა-არყოფნის ამბავს თავად მოუვლის. ესეც რომ არა, მწერლობას სამდივნო კი არ ქმნის, არამედ მწერლები!.. მეორე: თუ მღვდელი არ ვარგა, ეკლესიის კარს მაინც არ ჰედავენ! ასე მხოლოდ ბოლშევიკები იქცეოდნენ და სხვა არავინ!

არაერთი მწერალია ამაზე დაფიქრებული!..

სხვა რამეზეც: ციხის შიგნიდან გატეხაზეც... მაფიოზურ მოძრაობებზე... ბოლშევიკური მეთოდების აღორძინებაზე... ერთმანეთის შურზე, მტრობაზე...

ყოველივე ამის შემხედვარე, ბევრ ღირსეულ მწერალს, კვლავ მწერლურ სინდისს რომ იყოს მიჯაჭვული, ალბათ, ურჩევნია და არც გაემტყუნება!..

რ ე ზ ო თ ა ბ უ კ ა შ ვ ი ლ ი

საქართველოს მოუკვდა კაცი, რომელიც დღეს მას ყველაზე მეტად სჭირდებოდა: 3 აგვისტოს გარდაიცვალა სახელოვანი ქართველი მამულიშვილი, გამოჩენილი საზოგადო მოღვაწე, მწერალი და კინორეჟისორი რეზო თაბუკაშვილი.

რ. თაბუკაშვილი დაიბადა 1927 წლის 2 აგვისტოს ჭეშმარიტი ინტელიგენტის, პედაგოგ შალვა თაბუკაშვილის ოჯახში. სწავლობდა თბილისის პირველ საშუალო სკოლაში. ბავშვობიდანვე იტაცებდა პოეზია, სპორტი, მოგზაურობა, აინტერესებდა საქართველოს ისტორია — ძველი თუ ახალი. უმაღლესი განათლება მიიღო მოსკოვის საერთაშორისო ურთიერთობათა (დიპლომატიურ) ინსტიტუტში, რომელიც 1949 წელს დაამთავრა.

რ. თაბუკაშვილი ჭერ კიდევ სრულიად ახალგაზრდა ჩაება საქართველოს საზოგადოებრივ და კულტურულ ცხოვრებაში. მისი პირველი ლექსები და თარგმანები 40-იან წლებში გამოჩნდა ქართულ პრესაში; მოგვიანებით მან ბრწყინვალედ თარგმნა ინგლისურიდან შექსპირის სონეტები. რ. თაბუკაშვილი ავტორია პიესებისა: „ამხანაგი გიორგი", „რას იტყვის ხალხი", „დენბურგის ზარი", „დაბადება" და სხვა; დაწერა კინოსცენარები ფილმებისათვის: „წარსული ზაფხული", „ჯვარცმული კუნძული", „მზე შემოდგომის", „რეპორტაჟი ნიდერლანდებიდან"; აგრეთვე — ლიბრეტოები ოპერებისათვის: „მინდია", „ქაჯანა" და სხვა.

განსაკუთრებით ნაყოფიერი იყო რ. თაბუკაშვილის შემოქმედებაში ბოლო 10-12 წელიწადი, როცა მან ზედიზედ გადაიღო რამდენიმე სრულმეტრაჟიანი დოკუმენტური საავტორო ფილმი, უმნიშვნელოვანეს ნიშანსვეტად რომ დარჩება ქართული სულიერების ისტორიაში. 1980 წელს ეკრანებზე გამოვიდა კინოდილოგია „ქართველები იტალიაში", პირველი ფილმი, სადაც რ. თაბუკაშვილი რეჟისორადაც გვევლინება. მასში გაერთიანებულია ორი დოკუმენტური ფილმი — „კვალი ნათელი" და „ალპური ვარსკვლავი". ამ კინოდილოგიას 1982-1985 წლებში მოჰყვა კიდევ ორი. ერთში — „მთანი მაღალნი" — გაერთიანებულია ფილმები „მიხეილ სერგიანი" და „ვიქტორიო სელლა". მეორეში კი — „პირველად იყო სიტყვა" და „ფურცლები ფრანგული დღიურიდან". შემდეგ რ. თაბუკაშვილმა გადაიღო „საქართველოს მეჭურჭლეთუხუცესი" (1987) და კიდევ ერთი დილოგია (1987), რომელმაც ორი ფილმი

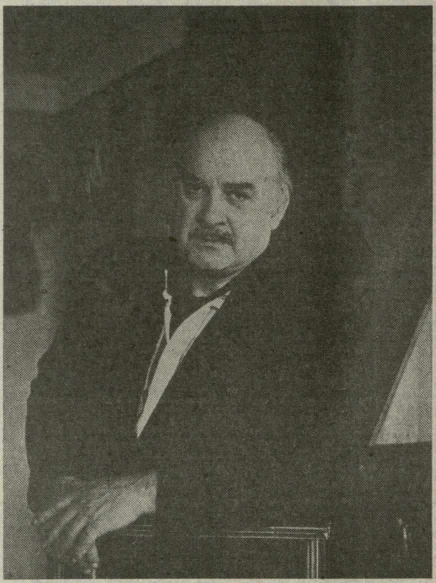

გააერთიანა — „ნაძარცვის კვალდაკვალ" და „შორიელთა სიახლოვე".

თითოეული ეს ფილმი სცილდება კინემატოგრაფიული, კულტურული ფაქტის ფარგლებს და ფართო რეზონანსის მქონე საზოგადოებრივ მოვლენად გვევლინება. ისინი თავიანთი მრწამსით, მიზანდასახულობით, ზნეობრივი თუ ეროვნული პოზიციით, მეცნიერული აღმოჩენებით და შემოქმედებითი მიგნებებით ზოგადეროვნულ ფასეულობებად დარჩებიან საქართველოს ისტორიაში. რ. თაბუკაშვილის ფილმებმა მნიშვნელოვანი როლი შეასრულეს ქართული ეროვნული თვითშეგნების გამოღვიძებასა და აღორძინებაში. ისინი მოქმედების ფილმებია. ავტორი დიდი ძალისხმევით, მრავალი დაბრკოლების გადალახვით, ნაბიჯ-ნაბიჯ ქმნის მისთვის სასურველ სინამდვილეს და პარალელურად ფირზე ასახავს მას. ამ ფილმებში წინა პლანზე საქმეა წამოწეული, ფაქტობრივად ერთი კაცის მიერ გაკეთებული საქმე, რომელსაც მკვლევართა, დიპლომატთა და ძალაუფლებით აღჭურვილ პირთა მთელი რაზმიც ძნელად თუ აუვიდოდა: თამარაშვილის საფლავის მიკვლევა და მისი ნეშტის საქართველოში ჩამოსვენება; უცხოეთში მიმოფანტული ქართული მატერიალური თუ სულიერი კულტურის ძეგლების მოძიება, აღნუსხვა და სამშობლოში დაბრუნება; საქართველოსთან დაკავშირებული უცხოური წერილობითი და ვიზუალური მასალის კვლევა-ძიება; უცხოეთში ქართველთა ნაკვალევის ძეგლებითა თუ მემორიალური დაფებით დაფიქსირება, სამშობლოსათვის ფიზიკურად თუ სულიერად წამებულ გმირთა სახელებისა თუ სახეების წარმოჩენა ტექსელის გმირებიდან და ექვთიმე თაყაიშვილიდან მოყოლებული ქეთევან წამებულამდე. წლების განმავლობაში, სწორედ იმ წლების განმავლობაში, როცა ეს უამრავ გადაულახავ სირთულესთან და სიფათთან იყო დაკავშირებული,

რ. თაბუკაშვილი ერთგვარი ხიდი იყო საქართველოსა და ქართულ ემიგრაციას შორის; მისი დამსახურებაცაა, რომ უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეთა კავშირი საქართველოსთან საბოლოოდ არ გაწყდა. მისი დამსახურებაა აგრეთვე საქართველოს გულშემატკივართა წრის გაფართოება უცხოეთის მრავალ ქვეყანაში. სიცოცხლის ბოლომდე რ. თაბუკაშვილი ღირსეულად ხელმძღვანელობდა კინოსტუდია „ქართულ ფილმში" მის მიერვე შექმნილ მწერალთა შემოქმედებით გაერთიანებას. გარდაცვალებამდე ცოტა ხნით ადრე რ. თაბუკაშვილმა ჩამოაყალიბა საქართველოს საზღვარგარეთთან წარსულ და თანამედროვე ურთიერთობათა კვლევის ცენტრი და მასში შემავალი ეროვნული მადლიერების ინსტიტუტი.

და ყოველივე ამის შემოქმედი თუ მოქმედი კაცი თანდაყოლილი საოცარი თავმდაბლობისა და მოკრძალების გამო მუდამ ჩრდილში ყოფნას ამჯობინებდა, არასოდეს მიელტვოდა ჯილდოებსა თუ რეგალიებს, მაგრამ საქმემან მისმან გამოაჩინა — იშვიათია შემთხვევა სიცოცხლეშივე ისეთი საყოველთაო დაფასებითა და აღიარებით სარგებლობდეს კაცი, როგორითაც რეზო თაბუკაშვილი სარგებლობდა.

რ. თაბუკაშვილი იყო საბჭოთა კავშირის უმაღლესი საბჭოს წევრი, მინიჭებული ჰქონდა საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდება, იყო საქართველოს უმაღლესი ეროვნული ჯილდოს — რუსთაველის პრემიის ლაურეატი.

თავისი შემოქმედებითი, დიპლომატიური თუ ორატორული ნიჭით, თავისი ორგანიზატორული უნარით, მოქალაქეობრივი მრწამსითა და ეროვნული სულისკვეთებით რ. თაბუკაშვილი მუდამ ტრიალებდა ქართული საზოგადოებრივი თუ კულტურული ცხოვრების შუაგულში; მისი პიროვნების უნიკალურობა, მისი სიბრძნე და ერისკაცობა განსაკუთრებით საჩინო გახდა საქართველოში ამ ბოლო დროს მიმდინარე მნიშვნელოვანი სოციალურ-პოლიტიკური მოვლენების ფონზე. ქართველ საზოგადოებას ძალიან დააკლდება რეზო თაბუკაშვილი — ერის სატკივარით შეპყრობილი, მუდამ მაძიებელი, სამოქმედოდ შემართული რაინდი, ძალიან დააკლდება რეზო თაბუკაშვილის აწონილი სიტყვა, ბრძნული რჩევა, დააკლდება მისი ადამიანური სითბო, ყურადღება, გულისხმიერება, დააკლდება მისი ახალი შემოქმედებითი წარმატებები, დაუწერელი წიგნები, გადაუღებელი ფილმები...

რეზო თაბუკაშვილმა ვერ მოასწრო დაესრულებინა ათი წლის ნაფიქრი და ნაოცნებარი კინოტრილოგია რწმენაზე, რომელშიც სამი ფილმი უნდა ყოფილიყო გაერთიანებული — გაბრიელ ეპისკოპოსზე, ქეთევან წამებულსა და გრიგოლ ფერაძეზე; ვერ მოასწრო უშუალოდ წარემართა მის მიერ დაარსებული ახალი ცენტრის პრაქტიკული საქმიანობა, როგორც მის პრეზიდენტს; განუხორციელებელი დარჩა მრავალი შემოქმედებითი ჩანაფიქრი, მაგრამ ყველაფერი ის, რაც მან მოასწრო, ოქროს ასოებით ჩაიწერება ქართული სულიერების ისტორიაში, ხოლო თითოეული ქართველის გულში სამარადისოდ დარჩება სხოვნა სამშობლოზე, საქმეზე, ოჯახზე უსაზღვროდ შეყვარებული მამულიშვილისა, რომლის ეროვნული თუ ზნეობრივი იდეალები მომავალ თაობებსაც გამოადგებათ გზის მანათობლად.

გ. გუმბარიძე, ნ. ჟითანავა, ვ. გურგენიძე, ვ. ლორთქიფანიძე, ნ. ლეკიშვილი, გ. მგელაძე, ა. პავშენცევი, ო. ქვილითაია, თ. სახვა, ვ. სიჭგა, ვ. ცხოვრებაშვილი, ვ. ასათიანი, ა. გოგელია, გ. ენუქიძე, გ. ჯავახიშვილი, გ. თალაკვაძე, ი. აბაშიძე, ზ. აბაშიძე, ზრ. აბაშიძე, თ. აბულაძე, ნ. ამაღლობელი, ჭ. ამირეჯიბი, ე. ამაშუკელი, რ. ამაშუკელი, ი. ანდრიაძე, ა. ბალანჩივაძე, ა. ბაქრაძე, ვ. ბერიძე, თ. ბუაჩიძე, მ. ბერძენიშვილი, ს. ბერულავა, თ. გამყრელიძე, გ. გეგეშიძე, ვ. გიგაშვილი, ვ. გოგუაძე, ა. დვალიშვილი, ა. ერქომაიშვილი, პ. ზაქარაია, ა. თავხელიძე, ლ. ისაკაძე, ჯ. კახიძე, ვ. კეშელავა, მ. კოკოჩაშვილი, ვ. კოტეტიშვილი, გ. ლორთქიფანიძე, მ. ლორთქიფანიძე, მ. ლებანიძე, ა. მაჭავარიანი, მ. მაჭავარიანი, ჯ. მახარაძე, ნ. მგალობლიშვილი, ი. მეგრელიძე, ე. მეტრეველი, ე. ნიჟარაძე, პ. ნაცვლიშვილი, ნ. რამიშვილი, რ. სტურუა, თ. სანიკიძე, ლ. სანიკიძე, მ. უგრეხელიძე, ჯ. უჩიძე, გ. ფანჯიკიძე, ლ. ღოღობერიძე, ე. შენგელაია, ჯ. ჩარკვიანი, თ. ჩხეიძე, რ. ჩხეიძე, ს. ცინცაძე, ა. ძიძიგური, ჯ. წერეთელი, ვ. ჭაბუკიანი, თ. ჭილაძე, ო. ჭილაძე, ს. ხუციშვილი, ე. ჯაველიძე, რ. ჯაფარიძე.

სამძიმარი

„რეზო თაბუკაშვილი აღარ არის!" — სამგლოვიარო ზარივით ჩამორეკა ნაცნობი დიქტორის ხმამ და სადღაც გულის სიღრმეში გაწყდა იმედის უკანასკნელი ძარღვი, ძარღვი, რომელიც ბოლო დროს ტკივილივით დაეკიდა ყველა ჩვენგანის გულს; ახლა კი ეს ტკივილიანი ძარღვიც გაწყდა და, ალბათ, ბევრს ჩემსავით გაეყინა ძარღვებში სისხლი. „სხვადასხვა ჭირი ჩვენზედა არ ახალია, ძველია", მაგრამ ჭირიც არის და ჭირიც. ღმერთო, „რა დიდი ხომი წაიქცა" და რა ულმერთოდ ნამეხარი ადგილი დარჩა იქ, სადაც დღემდე იდგა ჩვენი აზრთა და გულთა მხილველი, ჩვენი იმედი, სულით ხორცამდე ქართულ საქმეს გადაგებული, თხემით ტერფამდე ქართველი კაცი, კაცი, რომლის დღემუდამი ნატვრა იყო საქართველოს თავისუფლება და ქართველი ერის ულრუბლო მომავალი. კაცი, რომელზედაც ზეცამ მთლიანად დაიბრტყა მისგან ადამიანისათვის გამოსამეტებელი მადლი: ელვარე ნიჭი, საოცარი სულიერი და ფიზიკური მხნეობა, შეუძლებლობის ზღურბლამდე მისული შემართება, მამულიშვილური მოვალეობის ყოვლისმომცველი გრძნობა და სათავისოდ არავითარი მოთხოვნილება; რაინდული და მტკიცე ბუნება, მტერთან კადნიერებამდე მისული სითამამე, მოყვარესთან მოკრძალებამდე მისული უბრალოება და მართლაც ალტაცების მომგვრელი გარეგნობა; გასაოცარ მთლიანობაში იყო ჩამოსხმული ყოველივე ეს მისი პიროვნების უზადო ჭავარში; ერთხელ ახლადშეუღლებული მედეა ჯაფარიძე და რეზო თაბუკაშვილი მოსკოვის ერთ-ერთ რესტორანში შესულან, სანამ თავისუფალ მაგიდასთან მივიდოდნენ, მთელი დარბაზი მათკენ შემობრუნდა თურმე, ორკესტრმა დაკვრა შეწყვიტა, ჭერ ალტაცების ხმები გაისმა, მერე კი დარბაზში ერთობლივმა ტაშმა იგრიალა; დიახ, სილამაზეს დაუკრეს ტაში! ზღაპარს ჰგავს, არა? ცხადია, ჰგავს, მაგრამ ზღაპარი არ არის! არც მისი ელვარე სიტყვები იყო ზღაპარი იქ, შორეულ ჰოლანდიაში ინგლისურად, რომში იტალიურად, პარიზში ფრანგულად, მოსკოვში რუსულად და მერე როგორი ცოდნის რუსულად, რუსულად, რომელიც შეშურდებოდა ნებისმიერ რუს ინტელიგენტს და შეშურდათ კიდეც — მე ვიცი, და არც მიკვირს — დღეს კი ყოველივე ეს მიწაში უნდა ჩავასვენოთ და მოვისვენოთ! — რა დაგვავიწყებს? ვინ გასცემს პასუხს ჩვენი სულის ატირებულ კითხვას — რადა ის, რადა ის ინდომა ჩვენმა უღმერთო ბედმა, რადა იმას შეუმოკლა დღე და სავალი, სად არის აქ სამართალი? სამართალი, რომელსაც ჩვენი დღევანდელი და ხვალინდელი დღე ჰქვიან- წავიდა ჩვენგან ბუნებით კეთილშობილი და აღზრდით რაფინირებული ინტელიგენტი, უდიდესი განათლებისა და ზღვარდაუდები ინტერესების მქონე შემოქმედი, უმაღლესი დონის პროფესიონალი და, რაც მთავარია, ზღვა გულის მქონე რაინდი, რომელიც სამშობლოს მზე, სახელ და საფლავ დაკარგულ თანამემამულეებს სამშობლოს უბრუნებდა და ამბობდა კიდეც მათ სულში დაუღვრელი ცრემლებივით გაყინულ სათქმელს. ახლა, ახლა ვიღა იტყვის მათი სულის ამოძახილს, ახლა ვიღა დაუბრუნებს სამშობლოს, მზესა და მიწას მისკენ იმედის თვალით მზირალ ჩვენს წამებულ მამულიშვილებს?! ახლა, მხოლოდ ახლაღა მივხვდით რა მტკიცე საყრდენი, რა დიდი ნუგეში ყოფილხარ ჩვენი ხალხისა და ყველა ჩვენთაგანისა და, ვაი, რომ ვერც ერთმა ჩვენგანმა ვერ შეგიდგა მხარი მაშინ, როცა თვითონ შენ დაგჭირდა ეს... თუმცა... ამ რამდენიმე თვის წინათ, როცა ქალაქში ხმა დაირხა „რეზო თაბუკაშვილის სამკურნალოდ სისხლიაო საჭირო" სისხლის გადასხმის სადგურში რიგი დადგა... რიგი ქართველი ახალგაზრდებისა! ათასებმა ინდომეს სისხლის გაღება, ხოლო ერთმა ღვთისნიერმა თუ ღვთისმიერმა პოეტმა ისიც კი თქვა „მე საქართველოს მივეცით სისხლი!.."

როგორია!

ნუ, რეზო! ნუ წაიღებ ქართველი ხალხის სამდურავს!.. ნუ წაიღებ-მეთქი, რამეთუ სხვას ვის მისცა ხალხმა საკუთარი სისხლი-.. ემცაც არ შეგეპაროს, სისხლი კი არა, ერთი დღის სიცოცხლის გაღებაც რომ შეძლებოდა, ყველა ქართველი გამოიმეტებდა მას შენთვის და ეს იქნებოდა შენი და შენი საქმის უკვდავება, რომლის ზღურბლზე შენ უკვე დგახარ!

ნურც იმაზე დაიწყვეტ გულს, რომ ვიღაც გულ- და გონება დაცლილმა შენსმიერ ნაოცნებარ და ნაამაგარ „მადლიერების ტაძარში" ტალახიანი ფეხი შედგა და საკუთარი არარაობა სამარცხვინოდ დაიდასტურა — ჩვენ ასეთი ხალხი არასოდეს მოგვკლებია, მაგ-

დიდი, ლამაზი სიცოცხლე!

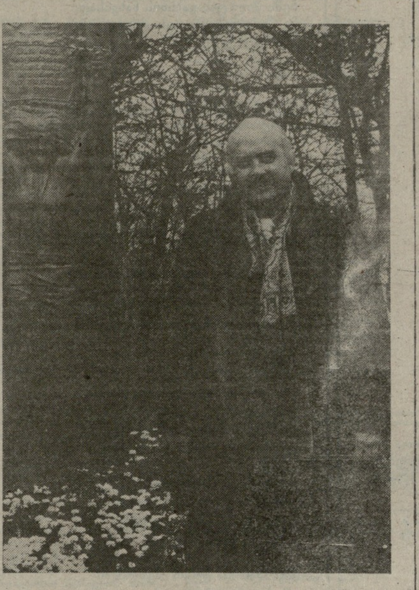

მთელი ჩემი ცხოვრების მანძილზე აღფრთოვანებული ვიყავი რეზოს მოღვაწეობით, მისი ცხოვრების პრინციპებით, მაგრამ მაინც ჭირდა სრულყოფილად დანახვა იმისა, რასაც რეზო თაბუკაშვილი ესწრაფვოდა და ქმნიდა. ჭირდა ერთი გარემოების გამო: ჩვენ ერთად გავატარეთ ყმაწვილობა, ერთიმეორის გვერდიგვერდ ვიცხოვრეთ ხელოვნებაში, ბევრი რამ გვქონდა საერთო ამ ცხოვრების გზაზე. ამ დროს, ძნელია დისტანციიდან დაინახო ადამიანის რაობა, სრულად შეაფასო სიგრძე-სიგანე იმ აქციებისა, რომელთაც თითქმის ყოველდღიურად ატარებდა ეს დაუცხრომელი კაცი.

მაგრამ, სამწუხაროდ, დადგა დრო, რეზო თაბუკაშვილის ნაღვაწის დისტანციური შეფასებისა.

პირველი და უმთავრესი, რასაც მე დღეს გამოვყოფდი, გახლავთ შემდეგი: რეზო თაბუკაშვილს ჯერ კიდევ ყმაწვილკაცობიდან ჰქონდა განსაზღვრული თავისი მიზანი. და ეს მიზანი ვერაფერმა, ვერც ერთმა ამქვეყნიურმა სიკეთემ ვერ შეაცვლევინა. მოსკოვის საერთაშორისო ურთიერთობათა ინსტიტუტის საუკეთესო სტუდენტი იყო, შესანიშნავად, დიდი წარმატებით დაიცვა დიპლომი და ამ ულამაზესი, უნიჭიერესი ქართველი ყმაწვილი კაცის წინაშე გადაიშალა ერთობ მომხიბლავი პერსპექტივა დიპლომატიური კარიერისა. იმ დროს, იმ წლებში, როცა რეზოს წინაშე ეს არჩევანი დადგა, ყველაფერი ეს ზღაპრულ რაშზე შეხტომას ნიშნავდა, მაგრამ, რეზო უარს ამბობს ამ გზაზე და ლიტერატურულ ცხოვრებას არჩევს — რადგან მას ჰქონდა ერის სამსახურის თავისი პროგრამა, თავისი გზა. აი, ამ ნაბიჯმა აჩუქა ქართულ ლიტერატურას შექსპირის სონეტების ბრწყინვალე თარგმანები.

ამით რეზომ უზარმაზარი სამსახური გაუწია ეროვნულ კულტურას.

შემდეგ მან თავისი ბედი ქართულ დრამატურგიასა და თეატრს დაუკავშირა — ერთეულების ხვედრია ის, რაც რეზო თაბუკაშვილმა 50-იან წლებში გააკეთა. „რაიკომის მდივანში" მან დააყენა პარტიული დიქტატის, პარტიული ჰეგემონიის, ავტორიტარული რეჟიმის წინააღმდეგ ბრძოლის საკითხი. ე. ი. 40 წლის წინათ თქვა ის, რასაც დღეს ამბობენ. ამის გამო, ბრძოლა გამოუცხადეს, პიესას გადაულობეს სცენისკენ მიმავალი გზა, მაგრამ ამაოდ — „რაიკომის მდივანმა" ჩინებული თეატრალური ცხოვრებით იცხოვრა. ნიშანდობლივია ის ფაქტი, რომ 70-იან წლებში, იგი კვლავ დაუბრუნდა ქართულ სცენას.

რ. თაბუკაშვილმა ერთ-ერთმა პირველმა აღიმაღლა ხმა ყალბი ტრადიციების, თვალთმაქცობის წინააღმდეგ, და შექმნა ერთ-ერთი საინტერესო ქართული კომედია „რას იტყვის ხალხი". ამ პიესით მრავალი წლის განმავლობაში იკვებებოდა ქართული თეატრი. ქართულ თეატრსა და კინოში მან მოიტანა ტექსელელ ქართველ პარტიზანთა თემა.

ასე მსახურებდა იგი ერს და სიჭაბუკეში არჩეული გზისათვის არასოდეს უღალატნია — თავის მშვენიერი ცხოვრების განმავლობაში ხშირად დაუყენებიათ მაცთუნებელი არჩევანის წინაშე — ხშირად შეუთავაზებიათ მაღალი სახელმწიფო მოღვაწის თანამდებობა — იქნებოდა ეს მინისტრობა, თუ პარტიის ცეკას მდივნობა. მისი გულგრილობა ამგვარი კარიერისადმი მისივე მეგობრების გაოცებას იწვევდა და ხშირადაც გვისაუბრია მასთან, რადგან მიგვაჩნდა, რომ ამ გზითაც მას შეეძლო დიდი სამსახური გაეწია მშობლიური ერისათვის, მაგრამ, მიზანი ცხადად და კონკრეტულად ჰქონდა წარმოდგენილი. ამიტომ, ამქვეყნიურს, დღევანდელს მუდამ სჯობნიდა მარადიული — ერის სამსახურის საკუთარი გზა.

თავისი ცხოვრების ბოლო პერიოდში მან მიაგნო ახალ გზას ერის სამსახურისა. ეს არის გზა, რომლის ანალოგიაც არ არსებობს ქართულ ხელოვნებაში. რეზო თაბუკაშვილმა შექმნა მთელი სერია საოცარი ფილმებისა, რომლებშიც, საბედნიეროდ, შეერწყა ერთმანეთს მწერლის, პუბლიცისტის, რეჟისორისა და, რაც მთავარია, გულმხურვალე მამულიშვილის დიდი პატრიოტული ხულისკვეთება.

ამით ,იგი ერის საუკეთესო, ღირსეულ შვილთა შორის ჩადგა.

რ. თაბუკაშვილმა, ერთ-ერთმა პირველმა გაბედა — სიყვარული და თანაგრძნობა გამოუცხადა სამშობლოდან გარიყულ ადამიანებს. შექმნა პოეტური ფილმები, რომელთა უცრემლოდ ცქერა შეუძლებელია. საზოგადოებაში მის ყოველ გამოჩენას თან ახლდა გონიერება, ნიჭიერება.

ჩემს აღფრთოვანებას იწვევს მისი რაინდული აქცია, რომელიც ცხოვრების უკანასკნელ პერიოდში, თითქმის საწოლს მიჯაჭვულმა განახორციელა: ამ კონფრონტაციის, ურთიერთდაპირისპირების, დაუნდობლობისა და უმადურობის ვითარებაში, მან შექმნა ეროვნული მადლიერების ინსტიტუტი.

რამდენი სიბრძნეა ამ იდეაში!

რეზოს რომ არა, ჩვენ უნდა გვყოფნოდა ძალა, ამ ინსტიტუტის შექმნისა და მისივე — რეზო თაბუკაშვილის სახელის დარქმევისა. ამით, მისდამი მადლიერების გრძნობაც უნდა გამოგვეხატა.

მშვიდობით, ჩემო ძმაო, გემშვიდობები ყველა შენი ბავშვობისა და ახალგაზრდობის მეგობრის სახელით. იმქვეყნიურ საუფლოში შენ გელოდებიან ძმები, რომელთა გვერდითაც გაატარე შენი ლამაზი სიცოცხლე!

გიგა ლორთქიფანიძე

მიუხვალ მამა-პაპათა

დიდ პიროვნებას სხვებისგან ის გამოარჩევს, რაც ცხოვრების წესად უქცევია. „არდამფარავი სატკივარი" განსაზღვრავს მის მოქმედებას, მის ყოველ ნაბიჯს.

რეზო თაბუკაშვილს, სხვა მრავალთან ერთად, წესად ეხეცა ჰქონდა: არავითარი დანდობა არ იცოდა, როცა ღვაწლით დამაშვრალ მამულიშვილთა ღირსების დაცვა იყო საჭირო.

ერთმა კალამმოცვეთილმა მწერალმა ექვთიმე თაყაიშვილის ცხოვრების პარიზული პერიოდის შესახებ სცენარი დაწერა, საქართველოში განძივით ჩამოიტანა და, იოლი წარმატებებით გათამამებული, ამ მკრეხელური ოპუსის ეკრანულ ხორცშესხმას დაელოდა. სურათის გადაღებასაც ბევრი არაფერი უკლდა, მაგრამ, საბედნიეროდ, მას გზა რეზო თაბუკაშვილის შემართებამ, ავტორიტეტულმა სიტყვამ გადაუკეტა. ეს ამბავი უნივერსიტეტელმა ახალგაზრდებმა თვით ბატონი რეზოსგან შევიტყვეთ. სხვისი ცუდით არასდროს გაუხარია, მაგრამ იმ დღეს მართლაც გახარებული ჩანდა — უხამსობამ, უსინდისობამ ვერ იზეიმა და იმიტომ.

„საქართველოს მიჯურჯლეთ-უხუცესის" პრემიერამდე ოც წელზე მეტი იყო დარჩენილი...

ორიოდ ,თვის წინ საოცარი რამ თქვა.

ერთ-ერთი თანამოაზრე გადაუდებელი საქმის გამო დროზე უნდა შეხმიანებოდა, მაგრამ დარეკვა დაუგვიანა. ბატონი რეზო წამოენთო: „შენ რა, ის წარმოიდგინე, რომ აქ საქმე გამომელია და აღარ მეჩქარება?" აშკარა იყო, საავადმყოფოს საწოლს მიჯაჭვული რეზო თაბუკაშვილი, როგორც ყოველთვის, ახლაც გზაზე მიაბიჯებდა და დამგზავრებული თანამოსაგრისაგან დაუყოვნებელ მზადყოფნას, მამულიშვილური საქმის მუდმივ პატივისცემას მოითხოვდა.

ამ გზაზე დაულამდა.

სალოცავი ხატი სახატის გარეშე არ წარმოედგინა. კარგად უწყოდა, აქ, ჩვენს თვალწინ, ანთებული სანთლის შუქი რომ შორეთს მისწვდებოდა და მოიახლოვებდა. ასე აზიარა აქაურობის მადლს უცხოეთში ბევრი კაცური კაცი, ასე შესძინა ახალი მეგობრები სამშობლოს. მრავალი დაკარგული რელიქვიაც უკან ამ საოცარი ნიჭის ძალამ დააბრუნებინა.

ამ გზაზე სხვა მრავალ სიკეთესაც გვპირდებოდა....

ალავერდის ტაძრიდან შორეულ გოამდე დიდი სავალია. აქაც და იქაც წამებული დედოფლის წმიდა ნაწილებია დაფლული. დღეიდან ეს გზა მეგობრებმა, მოწაფეებმა ბატონი რეზოს გარეშე უნდა გალიონ.

...ყოველი შებინდების შემდეგ, ფიქრის გორაზე, მაღალი სართულიდან, ბევრის იმედად, ჩაუმქრალი შუქი გამოკრთება.

ვახტანგ როდონაია

ვალმოხდილი

ჩაიწვა კიდევ ერთი სანთელი, ჩაიფერფლა კიდევ ერთი გულმხურვალე მამულიშვილის სიცოცხლე. რა ძნელი წარმოსადგენია, რომ ჩვენს შორის აღარაა რეზო თაბუკაშვილი, ამაღლებული სულის, ბრწყინვალე ერუდიციისა და ნიჭის მქონე შემოქმედი, რომელმაც მთელი თავისი შეგნებული სიცოცხლე სამშობლოს მსახურებას შეალია. როგორ დააკლდება საქართველოს რეზო თაბუკაშვილის ფენომენი, მისი ინტელიგენტობა, დარბაისლობა, და რაც ყველაზე მთავარია, მისი სათნოება და ქრისტიანობა. დიდ ეროვნულ საქმეს აკეთებდა ყოველგვარი ხმაურისა და პომპეზურობის გარეშე. ამიტომაც შერაცხეს ერისკაცად. ძალზე ჭირს გრძნობების სიტყვებით გამოხატვა, რადგან თვითოეულ ჩვენთაგანს არ ტოვებს უკიდეგანო სევდა და სინანული იმის გამო, იქნებ ვერ მოვუფრთხილდით, სათანადოდ ვერ მოვუარეთ?... 9 აპრილმა და საქართველოში ბოლო დროს შექმნილმა მდგომარეობამ, ჩვენმა დაქსაქსულობამ და, შენ-ჩემობის ძახილმა მას ბევრჯერ ატკინა გული. არადა, როგორ ოცნებობდა, ქართველობა ერთ მუშტად შეკრული ენახა. რითი ვინუგეშოთ თავი?... ისევ ბატონი რეზო დაგვეხმარება, მისი კეთილგონიერება, მან ხომ შესანიშნავი ჭირისუფლობა იცოდა. მის ჯერ კიდევ პირშეუკრავ სამარესთან კი, სრულიად საქართველო დგას ჭირისუფლად, სრულიად საქართველო გლოვობს და ეთხოვება „კარგ ყმას", რეზო თაბუკაშვილს, რომელმაც პირნათლად მოიხადა თავისი ადამიანური ვალი. ბედნიერია ერი, რომელსაც ასეთი მამულიშვილები ჰყავს, ბედნიერია ერი, რომელსაც ასეთი საფლავებით აქვს გული დასერილი. მსუბუქი ყოფილიყოს, ბატონო რეზო, თქვენთვის სამშობლოს მიწა. თქვენს მიერ განვლილი გზა კი დარჩება, როგორც „კვალი ნათელი", რომელსაც გაქრობა არ უწერია. მიდიხართ და თან მიგყვებათ თქვენი ხალხის გულწრფელი ცრემლი, თქვენეული იმედის შუქით გაჯერებული.

ლია არჩვაძე

გაზეთ „ლიტერატურული საქართველოს" რედაქცია ღრმა მწუხარებით იუწყება, რომ გარდაიცვალა გამოჩენილი ქართველი მწერალი და საზოგადო მოღვაწე

რეზო თაბუკაშვილი

და სამძიმარს უცხადებს განსვენებულის ოჯახს

რამ ეს ის წყალია, რომელიც ჩაივლის — შენი დაწყებული საქმე კი დარჩება, ილორძინებს და მთელი ქვეყნის წინაშეც მოგვაწონებინებს შენი სახელით თავს. შენით თავმოსაწონებელი კი ჩვენ აქ, გარდა ამისა, ბევრი რამ სხვაც გვრჩება: ეს შენი ლიტერატურული მემკვიდრეობაა, შენი პროზაული თუ პოეტური შედევრები, შენი საოცრად ქართული და საოცრად დღევანდელი კინო თუ თეატრალური დრამატურგია, შენი გამოკვლევები, შენი აღმოჩენები თუ გენიალური მიხვედრები, შენით ხორცშესხმული უპირისუფლოდ დარჩენილი თანამოძმეების ჭირისუფლობა და მთლიანად შენი ტვირთმძიმე და საოცრად ლამაზი ცხოვრება, რომელიც ფეხზე ადგომის, ქუდის მოხდისა და მადლობის თქმის სურვილს ბადებს ყველა ჩვენგანში... შენ რომ აქ შექსპირის სონეტების თარგმანის მეტი არა დაგეტოვებინა რა, ჩვენ მაინც მოუხდელი ვალი დაგვრჩებოდა შენი. შენზე უკეთ ვინ იცოდა, რომ ერის ცივილიზაციას განსაზღვრავს, ჰყავს თუ არა მას თავის ენაზე ამეტყველებული „თავისი" ჰომეროსი, რუსთაველი, დანტე, სერვანტესი, პეტრარკა, შექსპირი... ჩვენ მაჩაბლის ვალიდან დღემდე არ ამოვსულვართ, მაგრამ ჩვენ რომ ქართულად გათავისებული შექსპირის სონეტები გაგვაჩნია, ჩვენ რომ ჩოხატაურელ თუ საგარეჯოელ ჭაბუკს ამ სონეტების ზღვა სილამაზისაკენ მივეცით გზა, ესეც რეზო თაბუკაშვილის დამსახურებაა და ჩვენ იმის მეტი რა დაგვრჩენია, რომ კიდევ ერთხელ ავდგეთ ფეხზე, კიდევ ერთხელ მოვიხადოთ ქუდები და კიდევ ერთხელ ვცეთ თაყვანი მის ნათელ ხსოვნას.

თქვენ?!.

თქვენ, ჩვენო მომავალო ახალგაზრდებო! თქვენ, ვისი სწორი გზაც მან გაკვალა ცხოვრებაში, ხელოვნებასა და მეცნიერებაში, განა თქვენ კი არა გაქვთ სურვილი — ფეხზე ადგეთ, ქუდი მოიხადოთ და თაყვანი სცეთ მას?..

მერე და ვინ გიშლით ამას?!. თქვენზე უკეთ ვინ იცის, რა ამოუწურავი ცოდნის დამტევი იყო მისი ნათელი გონება და რა ზღვა სიყვარულის მატარებელი მისი საოცრად თბილი, ფეთქებადი, დღეს კი საუკუნოდ დამდგარი გული.

ჩვენ ვინ გვცემს ნუგეშს, თორემ შენ, ჩვენო სიამაყევ, შენ, დიდო ქართველო! ბედნიერი ხარ თუნდაც იმით, რომ დღეიდან განისვენებ დიდუბის წმინდა მიწაში და როცა თამარის დროშას გაშლიან და დიდუბეში შეკრბება ქართლის ლაშქარი, შენ მანდ დახვდები მას და გზას დაულოცავ შენი სათაყვანო მამულის გასათავისუფლებლად დაძრულ მხედრიონს! მე ვიცი და ყველა ქართველმა იცის, რომ უპირისუფლოდ არ დარჩება შენი საფლავი, თუნდაც იმიტომ, რომ შენ გვასწავლე ერისათვის დამაშვრალთა გულმხურვალე ჭირისუფლობა, შენ სხვაც ბევრი რამ გვასწავლე და ამიტომ შენი მოუშლელი ხსოვნა იყოს საქართველოში, ბატონო რეზო!..

შენი მარად ხსენება ამ ქვეყნად, რეზო ბატონო!-

ერთხელ... დიდი ხნის წინათ იყო ეს. ერთხელ, შენს მორიგ გამარჯვებას ვდღესასწაულობდით შენი ნიჭისა და შენი საქმის თაყვანისმცემლები... დრო დადგა და თამადამ შენი სადღეგრძელო შემოგვთავაზა; ბევრი თბილი და ტკბილი სიტყვა ითქვა მაშინ. უსიტყვოდ ვერც მე ჩავუარე ამ სადღეგრძელოს და რადგან სათქმელიც მქონდა და თქმაც მინდოდა, ამიტომ... ალბათ, ამიტომ, როცა დიასახლისმა ახალი კერძი ჩამოატარა, ხოლო თამადამ — ახალი სადღეგრძელო, ვიგრძენი, რომ ვიღაცამ უკნიდან მომხვია ხელი, მაკოცა და... როცა მოვიხედე:

— შემომფიცე, რომ როცა აღარ ვიქნები, შენ კიდევ ერთხელ იტყვი ჩემს სადღეგრძელოს, — მითხარი და ისეთი ალერსიანი ღიმილით გამიღიმე, რომ უკან დასახევი გზა მომეჭრა და ეხლა მოვახერხე:

— ვფიცავ, მაგრამ შენც უნდა მომცე-მეთქი ასეთივე ფიცი!

ახლა ეს არის, წუთისოფელმა მე შემასრულებინა ეს ფიცი-..

ო, რომ იცოდე, რა აუტანლად მძიმეა საქვეყნოდ თქმული ეს სამძიმარი ჩემთვის — მაგრამ ფიცი უნდა აღსრულდეს ბოლომდე და ამიტომ ფიქრჩაყინული, გულგაყინული და ცრემლგაყინული ვასრულებ მას.

მე კი... სანამ ცოცხალი ვარ, სანამ პირში სული მიდგას და გულში სიყვარული, მანამ იცოცხლებ შენც, და ჩემთან ერთად ივლი შენი საყვარელი ქალაქის ქუჩებში... თუმცა შენისთანა დიდი მოქალაქისათვის რა ბედენაა ის ორიოდ პარასკევი, მე რომ დამრჩენია ამ ქვეყანაზე... აღარც მე ვიქნები — შენი ხსოვნა კი დარჩება ყველგან, სადაც ქართველი კაცის კაცობა გადის, ქართული სიტყვა ისმის და ქართული საქმე კეთდება.

ჰოდა, შენი თქმისა არ იყოს, ალბათ, ეს არის ის, რასაც დიდებული ქართული სიტყვა ᲒᲐᲠᲓᲐᲪᲕᲐᲚᲔᲑᲐ ჰქვია სახელად.

მალხაზ აბდუშელიშვილი

პოეზია

ალექსანდრე გაბური

●

ხელთა მაქვს შენი ნანატრი წიგნი,
შენი ტკივილი — თარგმნილი ლექსად.
გამომწყვდეული ფურცლების შიგნით
დამწვარი მზე და დათვლილი კვნესა.

და ახლა ხსოვნის კედლები იშრობს
ჩქამს — გამოღწეულს შენი ფეხისას
და ვეფერები შენს ობოლ პირმშოს,
რომლის დანახვაც აღარ გეღირსა.

სიცოცხლე — პეშვის ერთი ამოსმა.
რა დიდ წყურვილად უჯდებათ გულებს.
შენი ლექსების წიგნად გამოსვლას
შენი სიკვდილი უნდოდა თურმე.

●

თვალთან დაღლილი დარია,
გულთან — დაღლილი ქარი.
არც მოლოდინი ბრალია,
არც დადუმება კარის.

რა იქნა ჰიამაია,
ვის ბედს დახურა მხარი?..
სიამე უფრო მწარეა,
უფრო ტკბილია — ჯავრი.

. . . .

სხვის ცერზე ჰიამაია,
სხვის მკლავზე წელი მთვარის.

●

სიცოცხლე დამაქვს კარი-კარ,
ცა და ცა, სიტყვით სიტყვამდე...
ხან უნდა გული მომიკლათ,
ხან კი — უგულოდ მიყვარდეთ.

მწუხრის ჟამს გამოაშუქოთ,
მინდორი — გამიალმართოთ.

ხან უნდა გული მაჩუქოთ,
ხან უნდა გული წამართოთ.

სასჯელს — საწადელს ახდენილს,
ცეცხლიც თქვენგანი კვესავდეს.
...და ბედი გონასახდელი,
იწვის ლექსიდან — ლექსამდე!..

●

ცა დაგიხურე მნათობით
თუ მონატრება ვერ გათბობს!
დაგტოვე, რახან გნატრობდი,
გიმეტებ, რახან ველარ გთმობ.

ქარი შეგიბი მაისებს
სიყვარულივით ფხიზელი.
ცა ოცნებებით აგივსე,
მიწა — ყვავილთა სიზმრებით.

მწყურია... როცა ცისა ხარ,
როცა მიწისა... მე მშია...
დაგშორდი, რახან მიყვარხარ,
რახან შენთან და შენში ვარ...

●

როგორ შორეულდება მოსანატრთა ხმა,
როგორ მცირდება მოსაკითხი ნამდვილი,
როგორ მოკლდება წასასვლელი გზა,
როგორ ახლოვდება მისასვლელი
ადგილი...

●

წლებს ჰკითხე, გულზე დანაჩნევს,
საწუთრო თუ ბღლვნად მილირდა.
მონატრება რომ გადამრჩეს —
გამომიგლოვე ჰიმლიდან.

მზეს — ჩასულს თვალთა გუგებში,
ლაჟვარდი შემოახიეს...
რით აგიყვავო ნუგეში —
ზაფხული დამრჩა ახიელ.

დასტურად ჩემს წილ იგავის,
ჩემს წილ ცის გახსნის ნახვისად:
მე ზღაპრის მხარეს ვიყავი —
გამოვიარე ამღისას.

●

ვნანობ ზეცის წინ მოუყრელ მუხლთა,
დაუტირებლად ჩაქცეულ ცრემლებს...
იქნებ დააკლდა, შენ რომ არ უთხარ
სიტყვა, ან იქნებ არ მოეფერე.

იქნებ ქარების პირისპირ დათმე
და ახლა შენი სიცოცხლე სტკივა,
ვნანობ ვედრებით დაუნთებ სანთელს,
ლოდინს — გამხელილს სამარის პირას.

და დაუნანებ სინანულს ვნანობ,
თავს — დაბრუნებულს შორიდან ექოდ...
ტირიფის ფოთლით მოწყვეტილს ვნანობ
გულს — სინანულს რომ ბოლომდე ეყოს.

●

გზა არეკლილი სანთლით,
ბედს, ჯვარზე გაკრულს, ამხელს.
ვხარჯავ სამამდე დათვლილს:
გულს, სატკივარს და სახელს.

თვალებს აინთებს ქუჩა,
გამოგლოვილი ცრემლით.
ბინდდება? — არა უშავს,
ღამესაც ვიღაც ელის!

დუმილს რა ვუყო შეშლილს,
ღმერთით გამიჯნულს თავთან.
მიყვარდა ჩემს ტლანქ ხელში
შენი თითების დათვლა.

ლოდინს რა გადაურჩა,
თვალებს რა დაჰკარგვია...
ცა და ცა, ქუჩა-ქუჩა
გეძებ ძალიან გვიან.

თემურ ჩხეტიანი

შვებულება

მივასვენე თოხი შვინდზე.
რაღაც გულგატეხილი
ჩამოვჯექ და გავირინდე
წინაპარი გლეხივით.

ვფიქრობ,
ვეძებ,
მენატრება —
მინდა დარდი მომეშვას:

დავრჩენილვარ ცრემლის წვეთად
ამ ვრცელ წუთისოფელში.

მენატრება გზა და შუქი
მონატრებულ უფლისკენ...
საქართველოს ნიავს ვუსმენ
საქართველოს ღრუბლის ქვეშ.

ბურუსი

ბურუსი, გაუღწეველი ბურუსი —
ჩვენს გზაზე,
ჩვენს ცხადში,
ჩვენს სიზმარში...

ბურუსი, გაურკვეველი ბურუსი —
ჩვენს წარსულში,
ჩვენს საქმეში,
ჩვენს სიყვარულში...

ბურუსს მოუცავს ყოველივე:
ჩვენი დღეები,
ჩვენი არსება,
ჩვენი ტკივილიც...

და დასტურად იმისა, რომ
მაინც ვარსებობთ,
ოდნავ ციმციმებენ ცრემლის
კრისტალები.

ბილიკი

ზევით მიიწევს ბილიკი,
ბილიკს მივყვებით მწკრივად, —
თუ იცის, ისევ მან იცის
ვის რა ტკივილი გვტკივა.
ისაა მცნობი ყოველთა
მთლად ყველასთან და ერთთან.
ძნელია მიახლოება
სინათლესთან და ღმერთთან.
ძნელია რადგან ცხოვრება
და გვატრიალებს ამდენს,
მოხდება — მოგენატრება,
თუნდაც ღმერთი არ გწამდეს.
ოდითგან ბევრი დაღლილა
სოფლის მწარით და ტკბილით,
მრავალს უვლია ამ გზით და
ჩვენც მივუყვებით ბილიკს...
შევდივართ, საკურთხეველთან
წყდება ნაბიჯის ჩქამი
და ვემსგავსებით ჩვენსავ მსგავსს
სულ რამდენიმე წამით.
და ალბათ, აქ ვართ მართლები
ჩვენი არსით და სვეთი...
დუმილში იწვის სანთელი:
წვეთი,
წვეთი და
წვეთი.

ოთახი

გვიანია და არ ისმის ჩქამიც,
სძინავთ სახლებს და სოფელსაც
სძინავს:
შემოდგომაა, საგრძნობლად ცივა
და იორთქლება ფანჯრები ღამით.

და ისევ მარტო, და ისევ ჩუმად,
და, რა თქმა უნდა, არავინ მოდის—
არა აქვს ბოლო ფიქრსა და ლოდინს
მოლოდინის და ფიქრის დრო თუ გაქვს.

რა ხდება, ნეტავ, ამ ღამის იქით?
ანდა სად არის თუ არის ვინმე?...
მკრთალი სახე აქვს ახლა ჩემს იმედს,
ფრთხილად რომ ვხატავ მინაზე თითით.

ასე თუ ისე...

ასე თუ ისე, ვარსებობ, ვცხოვრობ:
უბრალოდ, უხმოდ, კრძალვით და
რიდით.
ვიცი შეცდომის თავი და ბოლო,
ვიცი ტკივილი — მცირეც და დიდიც.

ასე თუ ისე, ვითმენ და ვუძლებ
ჩემს წილს და ისიც ვიცი და მჯერა,
თუ რა ფასი აქვს თბილ ხელს და
ნუგეშს
ან რას გულისხმობს დუმილში მზერა.

ასე თუ ისე, მინახავს ზღვაში
ჩამავალი მზის შუქი და ფერი,
და მეც სხვებივით ბუნდოვნად მახსოვს
ჩავლილ გრძნობათა დონე და ფსკერი.

სინათლეები

რამდენი ფიქრი, დილა თუ მწუხრი;
რამდენი კითხვა, ეჭვი და ლაქა...
რა იქნა დიდხანს ნაზარდი შუქი? —
შუქი იყო და... უეცრად ჩაქრა.

რამდენი ვინმე გაივლის გულზე,
რამდენი რამე — ხიბლი თუ ვნება...
შუქი, რომელიც აენთო უცებ
შენს თვალწინ ახლა ნელ-ნელა ქრება.

№ 24 რეზოლუციის თაობაზედ

გურამ პეტრიაშვილი

გაზეთ „ქართული ფილმის" 18 ივლისის ნომერში დაბეჭდილია ინფორმაცია, რომელიც ასე იწყება:

„1990 წლის 4-6 ივლისს ქალაქ პრაღაში ჩატარდა კონფერენცია, რომელიც ორგანიზებული იყო საერთაშორისო ორგანიზაცია „დემოკრატია და დამოუკიდებლობის" მიერ".

მართალი გითხრათ, სიტყვა „საერთაშორისო" წავიკითხე თუ არა, გულმა რეჩხი მიყო.

დემოკრატია კარგია და დამოუკიდებლობას თავს შემოვევლე, მაგრამ ეტყობა, რომ ჩემს გონებაში ერთმანეთს ვერ უკავშირდება საქართველოს დამოუკიდებლობა და საერთაშორისო ორგანიზაციები.

ღმერთმა ქნას, ვცდებოდე!

შემდეგ წერია:

„კონფერენციის მუშაობაში მონაწილეობას იღებდნენ ცნობილი საბჭოთა დისიდენტები, ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის თვალსაჩინო წარმომადგენლები, დამონებული ერების პოლიტიკური ემიგრანტები".

ეს რომ წავიკითხე, მივხვდი: გულმა ტყუილად არ მიყო რეჩხი.

საქმე ის გახლავთ, რომ ცნება „საბჭოთა დისიდენტი" ჩემთვის უკვე დიდი ხანია, აღარა ნიშნავს მაინცდამაინც მოკეთესა და მოყვარეს.

ადრე ამავე „ქართულ ფილმში" („უსიამოვნო ღია წერილი", 1989 წელი), ანდრეი სახაროვის მაგალითზე შევეცადე დამემტკიცებინა, რომ ადვილი შესაძლებელია, საბჭოთა დისიდენტი თან ებრძოდეს არსებულ ხელისუფლებას და თან საქართველოც არ ეხატოს გულზე. და რადგანაც ეს ჩემი ერთადერთი წერილია, რომელსაც ოპონენტები არა ჰყოლია, მგონი დავამტკიცე, რის დამტკიცებაც მინდოდა.

ასე რომ, იმ კონფერენციიდან კარგს უკვე ბევრს აღარაფერს ველოდი.

მაინც ბოლომდე წავიკითხე ინფორმაცია.

მომდევნო წინადადებაში ერთობ მოულოდნელი რამ აღმოვაჩინე:

„საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობა წარმოდგენილი იყო ოთხი პირით (გიორგი ჭანტურია, თენგიზ გუდავა, ირინა სარიშვილი, ედუარდ გუდავა)".

ალბათ მიხვდით, რომ ჩემთვის მოულოდნელი იყო საქართველოს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის წარმომადგენლებად თენგიზ და ედუარდ გუდავების დასახელება.

უცხოეთში გადახვეწილი კაცი, ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის წარმომადგენლად შეიძლება მიჩნეულ იქნას მხოლოდ მაშინ, თუ ის ქმედითად ეხმარება მოძრაობას. ქმედითი დახმარება კი იმასა ჰქვია, ჩვენთან რომ ახლა შეიარაღებული აჯანყება ყოფილიყო და უცხოეთიდან იარაღი მოეწოდებინათ გუდავებს ან ახლანდელი მშვიდობიანი ბრძოლის დროს მათი თეორიებით ვხელმძღვანელობდეთ.

იქნებ აქვთ კიდეც გუდავებს თეორიული ნაშრომები, მაგრამ, სამწუხაროდ, ჩემამდე იმ ნაშრომებს არ მოუღწევია. ყოველ შემთხვევაში ჯერ არ მსმენია, ვინმეს ეთქვას, ეროვნულ მოძრაობაში გუდავების ნააზრევს ვიყენებთო.

მაინტერესებს, რას უპასუხებდნენ ძმები გუდავები გიორგი ჭანტურიას და ირინა სარიშვილს, ამათ რომ ეკითხათ, პრაღაში შეხვედრისას, თქვენ როგორ „მოძრაობდით" ჩვენს ეროვნულგანმათავისუფლებელ მოძრაობაში 1988 წლის ნოემბრის ბოლოს ან 1989 წლის აპრილის დასაწყისში, ჩვენ როცა სიცოცხლეს საფრთხეში ვიგდებდითო?

გიორგი ჭანტურიას და ირინა სარიშვილს კი არა, ნებისმიერ რიგით მოშიმშილეს და მომიტინგეს შეუძლია რომ უთხრას გუდავებს რუსთაველის სიტყვებით: „თქვენ მორჭმულნი ნადირობდით, ჩვენ ტირალნი ლაწვთა ვბანდით"-ო.

კიდევ უფრო გასაოცარი იყო ის ამბავი, რომ საქართველოს თაობაზე, გიორგი ჭანტურიას გარდა, თენგიზ გუდავაც გამოსულა მოხსენებით.

ერთი ამ მოხსენების ტექსტი წამაკითხა და არ მინდა არაფერი!

რა უნდა დაემატებინა გიორგი ჭანტურიას ნათქვამისთვის თენგიზ გუდავას?

საქართველოში რაც კონკრეტულად ხდება, ეს მას უკეთესად არ ეცოდინებოდა, ხოლო თუ საქართველოს შესახებ ზოგადად ისაუბრა, არა მგონია, შთამბეჭდავი ყოფილიყო მისი საუბარი.

იმიტომ არა მგონია, რომ სარწმუნო წყაროებიდან ვიცი, როდესაც აქედან მიდიოდნენ, გუდავებს ხეირიანად ქართული ლაპარაკიც არ შეეძლოთ.

ამ თემაზე ტყუილად არ ჩამომიგდია საუბარი. შემდეგ ვნახავთ, რომ პოლიტიკოსისათვის უთუოდ აქვს მნიშვნელობა, ეროვნულ ფესვებს.

ინფორმაცია ასე თავდება:

„კონფერენციის შემდგომ გაიმართა არჩევნები. „დემოკრატია და დამოუკიდებლობის" პრეზიდენტად ხელახლა აირჩიეს პარუირ აირიკიანი. 14 კანდიდატიდან 9 პირი მიიღეს საერთაშორისო ორგანიზაცია „დემოკრატია და დამოუკიდებლობის" წევრად. მათ შორის, ირინა სარიშვილი, და მხოფ-

რთველოს ეროვნული მოძრაობის საკოორდინაციო ცენტრი. ცენტრი ცდილობს „ნებისმიერი ერთაშორისო პრობლემა მოლაპარაკებისა და დემოკრატიული პროცედურის გზით გადაჭრას"-ო.

აქ პაწია შენიშვნა:

„ცდილობს" ისეთი სიტყვაა, რომ წინადადების გაგრძელებას მოითხოვს.

„ცდილობს გადაჭრას და აი, ასე, ამგვარად ახერხებს კიდეც" ან „ცდილობს გადაჭრას, მაგრამ ვერაფერი გამოსდის"-ო, უნდა დაეკონკრეტებინათ შემდგენლებს.

მეოთხე ნაწილში მოცემულია დასკვნა:

„ჩვენ გვწამს, რომ მხოლოდ ამ გზით. მხოლოდ ყველა ხალხის დემოკრატიულ ძალთა კონსოლიდაციით შეიძლება ერთაშორისო მშვიდობის მიღწევა, რომლის გარეშეც წარმოუდგენელია დემოკრატიული, სამართლებრივი და თავისუფალი საზოგადოების აშენება".

ძვირფასო მკითხველო, არ გეცნობა განა ეს ლოზუნგური ზეაწეული სტილი?

„კონსოლიდაცია! დემოკრატია! თავისუფლება!

არიან ამ კონფლიქტში-ო.

ხოლო რეზოლუცია რომ ობიექტურია, ამის საბუთად ქართველების ხელმოწერას მოიტანენ

აქვე აუცილებლად უნდა დავამატო, რომ ჩვენთან „ეთნოკონფლიქტები" გარჩევას არ დაუწყებენ იმას, თუ რომელი ქართველია კონფლიქტის გამჩაღებლად აღიარებული რეზოლუციის მიერ და რომელმა კიდევ ხელი მოაწერა რეზოლუციას.

ვაგლახ, რომ, პირველივე წალაპარაკებისას წამოსძახებენ გიორგი ჭანტურიას, თენგიზ გუდავას და ედუარდ გუდავას მათი ინტერნაციონალისტი თანახელისმომწერნი: წადით, თქვე ეთნოკონფლიქტების გამჩაღებელო ქართველებო, თქვენაო.

ალილო და ხვალაო.

შეცდომის მიზეზები ზემოთ ჩამოვთვალე.

უცხოელთადმი მიმნდობლობას და რომანტიკოსობას მტკიცება არა სჭირდება. სამივე ხელისმომწერი ქართველია და ქართული ჯიში განაპირობებს ხასიათს.

რაც შეეხება მესამე მიზეზს. ისიც აქვეა.

გიორგი ჭანტურიას, რომ გამწ-

ლიო ჩემპიონი ჭადრაკში გარი კასპაროვი".

შემდეგ, როცა ამ წერილის მთავარ სათქმელს მივადგები და კონფერენციის ერთ ნააზრევზე ვიმსჯელებთ, კარგი იქნება, მკითხველს ახსოვდეს, რომ ორგანიზაცია „დემოკრატია და დამოუკიდებლობის" პრეზიდენტი იყო და არის პარუირ აირიკიანი.

რაც შეეხება თვით ორგანიზაციას:

თუ რეზოლუციაზე ხელისმომწერთა სიის მიხედვით ვიმსჯელებთ, ამ ორგანიზაციაში კოსმოპოლიტური აზროვნება უნდა ბატონობდეს.

ასეცაა!

კოსმოპოლიტიზმი!

ესე იგი, კოსმიური პოლიტიკა?

ეს იგი, უნდა ვიყოთ, არა „ვიწრო ეროვნული შეზღუდულობით" დაავადებული ნაციონალისტები, არამედ სამყაროს მასშტაბებით მოაზროვნე კოსმიური მოქალაქენი, ხომ?

ახალი ინტერნაციონალი!

რა კარგია!

ძმობა, ერთობა, თავისუფლება!

კარგი კია, მაგრამ რატომ არ უხარია გულს? რატომ არ მინდა ვიყვირო „ვაშა"?

იმიტომ, რომ რაღაც-რაღაცეები მახსენდება..

საკვირველია, სულ ისე როგორა ხდებოდა, რომ, ინტერნაციონალური მიზნებით როცა სადმე შეკრებილან, ბოლოს კოსმოსი. ყველას დავიწყებია და წაგებული მუდამ ქართველები დავრჩენილვართ.

აი, ახლაც...

ვნახოთ აღნიშნული კონფერენციის მიერ მიღებული რეზოლუცია № 24, სათაურით „ეთნოკონფლიქტების თაობაზე საქართველოში".

რეზოლუციას ხელს აწერს ინტერნაციონალური ჯგუფი ოცდაათი კაცის შემადგენლობით.

რეზოლუციის ტექსტი შეიძლება ოთხ ნაწილად დაიყოს.

პირველ ნაწილში ზოგადი პოლიტიკური შეფასებაა „ეთნოკონფლიქტებისა".

მეორე ნაწილში ჯერ გაკვრითაა ნათქვამი საქართველოში „ეთნიკურ უმცირესობათა გარკვეული ძალების" მოქმედებაზე, რომელიც „ხელს უწყობს ერთაშორისი ურთიერთობის გამწვავებას", მერე კი ოთხჯერ მეტია ლაპარაკი ზვიად გამსახურდიაზე და იმ ალიანსზე, რომელსაც გამსახურდია ხელმძღვანელობს.. აშკარაა, რომ რეზოლუციის შემდგენლები „ეთნოკონფლიქტების" მთავარ მიზეზს ზვიად გამსახურდიას საქმიანობაში ხედავენ.

მესამე ნაწილში ხოტბაშესხმულია, როგორც აქ წერია, „ძლიერი დემოკრატიული ფრთა" ანუ საქ-

დიახ, დიახ, როცა კი როდისმე შეკრებილა ინტერნაციონალური პოლიტიკური კოლექტივი, ყოველთვის სწორედ ყველასგამაბედნიერებელი რეზოლუციები მიუღიათ.

მერე კი დრო გასულა და აღმოჩენილა, რომ მართლაც ყველა გაბედნიერებულა და გაცუცურაკებულნი მხოლოდ ჩვენ დავრჩენილვართ — ქართველები.

რატომ გვემართება ასე?

ამას ბევრი მიზეზი აქვს.

უპირველესი მიზეზი ალბათ ჩვენი მიმნდობი ხასიათია.

ქართველს ჰგონია, რომ თუ ვინმე პირში ეუბნება, შენი ძმა ვარო, მართლაც ძმა გამოუჩნდა კეთილი.

მანამ სანამ თავში ჩაქუჩს არ ჩაარტყამენ, ქართველს ძმებზე უმეტესად მიაჩნია უცხოელები. ეგ კი არადა, რომ ჩაარტყამენ, მაშინაც არა სჯერა. ალბათ ხელიდან გაუვარდაო, ფიქრობს.

აი, თავისიანს კი შემთხვევით მხრის გაკვრასაც არ აპატიებს.

მეორე მიზეზი პირველის გაგრძელებაა.

მიმნდობი და ყველაში ძმისმძებნელი ქართველი კაცი რომანტიკოსია და სჯერა კაცთმოყვარული ინტერნაციონალური ლოზუნგებისა.

განა არ უნდა სჯეროდეს?

კი, როგორ არა. მაგრამ რეალობა არ უნდა დაავიწყონ აბსტრაქტულმა ლოზუნგებმა.

მესამე მიზეზი ჩვენი შეცდომებისა ისაა, რომ ქართველი ქართველთან კამათში გასამარჯვებლად უცხოს მოიხმობს ხოლმე მსაჯულად. ის უცხოც, რა ჩიტია დაიბნეს, ჩვენს შინაურ უთანხმოებას თავის სასარგებლოდ იყენებს.

ვერც გაამტყუნებ. პოლიტიკა აბა რის პოლიტიკაა?

ეს რეზოლუცია შესანიშნავი ნიმუშია „ინტერნაციონალის" მიერ ჩვენი გაცუცურაკებისა.

ქართველებს ხელი მოაწერინეს ისეთ რამეზე, რითაც მოგებული დარჩა ყველა დაინტერესებული მხარე. წაგებული კი — საქართველო.

ამ რეზოლუციის დედააზრი ქართველების წინააღმდეგაა მიმართული: საქართველოში „ეთნოკონფლიქტების" მთავარ გამჩაღებლებად ქართველებია მიჩნეული.

ამ რეზოლუციას მშვენივრად გამოიყენებს ყველა, ვისაც კი ჩვენთან „ეთნოკონფლიქტი" აქვს ან აპირებს მომავალში.

ა, ბატონო, ინტერნაციონალური, დემოკრატიული, სამართლიანი და თავისუფლებისმოყვარე ადამიანების ხელმოწერილი რეზოლუცია. მე კი შევუვარდი [illegible] და [illegible] ვეცილები ქართველებს. მაგრამ [illegible] ქართველები

ვავებული ურთიერთობა აქვს ზვიად გამსახურდიასთან ეს მთელმა საქართველომ იცის პრესით თუ ტელევიზიით. და ამ ვითარებაში მისი ხელმოწერა რეზოლუციაზე ამ ინტერნაციონალურ ჯგუფთან ერთად სხვა არა არის რა, თუ არა ჩვენს შინაურ უთანხმოებათა მსაჯულებად უცხოელთა მოყვანა.

აღნიშნული სამი მიზეზი მთავარია, მაგრამ უმთავრესი მიზეზი სხვაა.

პოლიტიკოსობის პრეტენზია არა მაქვს და არც იმდენად გავკადნიერდები, რომ ჭკუის სწავლება დავუწყო ვინმეს.

მით უმეტეს, რა შემიძლია ვურჩიო გიორგი ჭანტურიას, რომელიც ერთ-ერთი მთავარი შემოქმედია, ასე ვიტყოდი საქართველოს იმ მშვენიერი ნოემბრის დღეებისა, ურომლისოდაც ჩვენი ეროვნული მოძრაობა წარმოუდგენელია.

ვიმეორებ, არაფრის პრეტენზია არა მაქვს.

მხოლოდ მინდა გავიზიაროთ ერთი აზრი, რომელიც მომივიდა თავში ქართველ პოლიტიკოსთა მოღვაწეობას რომ გადავხედე.

უმთავრესი შეცდომა, რომელიც ქართველ პოლიტიკოსებს მოსდით ესაა: ჭეშმარიტად ინტერნაციონალური ხასიათის გამო ხანდახან ავიწყდებათ ხოლმე, რომ ყველგან და ყოველთვის ქართული პოლიტიკის საბოლოო მიზანი სამშობლო — საქართველო უნდა იყოს და არა სხვა, ნებისმიერი, რაც უნდა დიდი ღირებულების მქონე ცნება თუ საგანი.

ეს შეცდომა სავალალო შედეგების მომტანია, რადგან სხვათა პოლიტიკოსებს და, რაც მთავარია, ჩვენი მეზობლების პოლიტიკოსებს ასეთი შეცდომები არ მოსდით.

აი, მაგალითად, ამ კონფერენციაზე რომ მიდიოდნენ, თქვენ როგორ გგონიათ, რასა ფიქრობდნენ პარუირ აირიკიანი ან ტოფიკ გასიმოვი?

არა, იმას ვერ დავწამებ ან თავისუფლება არ უყვართ ან სამართლიანობა ან დემოკრატია-მეთქი. მაგრამ ისინი დარწმუნებული არიან, რომ ეს ყველაფერი კარგი მაშინაა, თუ სომხეთისა და აზერბაიჯანის ინტერესებს ემსახურება.

არც გაემტყუნებათ, სწორედ ასეც უნდა ფიქრობდნენ.

რა ვიცი, რომ ასე ფიქრობენ?

რეზოლუციაში ამოვიკითხე.

როგორც გითხარით, რეზოლუციით „ეთნოკონფლიქტების" გაღვივება ძირითადად ქართველს დაბრალდა და, რაც მთავარია, დაბრალდა ყოველგვარი დასაბუთების გარეშე.

წავიკითხოთ რეზოლუციის დასაწყისი:

„ბოლო ხანს საქართველოში რამოდენიმეჯერ ჰქონდა ადგილ- ეთნიკურ ნიადაგზე წარმოქმნილ კონფლიქტებს. რაც ბუნებრივია, არ შეიძლება არ აშფოთებდეს იმ ორგანიზაციის წევრებს, რომლის მიზანიც საბჭოთა იმპერიაში არსებულ ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობათა კოორდინაციაა. ეთნოკონფლიქტი დამღუპველია იმის გამოც, რომ სერიოზულ ზიანს აყენებს სსრკ-ში შემავალ ხალხთა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობების პროტესტს და მიყავს ეს მოძრაობები გზით, რომელსაც არავითარი საერთო დემოკრატიასთან არა აქვს".

აქედან ერთადერთი დასკვნა შეგვიძლია გამოვიტანოთ, რომ პარუირ აირიკიანის ორგანიზაციას თავისუფლება და დემოკრატია უნდა ხალხებისათვის.

ძალიან კარგი. განვაგრძოთ კითხვა.

„ჩვენი ორგანიზაციის ზოგადი პრინციპებიდან გამომდინარე, რომელიც გულისხმობს დემოკრატიული ფასეულობების, ადამიანის უფლებათა, ერისა და ეროვნულ უმცირესობათა უფლებების დაცვას, ერთნაირად ვგმობთ ორივე მხარეს, რომელიც ერთაშორისო შუღლის სცენარის გათამაშებაში იღებს მონაწილეობას".

რას ვერჩი ამ პატიოსან ხალხს?

განა ყველაფერი, რაც აქ წერია, ბოლომდე ჰუმანური და ჭეშმარიტად ინტერნაციონალისტური არაა? აბა, სადაა აქ იმისი მცდელობა, რომ ვინმემ ისარგებლოს ზოგად ღირებულებებზე ლაპარაკით და თავისთვის მოითალოს დუმის ნაჭერი?

გეთანხმებით, აქ ყველაფერი რიგზეა, ოღონდ რეზოლუციის ამ ორ მონაკვეთს შორის ერთი წინადადება განგებ გამოვტოვე და ახლა ისიც წავიკითხოთ.

„**თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში მტყუანისა და მართლის გარკვევა შორს წაგვიყვანდა.** ერთი რამ კი ფაქტია: ყოველი ეთნოკონფლიქტის განვითარების მექანიზმში მონაწილეობას იღებენ როგორც კომუნისტური ძალები ასევე პროვოკატორები ორივე დაპირისპირებული მხრიდან".

ჩემს მიერ ხაზგასმული წინადადება არის სწორედ ის საბუთი, რომელშიც გამომჟღავნდა, რომ რეზოლუციის შედგენის დროს სულ სხვადასხვა კრედო ამოქმედებდათ ქართველებს და ვთქვათ, სომხებს.

ქართველები აქ მოტყუვდნენ.

მტყუან-მართლის გარჩევას ნუ შევუდგებითო, ამას ხელს რომ აწერდა ქართველი გიორგი ჭანტურია, ისე ალბათ დემოკრატიისა და ინტერნაციონალიზმის პრინციპებიდან გამოდიოდა, ხოლო პარუირ აირიკიანის მოქმედებაში სომხურ იდეისადმი ერთგულება სჭარბობდა.

დიდ ეთნოკონფლიქტად მიიჩნია კონფერენციამ თუ მცირედ, არ ვიცი, მაგრამ ბოგდანოვკის რაიონშიც მოხდა კონფლიქტი ქართველებსა და სომხებს შორის.

კერძოდ, ფაქტია, ამ რაიონში მაცხოვრებელმა სომხებმა არ ისურვეს, რომ ქართველები ჩასახლებულიყვნენ და ეცხოვრათ მათ გვერდით. ისიც ფაქტია, რომ საქმე ფიზიკურ ქმედებამდეც მივიდა.

მართლები არიან გიორგი ჭანტურიაც და პარუირ აირიკიანიც, როცა ამბობენ, რომ „კონფლიქტის განვითარების მექანიზმში მონაწილეობას იღებენ კომუნისტური ძალები".

არაა გამორიცხული ორივე მხრიდან პროვოკატორების არსებობაც.

მაგრამ ძალიან ცდებიან, როდესაც პროვოკატორობა სურთ დასწამონ ზვიად გამსახურდიას და მის თანამოაზრეებს.

არ ვიცი, მიუვა თუ არა ჩემი სიტყვა, მაგრამ მინდა მივმართო აირიკიანს:

ბატონო პარუირ!

ზვიად გამსახურდია და თქვენ ერთი ტიპის პოლიტიკოსები ბართ. თქვენი არ იყოს, ზვიადსაც არასოდეს მოსდის „ინტერნაციონალური" შეცდომა და არასოდეს ავიწყდება, რომ მთავარი მიზანი სამშობლოა.

(გაგრძელება მე-14 გვ.)

(დასასრული)

განსხვავება თქვენ ორს შორის ისაა, ბატონო პარუირ, რომ ზვიად გამსახურდია არ ცდილობს ინტერნაციონალისტური და ზოგადსაკაცობრიო ლოზუნგებით შეინიღბოს, როდესაც საქართველოს საკეთილდღეოდ მოქმედებს.

როცა თქვენ ბრძანეთ- თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში მტყუანისა და მართლის გარჩევა შორს წაგვიყვანსო, თქვენი სამშობლოს, სომხეთის ინტერესები გამოძრავებდათ. თავი კი ისე გეჭირათ, თითქოს მსოფლიო დემოკრატიაზე ზრუნავდით.

შორს წაგვიყვანსო...

იცოდით, შორს რომ წავიდოდით, ბოლოს და ბოლოს 1829 წლის 18 ნოემბერს მივადგებოდით. ალბათ გახსოვთ, ეს ის დღეა, როცა პასკევიჩს შეატყობინეს, რუსეთის საიმპერატორო კარმა შენი თხოვნა დააკმაყოფილა, შეგიძლია დაიწყო თურქეთიდან 10 000 სომხური ოჯახის გადმოსახლებაო.

და ასე გადარჩა თურქთაგან განადგურებას უამრავი სომეხი.

ასე მიიღეს იმ სომხებისაგან მემკვიდრეობით ახლანდელმა ბოგდანოვკელმა სომხებმა მადლიანი ქართული მიწა.

ასე რომ, ბატონო პარუირ, ბოგდანოვკაში ეთნოკონფლიქტი არა ყოფილა.

იმ სომხების საქციელს, რომლებიც ახლა ქართულ მიწაზე ქართველის დასახლებას წინააღმდეგობას უწევენ, ქართულად მხოლოდ ერთი სახელი აქვს: უმადურობა და უსინდისობა.

თქვენი შეცდომა კი ისაა, ბატონო პარუირ, რომ იმის მომიზეზებით, „შორს არ წავიდეთო“, მხარს უჭერთ აშკარა უსამართლობას.

ეს კი დამღუპველია, რადგან ტაქტიკურად შეიძლება მოიგო, მაგრამ სტრატეგიულად წაგებული დარჩებით.

ღმერთი მაღალია და მისი სამართალი ბოლოს და ბოლოს ყველას იმას მიუზღავს, ვინც რისი ღირსია.

ზვიად გამსახურდიას არ ეშინია „შორს წასვლისა“, რადგან ყველა „ეთნოკონფლიქტში“ მისი ერია მართალი.

და მისი ერთადერთი „დანაშაულიც“ მხოლოდ ისაა, რომ ისტორიულ ქართულ მიწაზე გალაღებულ უცხოტომელებს ისტორიულ სიმართლეს შეახსენებს.

მეც მინდა შევახსენოთ № 24 რეზოლუციაზე ხელისმომწერ ოთხ სომეხს და ორ აზერბაიჯანელს, რომლებმაც ზვიად გამსახურდიას და მის მომხრეებს „ნაციონალური შეუწყნარებლობა“ და „ერთაშორის პრობლემათა ძალისმიერი გადაწყვეტის ანტიდემოკრატიულ პოზიციებზე დგომა“ დასწამეთ, რომ საქართველოდან ერთი არაქართველისთვისაც კი არ დაუძალებია ვინმეს წასვლა, ხოლო ის, რაც თქვენს რესპუბლიკებში მოხდა, ყველამ იცის, რამდენ სამწუხარო, სავალალო და არადემოკრატიულია.

აქვე დავამატებ, რომ ძალიან საინტერესო იქნებოდა „ქართულ ფილმს“ კონფერენციის ის რეზოლუციაც დაებეჭდა, სადაც აზერბაიჯანსა და სომხეთს შორის ამჟამადაც არსებულ „ეთნოკონფლიქტზეა“ საუბარი.

დავიჯერო, იქაცაა ნათქვამი, შორს ნუ წავალთ, ნუ შევუდგებით მტყუან-მართალის გარჩევასო? დავიჯერო სომხებმა ხელი მოაწერეს იმას, რომ ვიღაც სომეხია კონფლიქტში დამნაშავე, ხოლო აზერბაიჯანელები თავს იკლავენ, გინდა თუ არა ჩვენი კაცია ყველაფერში დამნაშავეო?

ვერ დავიჯერებ!

მაპატიეთ პირდაპირობა, № 24 რეზოლუციაზე ხელისმომწერო სომეხო და აზერბაიჯანელო მეგობრებო, მაგრამ უნდა განგიცხადოთ, რომ თქვენ გინდათ ანტიდემოკრატიისა და ეროვნულ მოძრაობათა ჩამშლელის იარლიყის მოკერებით დააშინოთ ისინი, ვისაც მიაჩნია, რომ ეგრეთწოდებული „ეთნოკონფლიქტები“ სინამდვილეში საქართველოს სასიცოცხლო ინტერესების ხელყოფაა და მათზე რეაგირება აუცილებელია.

დაბოლოს, კიდევ რამდენიმე განმარტება.

სიტყვა „ეთნოკონფლიქტებს“ ბრჭყალებში იმიტომა ვსვამ, და ეგრეთ წოდებულს იმიტომ ვუწოდებ, რომ ესაა არა ეთნოკონფლიქტები, არამედ აგრესია საქართველოსა და ქართველების წინააღმდეგ.

კეთილმეზობლური ურთიერთობები იმას სულაც არ ნიშნავს, რომ თვალი დავხუჭოთ რეალურ ვითარებაზე და აბსტრაქტულად ვიმსჯელოთ დემოკრატიაზე და ეროვნულ უფლებებზე.

რადგანაც „დემოკრატია და დამოუკიდებლობის“ ორგანიზაციის პრეზიდენტი სომეხი კაცია, ვთქვათ პირდაპირ ჩვენი ორი ერის ურთიერთობის შესახებ.

ამ წუთას წინ მიდევს ყოველთა სომეხთა კათოლიკოსის ვაზგენ პირველის წერილი, დაბეჭდილი ერევანში რუსულ ენაზე გამომავალ გაზეთ „კომუნისტში“. ესაა ღია წერილი, რომელიც ვაზგენ პირველმა გამოუგზავნა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს ილია მეორეს.

თვით ის ამბავი, თუ როგორ იწოდებიან ჩვენი ეკლესიების მამამთავრები, მრავლისმეტყველია.

ილია მეორეს სამწყსო სრულიად საქართველოა. ანუ ცისქვეშეთის ერთი ქვეყანა. ვაზგენ მეორის სამწყსო კი ამქვეყნად მცხოვრები ყოველი სომეხია ანუ მისი ქადაგება დედამიწის ყოველ კუთხე-კუნჭულს სწვდება.

ისტორიული ძნელბედობის გამო დაიქსაქსა სომეხი ერი მთელ დედამიწაზე.

ეს სამწუხარო ამბავია და, ცხადია, დიდად აწუხებს მის უწმინდესობას ვაზგენ პირველს.

ის წერს:

«...все мои проповеди, адресованные армянам, призывали сплотиться на земле матери-Родины, не разъезжаться, не покидать своего отечества. Более того если приходилось слышать о некоторых семьях, переезжающих из личных побуждений в Сочи, Сухуми или Среднюю Азию, я осуждал их и в самом деле призывал наш народ не следовать их примеру, не отделяться от матери-Родины. ПРОЖИВАЮЩИХ ЖЕ В ГРУЗИИ АРМЯН всегда, по всякому поводу наставлял и сейчас ПРИЗЫВАЮ ОСТАВАТЬСЯ ВЕРНЫМИ ГРАЖДАНАМИ ГРУЗИНСКОЙ РОДИНЫ, преданными интересам братского грузинского народа, идеям претворения в жизнь его справедливых чаяний».

ცხოვრობენ სომხები საქართველოში?

იცხოვრონ ბატონო, ყველამ იცის, როგორი გულღია მასპინძლები ვართ.

მაგრამ ვაზგენ პირველის მსჯელობაში ლოგიკა რომაა დარღვეული, ეს კი უნდა აღვნიშნოთ.

აბა, წაიკითხეთ ერთიმეორის მიყოლებით ჩემს მიერ ხაზგასმული სიტყვები, ნახეთ, რა უცნაურობა გამოდის.

«...все мои проповеди, адресованные армянам призывали сплотиться на земле матери-Родины... Проживающих же в Грузии армян призываю оставаться верными гражданами грузинской Родины».

თუ სომხებს მოუწოდებს დედა-სამშობლოში შეიკრათ მუშტადო, საქართველოში მცხოვრებ სომხებს რატომ ამასვე არ ეუბნება?

რა ვიფიქროთ, ამ სომხებს ნამდვილ სომხებად არ მიიჩნევს ვაზგენ პირველი?

თუ ფანტასტიური რამ უნდა ვიფიქროთ, რომ **«Мать—Родина»** და **«грузинская родина»** ერთი და იგივე ცნებად მიაჩნია?

ჩემთვის, ქართული ცნობიერების მქონე ადამიანისთვის, ყოვლად გაუგებარია ყოველთა სომეხთა კათოლიკოსის ლოგიკა.

მაგალითისთვის გეტყვით, რომ, როდესაც სახალხო ფრონტის წესდება იწერებოდა, სარედაქციო კოლეგიაში მეც ვიყავი და ჩემი წინადადებით შევიდა წესდებაში მუხლი, რომ საქართველოს სახალხო ფრონტმა უნდა იღვაწოს საქართველოს გარეთ მცხოვრები ყველა ქართველის სამშობლოში დასაბრუნებლად.

საქართველოში ახლა უამრავი პარტია და საზოგადოებაა. ერთადერთი, რაშიც უთანხმოება არაა, სწორედ ეს საკითხია:

ყველა ქართველისთვის თავისთავად ცხადია, რომ კარგი იქნება, თუ ყველა ქვეყნიდან ჩამოვლენ ჩვენი თვისტომნი და საქართველოში მოვიყრით თავს.

გამონაკლისს ჩვენ არ ვუშვებთ. არ ვამბობთ, ყველანი ჩამოვიდნენ, აი, მაგალითად, მოლდავეთიდან კი ნუ ჩამოვლენ, დარჩნენ მოლდავური სამშობლოს ერთგულ მოქალაქეებადო.

შემიძლია მოვახსენო მის უწმინდესობას ვაზგენ პირველს, რომ მისი მრავალგზისი მოწოდება, სომხებო, ქართული სამშობლოს ერთგული მოქალაქეები იყავითო, ზოგიერთმა სომეხმა ისე გაიგო, თითქოს კათოლიკოსს ეთქვას, რადაც უნდა დაგიჯდეთ საქართველოს მოქალაქეები გახდითო.

შეგიძლიათ აიღოთ ბინების გაცვლის ბიულეტენი და ნახავთ, რომ აზერბაიჯანიდან გარკვეულ მიზეზთა გამო გაქცევის მსურველი სომხები ძალიან ხშირად თბილისისკენ მოისწრაფიან და არა თავიანთი დედასამშობლო ერევნისაკენ.

აი, ცინცხალი მაგალითი:

თბილისის კალინინის სახალხო დეპუტატთა საბჭოს აღმასკომის 1990 წლის 6 ივნისის № 206 ბრძანების საფუძველზე გაუცია ორდერი ოროთახიან ბინაზე. მისამართი: ვარკეთილი 3, 3-ა მ/რაიონი, კორპუსი 343, ბინა 30.

ამ ბინაში უნდა შესახლდნენ თურმე ლენინაკანიდან წამოსული აკოფიანები: მანანა მიხეილის ასული და მისი შვილები კარლენი და დიანა.

ისევ პარუირ აირიკიანს უნდა მივმართო:

ნუთუ თქვენ ფიქრობთ, ბატონო პარუირ, ქართველები ისე კარგად ვცხოვრობთ, რომ უკვე ყველასა გვაქვს ბინა და ახლა მეზობელი რესპუბლიკები უნდა დავაკმაყოფილოთ?

არაა ეგრე.

მე ვიცნობ ახალგაზრდა ცოლქმარს, სტუდენტებს, რომლებსაც სულ ახლახანს სამი ტყუპი ეყოლათ.

ღმერთი გაუზრდით, მაგრამ ჩვენც რომ დავხმარებოდით, არ აწყენდათ.

არ ვიცი, რა იარლიყს მომაკერებს თქვენი ინტერნაციონალისტური ორგანიზაცია, მაგრამ, ჩემის აზრით, ლენინაკანელ აკოფიან მანანაზე უფრო ამ ქართველებს, ავთანდილ მელიქიძეს, მის მეუღლეს და მათ სამ შვილს ეკუთვნის ის ოროთახიანი ბინა.

პოლიტიკა სამართლიანი, პატიოსანი და დემოკრატიული მხოლოდ მაშინ იქნება, ბატონო პარუირ, როდესაც ეს პოლიტიკა ზოგად მაღალფარდოვან ლოზუნგებზე კი არაა დაფუძნებული, არამედ, — თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში მტყუან-მართლის გარკვევაზე.

ეს შორს კი არ წაგვიყვანს, როგორც თქვენ გინდათ დაგვაჯეროთ, არამედ მიგვაახლოებს ჭეშმარიტებასთან და, ამდენად, სამართალთან.

და ბოლოს, ისევ ზვიად გამსახურდიას პიროვნებას დავუბრუნდეთ,

მივმართავ გიორგი ჭანტურიას, რადგან ისიც აწერს ხელს № 24 რეზოლუციას

ბატონი გიორგი ვერ იტყვის, რომ ან ამ წერილში ან სხვა დროს, როდისმე ჯეროვნად და ღირსეულად არ შემიფასებია მისი ნამოღვაწარი, ან მიმიჩქმალია მისი დამსახურება. ერთმანეთზე სიმართლე უნდა ვთქვათ, როგორიც უნდა იყოს ვითარება.

ახლა, როცა დაძაბულობა ზღვრამდეა მისული, იმით მინდა შევუწყო ხელი ურთიერთგაგებას, რომ შევეცდები ავუხსნა გიორგი ჭანტურიას, თუ მე, ქართველ კაცს, მოქალაქეს და ლიტერატორს, რატომ მიყვარს ყველა ქართველ პოლიტიკოსზე მეტად პოლიტიკოსი ზვიად გამსახურდია.

ამის ახსნა გრძლადაც შეიძლება, მაგრამ მაშინ წიგნის დაწერა დამჭირდება. მოკლედ კი ასე ვიტყვი:

ზვიად გამსახურდია ისეთი ქართველი პოლიტიკოსია, რომელსაც ყველგან და ყოველთვის საქართველო ახსოვს.

ზვიად გამსახურდიასთვის არც დემოკრატია და არც თავისუფლება თვითმიზანი არაა. ერთიც და მეორეც, მას საშუალებად მიაჩნია იმისთვის, რომ ქართველი ერი იყოს ძლიერი, მართალი, სულით ნათელი და მშვენიერი. და ამის მისაღწევად, ქართველ ერს ერთადერთი პაწია ადგილი აქვს დედამიწაზე — საქართველო.

№ 24 რეზოლუციის ავტორები დამეთანხმებიან, რომ ნათქვამი არ ეწინააღმდეგება მსოფლიო დემოკრატიას და ჰარმონიულ ძმობას, ერთობას, თავისუფლებას.

მინაწერი:

წერილის დაწერის შემდეგ, ორი ამბავი შევიტყე.

პირველი.

თურმე „დემოკრატია და დამოუკიდებლობის“ ორგანიზაციის ის სხდომა, რომელზეც № 24 რეზოლუცია მიიღეს, სამსაათნახევრის დაგვიანებით დაუწყიათ. ამის მიზეზი ის ყოფილა, რომ აზერბაიჯანელთა დელეგაცია ითხოვდა, ჩამოეხსნათ სხდომათა დარბაზში ჩამოკიდებული რუკა, რომელზეც სომხეთი და ყარაბაღი ერთი და იმავე ფერით იყო შეღებილი.

ეს ამბავი ადასტურებს ჩემს ეჭვს, რომ სომეხი და აზერბაიჯანელი პოლიტიკოსები მხოლოდ საქართველოში წამოჭრილი „ეთნოკონფლიქტების“ მიზეზების შეფასებაში არიან ერთსულოვანნი.

მეორე ამბავი.

პარუირ აირიკიანი გამოვიდა უცხოეთის რადიოთი და საქართველოში წამოჭრილ „ეთნოკონფლიქტებში“ ბრალი დასდო ქართულ ეროვნულ მოძრაობას. არა ზვიად გამსახურდიას და მრგვალ მაგიდას, როგორც ეს ქნა № 24 რეზოლუციამ, არამედ მთელ მოძრაობას.

ასე, რომ, სამწუხაროდ, ძალიან მალე ახდა ჩვენი წინასწარმეტყველება:

ქართველთა მიერ ხელმოწერილი სხვა ქართველის საწინააღმდეგო დოკუმენტი გამოყენებულ იქნა უკლებლივ ყველა ქართველის საწინააღმდეგოდ.

ამ მწარე გაკვეთილმა მაინც გვასწავლოს, რომ ქართველმა თავის მოძმესთან დავისას, მსაჯულად სხვა არ უნდა მოიყვანოს.

ღმერთმა ქნას, ეს იყოს უკანასკნელი შეცდომა ჩვენს ეროვნულ მოძრაობაში.

მკურნალმა ჰკურნოს...

ვფიქრობ, არ სჭირდება მრავალმხრივი მტკიცება, რომ მედიცინის ნებისმიერი დარგის მუშაკი, მით უმეტეს ექიმი, ექთანი, უნდა იყოს მოწყალე და სათნო.

მოწყალება და სათნოება ყოვლისმომცველია. შეუძლებელია იყო ნაწილობრივ მოწყალე, შერჩევით სათნო, მაშასადამე, მიუღებელია ისეთი სამკურნალო დაწესებულება, სადაც მკურნალი თავის პროფესიულ, მოქალაქეობრივ თუ ადამიანურ მოვალეობას ნაწილობრივ ან შერჩევით ასრულებს. დაუშვებელია უმწეო მდგომარეობაში ჩავარდნილი ადამიანის შველა განპირობებული იყოს რაიმე სხვა გარემოებით, გარდა იმისა, რომ დახმარება აღმოუჩინოთ. ამ თვალსაზრისით მკურნალი რელიგიაზე (და არა ღმერთზე) უფრო მოწყალეც კი უნდა იყოს. მას არ უნდა აინტერესებდეს თუ რომელ ტაძარში ლოცულობს ავადმყოფი და არც ავადმყოფის ბედი უნდა იყოს დამოკიდებული იმაზე, თუ რომელ ტაძარში დადის სალოცავად ექიმი.

ვიდრე ჩვენს ქვეყანაში ერთპარტიული სისტემა ბატონობდა, პოლიტიკური მრწამსის პლურალიზმი თავისთავად არ არსებობდა. მაგრამ სადღეისოდ მდგომარეობა შეიცვალა. მალე დე იურე დაკანონდება დე ფაქტოდ არსებული ყველა საზოგადოებრივი მოძრაობა თუ პარტია, ხოლო მძაფრი პოლიტიკური, სოციალური, ეკონომიური წინააღმდეგობები, რომლებიც ობიექტურად არსებობენ, ჩვენს საზოგადოებაში გარდუვალს ხდიან სხვადასხვა პარტიების დაპირისპირებას, გნებავთ — ბრძოლასაც.

ვვარაუდობ, რომ ეს დაპირისპირება თანდათან ყოვლისმომცველი გახდება და მასში ჩვენი რიცხობრივად პატარა ერის თითქმის ყველა შვილს მოუწევს მონაწილეობა.

ამ დროს კი სამედიცინო სამსახური უნდა იყოს ნეიტრალური. დაუშვებელია, რომ ამა თუ იმ სავადმყოფოს პოლიკლინიკის სამედიცინო კოლექტივი ერთი ან რამდენიმე დოქტრინის მიმდევარი და, მაშასადამე, სხვათა მოწინააღმდეგე გახდეს. დაუშვებელია, რომ სამედიცინო კოლექტივი დაიყოს მოწინააღმდეგე პოლიტიკურ ბანაკებად. კიდევ უფრო დაუშვებელია მკურნალისა და ავადმყოფის დაპირისპირება. მკურნალობა რწმენას გულისხმობს, თუ სნეულისთვის სიკეთე გვინდა, მკურნალი და ავადმყოფი ყოველთვის საერთო ფასეულობებს უნდა აღიარებდნენ.

დეიდეოლოგიზაციის მაგალითი სამკურნალო დაწესებულებაში კომუნისტური პარტიის წევრებმა უნდა უჩვენონ, თუნდაც იმიტომ, რომ დღეს მხოლოდ კომუნისტური პარტიის პირველადი ორგანიზაციები არსებობენ.

ამასთანავე, უნდა შევთანხმდეთ, რომ ყველა არსებული საზოგადოებრივი მოძრაობა და პარტია (ისინიც; რომლებიც მომავალში შეიძლება ჩამოყალიბდნენ) უარს იტყვის სამკურნალო დაწესებულებებში თავისი პირველადი უჯრედებისა და ორგანიზაციების ჩამოყალიბებაზე, ნებისმიერ აგიტაციასა და პროპაგანდაზე. სამკურნალო დაწესებულებებში სამედიცინო პერსონალს უნდა აეკრძალოს ნებისმიერი პარტიის ფუნქციონირება. სამკურნალო დაწესებულებების თანამშრომლების სოციალური აქტივობა სამსახურში უნდა იფარგლებოდეს პროფესიულ მოვალეობასთან დაკავშირებული საკითხების მოგვარებით.

ყოველივე ზემოთქმული, ცხადია, არ ნიშნავს მედიცინის მუშაკების პოლიტიკურ, სოციალურ ან ნებისმიერი სხვა საქმიანობის შეზღუდვას ინდივიდუალური წესით, სამკურნალო დაწესებულებების მიღმა, ამასთანავე, მიმაჩნია, რომ ის მკურნალი, რომელიც პოლიტიკურ სარბიელს აირჩევს სამოქმედოდ, უმჯობესია საკუთარი ნებითვე გამოეთიშოს სამკურნალო საქმიანობას სახელმწიფო დაწესებულებაში.

იქნებ მიზანშეწონილი იყოს სამკურნალო დაწესებულებების დეიდეოლოგიზაციის შესახებ საგანგებო მუხლიც შემუშავდეს საქართველოს კონსტიტუციისთვის.

გელა ლეჟავა

მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

აუცილებელი განმარტება და მცირედი სურვილები

„ლიტერატურული საქართველოს“ წინა ნომერში (3. VIII. 90 წ.), გავეცანი ბატონ რეზო ჭეიშვილის წერილს რესპუბლიკის პროკურორისადმი. მის შემოქმედებით შესაძლებლობაში და მწერლურ კულტურაში არავის არასოდეს ეჭვი არ შეუტანია. ეს დაადასტურა მისმა პასუხმაც, მაგრამ თავადაც დამემოწმება, რომ მწერლობას საერთოდ, და მას [illegible]ად, ძალიან ბევრი სათქმელი აქვთ დარჩენილი ჩვენი ცხოვრების მახინჯ მხარეებზე და პატიმრების ენით ნათქვამს, სჯობს თავად თქვან და დღის სინათლეზე გამოიტანონ ისინი.

ყველა მოქალაქეს და, მით უფრო მწერალს, აქვს უფლება ამა თუ იმ მოვლენას ან ფაქტს მისცეს თავისებური შეფასება, ეს მისი პირადი საქმეა, მხოლოდ ის უნდა დაასაბუთოს, მაგრამ, როცა ბატონი რეზო ცდილობს საბჭოთა მართლმსაჯულების მთელი ცოდვები მე ჩამომკიდოს კისერზე და თავად ჟურნალ „განთიადში“ გამოქვეყნებულ მცდარ, შეუმოწმებელ მასალებზე პასუხისმგებლობაც არ სურს იკისროს, ეს ჩემთვის გაუგებარია.

ბატონ რეზოს „სტილისტურად გაუმართავ“ წინადადებად მიაჩნია, როცა მე ვაცხადებ, რომ საქმეზე ხეირიანად გამოძიებაც კი არ იყო დაწყებული და ცენტრალური კომიტეტის წერილით თვითმფრინავის გამტაცებლები გამოცხადდნენ ბანდიტებად. იცით, რა ვთქვი, ბატონო რეზო, ამ „სტილისტურად გაუმართავ“ წინადადებაში? ესა თუ ის პირი დამნაშავედ შეიძლება ცნოს მხოლოდდამხოლოდ სასამართლომ და არა ცეკამ. თქვენც ხომ ეს აზრი გაქვთ გატარებული თქვენს წერილში, მაშ რატომ ვერ გაიგეთ?

მე მინდა, ყველამ იცოდეს და, მათ შორის, ბატონმა რეზომაც, რომ იურისპრუდენცია არის ერთ-ერთი ურთულესი მეცნიერება და სპეციალური ცოდნის გარეშე მასზე ლაპარაკი უხერხულ მდგომარეობაში აყენებს [illegible] მის კრიტიკოსებს.

ბატონო რეზო! როცა თქვენი რედაქტორობით გამომავალ ჟურნალ „განთიადსა“ და გაზეთ „მოწამეთაში“ პატიმართა და ნაპატიმრალთა წერილების კორიანტელი ატყდა, ეს აბსოლუტურად გაუგებარი იყო ჩემთვის, გაუგებარი იყო იმიტომ, რომ დღეს, როცა მართლმსაჯულების განხორციელებაში სერიოზული ნაკლოვანებები შეინიშნება, რასაც, როგორც თქვენც შეგიმჩნევიათ, ჩვენ ხალხს არ ვუმალავთ, დაუმსახურებელი ბრალდებების წამოყენება მის მიმართ დამნაშავეთა წისქვილზე წყლის დასხმას ნიშნავს. ხოლო, როცა ამას აკეთებს ჟურნალი და გაზეთი, რომელსაც ისეთი ავტორიტეტული და ცნობილი მწერალი რედაქტორობს, როგორიც თქვენ ბრძანდებით, ეს ორმაგად აძლიერებს სიძულვილს და უნდობლობას სამართალდამცავი ორგანოებისადმი.

ბატონო რეზო, ერთი მოკრძალებული რჩევა მაქვს თქვენდამი, თქვენ შემოქმედი კაცი ბრძანდებით და ნუ დაისახავთ ისეთ მიზანს, რომლის შესრულებასაც ვერ შეძლებთ, თუნდაც იმიტომ, რომ თქვენ არ იცით, როგორ უნდა დაწვათ მართლმსაჯულების ტაძარი, ამაში უდაოდ დავრწმუნდი, როცა თქვენს წერილს გავეცანი. ადამიანებისათვის, მათი შეგნებისათვის მართლმსაჯულების შეცდომებზე გაცილებით მეტი, ყოველ შემთხვევაში, არანაკლები ზიანი აქვს მოტანილი თქვენი ზოგიერთი კოლეგის ნაწარმოებებს, რომლებიც ქებადიდებას ასხამდნენ რევოლუციას, გამარჯვებულ სოციალიზმს და მათ ბელადებს, გონებას უშხამავდნენ ადამიანებს, დაამახინჯეს მათი აზროვნება და რობოტებად აქციეს ისინი. ამ ნაწარმოებების დაწვას მე არ ვაპირებ, მაგრამ თქვენ კი ვალდებული ხართ თქვენი პროფესიის მიხედვით მათზე დაწეროთ და მათ დაწვაზე იფიქროთ, ამას კი ნამდვილად შეძლებთ, თუ მოინდომებთ, მართლაც, სჯობს ყველამ თავისი საქმე აკეთოს.

პატივისცემით
ვახტანგ რაზმაძე

შეცდომა თუ პოზიცია?

ამას წინათ ვკითხულობდი დუშეთის რაიონულ გაზეთ „კომუნიზმის გზა“-ს (ამჟამად მას „არაგვი“ ეწოდება), შარშანდელი ზაფხულის ნომრებს. ჩემი ყურადღება მიიქცია ვაჟა-ფშაველას სახლმუზეუმის დირექტორის — ირაკლი გოგოლაურის წერილმა — „პერსპექტივები და პრობლემები“, რომელშიც ავტორი ვაჟა-ფშაველას სახლ-მუზეუმის შესახებ მოუთხრობს რაიონული გაზეთის მკითხველებს.

ავტორის თქმით, მუზეუმში, თურმე, „ყველაფერი გაკეთებულა“ იმისათვის, რომ დამთვალიერებლები გულმოდგინედ გაეცნონ ვაჟას ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ამსახველ ექსპოზიციას, დატკბნენ ბუნების მშვენიერებით. გარდა ამისა: „მუზეუმში იმის პირობებიცაა შექმნილ[illegible], — წერს ირაკლი გოგოლაური, — რომ დასათვალიერებლად მოსულმა მოსწავლეებმა ჩაატარონ თემატურ-ლიტერატურული და მხატვრული დილები, მოაწყონ ღია გაკვეთილები, წრის მეცადინეობები, პიონერთა რიგებში მიღება ვაჟას ძეგლის წინ, საჩუქრების გადაცემა და სხვა“ („კომუნიზმის გზა“, 1989 წლის 8 აგვისტო, გვ. 3).

ხედავ, ძვირფასო მკითხველო, პიონერთა რიგებში მიღება ვაჟას ძეგლის წინო! საიდან ასეთი „გონებამახვილური“ აზრი? იქნებ ამ კაცს ვაჟა-ფშაველა საპატიო პიონერი და „კომუნიზმის მაღალი იდეალებისათვის“ მებრძოლი ჰგონია?

ყველასათვის კარგადაა ცნობილი, თუ რა „სიკეთე“ მოუტანეს საქართველოს და თვით ვაჟას ოჯახსაც ბოლშევიკებმა და მათმა საიმედო ცვლამ — კომკავშირმა და პიონერიამ.

უფრო საოცარი და სამწუხაროა ის, რომ ასეთ წერილს ვხვდებით მაშინ, როცა ერი უკვე გამოღვიძებულია და ინტელიგენციაც ეროვნული პოზიციებიდან აფასებს ყველა მოვლენას. ვერ გამიგია, ეს უნებლიე შეცდომაა თუ შეგნებული პოზიცია. თუ მწერალთა კავშირის წევრი, რამდენიმე წიგნის ავტორი, ირაკლი გოგოლაური ამას შეგნებულად წერს, მაშინ კომენტარი უკვე ზედმეტია.

პავლე ასპანიძე

უჩვეულო იყო წლევანდელი 8 აგვისტო ქალთა კოლონიის ისტორიაში. ეს დღე იყო ქართული გენის, ქართული ბუნების გამოვლენის დღე... ქართველი ხომ ოდითგანვე გულმოწყალე და ლმობიერია, — სწორედ ეს ლმობიერება გამოიჩინა ხელისუფლებამ ჩვენი პატიმარი ქალების მიმართ —უზენაესი საბჭოს გადაწყვეტილებით ოჯახებს დაუბრუნდა 82 დედა, ბებია, ქალიშვილი...

განთავისუფლების დღეს კოლონიაში კოლონიის უფროსის მოადგილის მზია გელბახიანის მიწვევით შევედი. შევედი და საოცრად დაძაბული სიჩუმე დამხვდა... თავად ქალბატონ[illegible]ა ასეთი გახარებული არასოდეს მინახავს. სიები ჯერ გადმოცემული არ იყო, არ ვიცოდით, ვინ უნდა გასულიყვნენ, — ძირითადად, 96[1] მუხლიანები გაანთავისუფლეს, მცირეწლოვანი ბავშვების დედები და ავადმყოფები.

მარო ბიბილაშვილის და ზაირა ბილიხოძის განთავისუფლება წინასწარ ვიცოდით, მაგრამ ვიდრე თავისმა ექიმმა არ უთხრა ქალბაობას ყურადღებას არ მივაქცევთ, მაშინ რაღა აზრი ჰქონია საპატიმროებში ეკლესიების გახსნას?!

ასევე, შეწყალების ღირსია ნანა ხაჩიდარაშვილი, რომელიც ახალი ნამშობიარები აიყვანეს პატიმრობაში, მისი თოთო ბავშვი კი ბებიასთან იზრდება ყვარელში.

ციალა ლულუა არასოდეს მოსულა ჩემთან, ყოველთვის შორიდან მიყურებდა და მორიდებით მიღიმოდა. მეგონა, მასაც გაანთავისუფლებდნენ, მაგრამ სიაში რომ არ აღმოჩნდა, ვკითხე: რა დააშავა-მეთქი? — დააშავა კი?! — იყო პასუხი. ასეთი პასუხები ადრეც რამდენიმეზე გამცეს,—დღეს ისინი გაანთავისუფლეს, ეს კი... მაინც, რატომ ზის? — დავინტერესდი. თავად დაელაპარაკეთ, მითხრეს ქალებმა და დაუძახეს, — ძლივს მოვიდა, — უნდა აღვნიშნო, რომ ეს ახალგაზრდა ქალი დაბადებიდანვე ინვალიდია, ჯოხის გარეშე ნაბიჯს ვერ გადაადგამს. ციალა იმდენად მოკრძალებულია, რომ ჩემიც კი ერიდებოდა, სხვები უფრო კარგად მელაპარაკებოდნენ მასზე, ვიდრე თვითონ. ბრალად ან ერთად[illegible] — [illegible] ქალბატონი ეთერი. ქართველ საზოგადოებას აინტერესებს, ნუთუ არ შეიძლება გამოინახოს გზები რუსეთში გასამართლებული პატიმრების შეწყალების თაობაზე?!

ნ. გოდერიძე დაბეჯითებით მოითხოვს მრგვალი მაგიდის მოწყობას მისი საქმის ირგვლივ. — მე თავისუფლებას არ ვითხოვ, მე ვითხოვ სიმართლეს! გაირჩეს სამართალი, გაირკვეს, ვინ მტყუანია, ვინ არა, — თუ მე ვარ დამნაშავე, სამუდამოდ აქ დამტოვონ, თუ არა და, ბოლოს და ბოლოს, მიეგოს „კეისარს კეისრისა!“ — — აცხადებს წარბშეუხრელად.

— ასე მგონია, რაღაცას ვაშავებ, მე რომ მოვდივარ და ესენი აქ რჩებიან, — წამჩურჩულა ერთმა.

— მეც ასეთი გრძნობა მაქვს,— გაეპასუხა მეორე.

...მძიმედ დახურულ ჭიშკართან თავისუფლება იდგა ხელებგაშლილი!

მთვარე ამოსული იყო, საპატიმროს კარი რომ გახსნეს... ქვითინი და სიცილი ირეოდა ერთმანეთში...

მატროსოვის ქუჩას რომ ამოვუ-

„ნეტავ იყვნენ მოწყალენი, რამეთუ იგინი შეიწყალნენ!“

ტონ მაროს თავისუფალი ხარო, არავის არ დაგვიჯერა.

რა დამავიწყებს სიების გამოცხადების წუთებს,— სიხარულისაგან გული მისდიოდათ ქალებს, ტიროდნენ. ერთმანეთს ულოცავდნენ...

შეღამებამდე ვერ მოხერხდა გასვლა. ადმინისტრაციაში საბუთებს ამზადებდნენ, — ამდენი პატიმარი ერთად არასოდეს არ გაუშვიათ.

გამოსასვლელ კაბებში გამოწყობილ ყოფილ პატიმრებს ვეღარც კი ვცნობდი, ისეთი ბედნიერნი, ისეთი ლამაზები იყვნენ... თინა თევზაძეს, მუდამ რომ შვილების დარდით ჰქონდა თვალები ჩაღამებული, ახლა ისეთი ნათელი დასდგომოდა სახეზე, გეგონებოდათ მეორედ დაიბადაო.

გასასვლელ კართან სულ პირველი მარო ბებო იჯდა, — რაღას უცდიან, შვილო, ერთი გამიგეო, — მეკითხებოდა წამდაუწუმ. ბოლო საათები და წუთები მაინც განსაკუთრებით აუტანელი შეიქნა ყველასათვის. გარეთაც აუარება ხალხი იცდიდა, — მოლოდინით დაღლილმა დამხვდურებმა გაბმული სიგნალით უხმეს გამსვლელებს, აქედან ქალებმა ტაშით უპასუხეს: მალე გამოვალთო.

მოსაღამოებულზე წამოწვიმა, მაგრამ არავინ არ ამდგარა, არავინ არ იბრუნა პირი ბარაკისაკენ, — წარბშეუხრელად იდგნენ წვიმაში და... ელოდნენ თავისუფლებას.

დარჩენილებმა გაცილება მოუწყეს განთავისუფლებულებს. იმისთანა ტაშ-ფანდური გაჩაღდა, ქორწილი გეგონებოდათ. აქეთ რომ ცეკვავდნენ და მხიარულობდნენ, იქეთ, ხის ძირას, რუიზან ქარელიძე ჩუმად იცრემლებოდა. გვერდით მივუჯექი და შევეცადე დამემშვიდებინა. — რა ეშველებათ ჩემს შვილებს, რა?! — შემომტიროდა საცოდავი ქალი.— მისი წერილი დაიბეჭდა კიდეც „ლიტერატურული საქართველოს“ 22 ივნისის ნომერში... რუიზანს გაცნობიერებული აქვს თავისი დანაშაულის სიმძიმე და მწარედ მოინანია ღმერთისა და ხალხის წინაშე, —აღთქმა დადო, რომ არასოდეს აღარ გაიმეორებს მსგავს შეცოდებას. — თუ ქრისტიანულ აღმსარებლედება... ძმის მკვლელობა! — უბედურ და-ძმას ჯერ დედა მოკვდომიათ, დედინაცვლის მოყვანის მერე მამაც გარდაცვლიათ. დედინაცვალს საყვარელი აკითხავდა თურმე, გერები უშლიდნენ ამ საქციელს; ერთხელაც, უსიამოვნო სტუმრის გამო ატყდა ჩხუბი და ციალას ძმა მოუკლეს, ხელი კი მასვე შეახოცეს. დედინაცვალმა ძიების პროცესში თავი ჩამოიხრჩო...

კიდევ ერთი ციალა მოელოდა განთავისუფლებას... ციალა იმნაძე — გასამართლებული 96[1] მუხლით, 63 წლის, მე-3 ჯგუფის ინვალიდი, სახლშიც ინვალიდი მეუღლე ელოდება; ადმინისტრაციისაგან მიღებული აქვს 8 მადლობა, პატიმრებშიც კარგი ავტორიტეტით სარგებლობს.

ერთი რუსის გოგო მოვიდა ჩემთან და მითხრა: ჩემთვის არაფერს არ ვითხოვ, მაგრამ ლუდა ხინატაშვილს რომ სამი ბავშვი ჰყავს, რატომ არ შეიწყალესო?

მაგული თარბა-ლისიაკი ისე შემომტიროდა, თითქოს ჩემს ხელში ყოფილიყოს მისი გასვლა-დარჩენის საკითხი. მის ერთადერთ გოგონას მკერდში ორი გული ჰქონია, პროფესორს უთქვამს, ძალიან სახიფათო მდგომარეობააო. საწყალი ქალი რამდენჯერაც ვნახე, სულ ცხარე ცრემლებით ტიროდა, — მგონია, ჩემს შვილს ცოცხალს ვეღარ ვნახავო. სპეკულაციაზე ზის მაგული და იფიცება: ხელწერილს დაგიწერთ, არასოდეს მსგავს დანაშაულს აღარ ჩავიდენო.

სპეკულაციაზე ზის ნელი მოდებაძეც, რომელიც ძალიან კარგი ავტორიტეტით სარგებლობს, კარგად შრომობს და ყველასთან კარგ დამოკიდებულებაშია. ასევე, კარგი ავტორიტეტით სარგებლობენ: ციური მეტრეველი, დოდო ლაზიშვილი, ნაზი ავეტისოვა, ეთერ ბაბუხადია... აქ უკვე თემას უნდა გადავუხვიო, — ქუთაისელი ეთერ ბაბუხადია რუსეთშია ნასამართლევი, მასზე საქართველოს კანონები არ ვრცელდება. თუ არა და, იცის ამ სიმპათიურმა ქალმა, რომ რუსეთი არ შეიწუხებს თავს მის გამო... — ნეტავი, მეც ავარიაში მოვმკვდარიყავი ჩემს ქმართუევით, დაწნული ლობის მიღმა ძაღლი აყეფდა. ზაირა ბილიხოძე მოეფერა ძაღლს და მითხრა: ამისი ყეფა „იქ“ მესმოდა ღამ-ღამობითო. იქნებ, ეს არ იყო-მეთქი?— რას ამბობ, ხუთი წელი ვისმენდი ამ ძაღლის ყეფას და როგორ შემეშლებაო!

მშვენიარ ნადარაია ალტაცებით მეუბნებოდა, რომ თავისუფლებაზე მეტი ბედნიერება არ არსებობსო...

მეორე დღეს ყოფილი პატიმრები მერაბ კოსტავას ეზოში შეიკრიბნენ, მოინახულეს ქალბატონიოლლა, შემდეგ კი მთაწმინდისაკენ აუყვნენ აღმართს. უჯავილებით შეამკეს თავიანთი პირველი ჭირისუფლის საფლავი და ამცნეს, რომ მისმა წამოწყებულმა საქმემ პირველი ნაყოფი გამოიღო.

ზაირა ბილიხოძემ შემდეგი სიტყვებით მიმართა ბატონ მერაბს:

„...ბატონო მერაბ!

ტკივილო და სევდავ საქართველოსო!

ალბათ დადგა დრო, თითოეულმა ქართველმა მოვითმინოთ დამწვრობის საშინელი ტკივილი, მთავარია, ნაღვერდალი არ ჩავაქროთ, არ დავაგდოთ ძირს, არ დავუკარგოთ ერს თავისუფლების ცეცხლი!

დიახ, უნდა გავუძლოთ და ყველამ ვიბრძოლოთ იმისათვის, რომ მერე გითხრათ:

— ჩვენ ვუერთდებით თქვენს საქმეს!

— ჩვენ ვუერთდებით ზვიად გამსახურდიას და მის თანამებრძოლებს!

— ჩვენ ვუერთდებით საქართველოს და კვლავაც ვუპატრონებთ მას!“

ნანა დავითაშვილი

რედაქციისაგან:

„ლიტერატურული საქართველოს“ რედაქცია ქართველ მწერლებთან და მრავალრიცხოვან მკითხველთან ერთად დიდ მადლობას უხდის საქართველოს უზენაესი საბჭოს პრეზიდიუმს და პირადად, ბატონ გივი გუმბარიძეს ამ უკეთილშობილესი საქმის დაგვირგვინებისათვის და კვლავაც მოელის დანარჩენების შეწყალებას.

„ქვემო ქართლი“

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკად. ს. ჯანაშიას სახ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის გრიფით გამომცემლობა „მეცნიერებამ“ გამოსცა კრებული „ქვემო ქართლი“ (ეთნოგრაფიული გამოკვლევა), რომელშიც დაბეჭდილია შემდეგი მასალები:

გ. ჯალაბაძის „ქვემო ქართლის მოსახლეობის ეთნიკური ხასიათი“, ნ. შოშიტაშვილის „ქვემო ქართლის მოსახლეობის თანამედროვე საოჯახო ყოფა“, თ. გელაძის „ხვნასთან დაკავშირებული კოლექტიური შრომა ქვემო ქართლში“, ც. ბეზარაშვილის „ჩაცმულობა ქვემო ქართლში“, ლ. მოლოდინის „ლებვის ხალხური წესები ქვემო ქართლში“, ა. გოგიაშვილის „მჭედლობა ქვემო ქართლში“, მ. ზანდუკელის „ქვემო ქართლის კერამიკა“, ნ. ქაჯაიას „მიცვალებულის კულტი ქვემო ქართლში“, ე. ნადირაძის „საფლავის ქვის ზოომორფული ძეგლები“, მ. მაკალათიას „წყლის კულტის გადმონაშთები ქვემო ქართლში“, მ. მშველიძის „ზაფხულის ხალხურ დღეობათა კალენდარი ქვემო ქართლში“.

სტატიებს ახლავს რეზიუმეები რუსულ ენაზე.

კრებული უხვადაა ილუსტრირებული თვალსაჩინო მასალებით.

„ქვემო ქართლის“ რედაქტორია ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი ი. გაგოშიძე, რეცენზენტები — ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი ჯ. რუხაძე და ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატი გ. გასიტაშვილი.

სხვა დრო

შოთა აგლაძე

როცა ოცდაათიანი წლების ქართულ მწერლობაში მომხდარ ტრაგიკულ მოვლენებზე ვფიქრობ, მახსენდება ერთი მეტად ცნობილი მწერლის მონათხრობი: ოცდაათიან წლებში რუსეთის ერთ ქალაქში მიმდინარეობს პარტიული კონფერენცია. სხდომას უძღვება რაიკომის ახალი მდივანი, რომელიც ეს-ესაა დანიშნეს დაპატიმრებული წინამორბედის ნაცვლად. კონფერენციის დასასრულს კითხულობენ მიმართვას სტალინისადმი. ყველა ფეხზე დგება და იწყება მქუხარე ტაში... გადის სამი წუთი, ტაში და ოვაციები არ წყდება. ხალხი დაიღალა, ხელები ეტკინა, ძარღვებში სისხლი დაელია. ხნიერ ადამიანებს გული უწუხდებათ. ყოველივე სისულელედ იქცევა მათთვისაც კი, ვინც სტალინს გულწრფელად აღმერთებს. მაგრამ ვინ გაბედავს პირველი გაჩერდეს? იქნება რაიკომის მდივანი? მაგრამ მას ეშინია, ის ხომ ახალია, დაპატიმრებულის ნაცვლად მოყვანილი. თანაც დარბაზში ჩეკისტები არიან, აკვირდებიან, პირველი ვინ შეწყვეტს... და ტაში გრძელდება. გადის ექვსი წუთი, შვიდი, რვა. უკვე თავი აქვთ გადადებული, არ გაჩერდებიან, ვიდრე გულსახეთქილი არ დაეცემიან. უკანა რიგებში კიდევ შეიძლება იეშმაკო და ძლიერად არ დასცხო, მაგრამ პრეზიდიუმმა რა ქნას, ყოველი მხრიდან რომ ჩანს. ამიტომაც თავს არ ზოგავს. გადის ცხრა წუთი, ათი წუთი, თერთმეტი... ყველა უიმედოდ შესცქერის პირველ მდივანს და განაგრძობს სულელურ თამაშს. არა, არ დაამთავრებენ, ვიდრე საკაცეებით არ გაიტანენ. ბოლოს მაინც პრეზიდიუმში აღმოჩნდა თავდადებული ადამიანი — ფაბრიკის დირექტორი. მან შეწყვიტა ტაშისკვრა და დაჯდა. იმ წამსვე მთელი დარბაზი ერთდროულად დასხდა სკამებს. ისინი გადარჩნენ.

მაგრამ ფაბრიკის დირექტორი იმავე ღამეს დააპატიმრეს.

ათი წელი მიუსაჯეს.

საგამომძიებო ოქმის ხელმოწერისას გამომძიებელს დირექტორისთვის უთქვამს, დღეის ამას იქით იცოდე, ტაშისკვრას პირველი ნურასოდეს დაამთავრებო!

მკითხველს ეცნო ალბათ, ამ ამბავს ალექსანდრ სოლჟენიცინი ჰყვება „არქიპელაგ გულაგში". სოლჟენიცინის, როგორც პატიოსანი მწერლის ერთი მთავარი თვისება ისაა, რომ იმ ბნელ ეპოქას კი არ განიკითხავს, არამედ გვიჩვენებს, ხელისგულზე გადაგვიშლის მის სახეს.

საერთოდ, წარსულის განკითხვა თუ გაკიცხვა, არასერიოზული საქმე მგონია. ეს ხომ აჩრდილებთან ბრძოლაა და მეტი არაფერი. სხვათა შორის, არც დღევანდელობის კიცხვის მომხრე ვარ, რადგან ეს ყოველივე ამპარტავანი და გაბრაზებული ადამიანების ჩვევაა, ხოლო თუ ვინმეს არ დაეჯერება, სწორედ — გაბრაზებულ ადამიანს.

კულტურის ისტორიკოსთა ლექსიკონში არის ასეთი ცნება — ექსტრაპოლაცია, რომელიც ნიშნავს ერთი ეპოქის შეხედულებების გავრცელებას მეორე ეპოქაზე. სპეციალისტები ამ ცნებას ხშირად უარყოფითი გაგებით იყენებენ, რადგან ცნობილია, ადამიანებს უფრო უყვართ წარსული შეაფასონ თავიანთი დროის გადასახედიდან, ვიდრე დაადგნენ იმ ეპოქაში მიმავალ ძნელ გზას, რომელსაც დიაქრონია ჰქვია.

ამთავითვე აღვნიშნავ, დიაქრონია რომ ვახსენე, იმას არ ნიშნავს, სტატიაში ამ გზაზე შედგომას ვაპირებდე. უბრალოდ, გავიხსენე და მკითხველსაც შევახსენე, თუ რა ძნელი საქმეა გარდასული ეპოქის ანალიზი. ჩემი მიზანი მოკრძალებულია. მინდა, მიხეილ ჯავახიშვილის კრიტიკოსთა ოპუსების მოშველიებით ვცადო, ფრაგმენტულად მაინც წარმოვადგინო ოცდაათიანი წლების ლიტერატურული ცხოვრების „ოფიციალური" ვექტორი.

ბოლშევიკური იდეოლოგიის ზეობის ხანის, ოცდაათიანი წლების, მისი ტრაგიკულ-აბსურდული შინაარსის მოკლე დახასიათება რომ მოინდომოს კაცმა, ალბათ ერთ-ერთ ზუსტ და მეტყველ მეტაფორად ზემოთმოყვანილ ამბავსაც გამოიყენებდა. ის წლები მართლაც ერთი გაბმული ტაშისცემა იყო. ტაშს უკრავდა ყველა — მართალი თუ მტყუანი, ერთგული თუ ორგული, გულადი თუ მხდალი, დამბეზღებელი თუ დაბეზღებული; ქურდი და ავაზაკი, ღვთისნიერი და კაცთმოყვარე. შეჩერება, ფაბრიკის დირექტორისა არ იყოს, დაღუპვას ნიშნავდა...

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების მეათე წლისთავს ქართველი პროლეტარი მწერლები აღფრთოვანებით შეხვდნენ, მაგრამ მათი აღფრთოვანება უმალ გაანელა „ზემოდან" წამოსულმა საყვედურმა, ათი წლის საბჭოთა საქართველოში ჯერ კიდევ არსებობენ „აზნაურულ-ბურჟუაზიულ-ინტელიგენტური" მწერლებიო. მიხეილ ჯავახიშვილის წინააღმდეგ გამართული ექვსწლიანი ლაშქრობა ამ დროს დაიწყო.

ბენიტო ბუაჩიძე წერდა: „ჯავახიშვილი, როგორც მწერალი, თითქმის საბჭოთა სინამდვილეში შეიქმნა, მიუხედავად ამისა, ის ბურჟუაზიული, მეშჩანური წრეების მწერალი გახდა. „კვაჭი კვაჭანტირაძე" — ზერელე, ბულვარული რომანია. „ჯაყოს ხიზნების" დადებითი და თანამგზავრული ტენდენცია იმაში გამოიხატება, რომ ამ ნაწარმოებში ქართველი აზნაურული ბურჟუაზიული ინტელიგენციის იმპოტენტობა, უნიათობა და რეაქციონური უნებისყოფობა მწერლის მიერ ნაჩვენებია დამაჯერებლად და ყოველმხრივ. მეორე ხაზით კულაკური იდეოლოგია „ჯაყოს ხიზნებშიაც" ენერგიულად სჩქეფს. მ. ჯავახიშვილი საბჭოთა მწერლების მოწინააღმდეგე გზას მიუყვებოდა და მიუყვება".

1931 წლის ქართული ლიტერატურის მიმოხილვა ბესარიონ ჟღენტს დაავალეს. სხვა მწერალთა ნაწარმოებებს შორის მან მიხეილ ჯავახიშვილის „არსენა მარაბდელიც" განიხილა. კრიტიკოსი გულისტკივილით წერს, რომ ჯავახიშვილს, მიუხედავად „ჩავარდნებისა", შეეძლო „თანამგზავრი" მწერალი გამხდარიყო, მაგრამ ეს მაინც ვერ შეძლო და კონსტანტინე გამსახურდიასთან ერთად „დისტანციის თეორიაზე" შეჩერდაო. იგი გულისტკივილს გამოთქვამს იმის გამოც, რომ მწერალმა „არსენა მარაბდელი" მარქსისტულ-ლენინური თარგით არ გამართა, რომანის ყველა ხარვეზის მიზეზთა-მიზეზიც სწორედ ეს არისო, დასძენს: „მან, მწერლობაში რაიმე გარკვეული მეთოდის უარმყოფელმა, ცხადია, ვერ მოიმარჯვა ის მეთოდი, რომელიც ერთად ერთი საშუალებაა სწორი შემეცნებისა და გამოხატვისათვის. ავტორმა მხედველობის ცენტრში დააყენა ნაციონალური პრობლემა და ამ ასპექტში გააშუქა აღნიშნული პროცესები, დაივიწყა, რომ ნაციონალური პრობლემის საფუძველი ისე, როგორც ყოველი სოციალურ-პოლიტიკური პრობლემისა ქვეყნის სამეურნეო ურთიერთობისა და კლასთა ბრძოლის პრაქტიკაში მდგომარეობს. ნაციონალური მოძრაობა განხილულია კლასთა ბრძოლასთან დაუკავშირებლად. ამ უკანასკნელ მომენტის მეორე პლანზე დაყენებით და დაჩრდილვით ქმნის საერთოდ რუსებისა და ქართველების დაპირისპირებისა და შეჯახების ილუზიას. ეს კი ისტორიული სინამდვილის დამახინჯებაა, რასაც უსათუოდ ნაციონალისტური დამახინჯება უნდა ვუწოდოთ. აქედან ცხადია, რომ ის რთული და დღესაც ინტერესის შემცველი პრობლემები, რომლებიც აღძრულია ამ რომანში, ყალბი მეთოდოლოგიის მეოხებით, ყალბად, არა სწორად წყდება. ავტორი ვერ ხედავს სწორი მხატვრული ანალიზით მიუდგეს აღებულ პერიოდის მამოძრავებელ სოციალურ ძალებს. აქ ერთგვარი რომანტიკაა წარსულის, იდეალიზაცია ფეოდალური და საეკლესიო არისტოკრატიისა. ავტორი ალბათ მიგვითითებს ცალკეულ თავად-აზნაურული ტიპების უარყოფით სახეებში შესრულებაზე, მაგრამ ეს მდგომარეობას ვერ შველის. მთლიანად ნაწარმოები ისტორიული პროცესების კლასობრივი თვალთახედვით გაშუქების გზას აცდენილია და აქედან ლოგიკურად გამომდინარეობს ყველა შეცდომა და მარცხი".

1932 წლის თებერვალში მწერალთა სახახლეში ჩატარდა დისკუსია თემაზე „თანამგზავრობა და მოკავშირეობა". ცხადია, მიხეილ ჯავახიშვილი არ დავიწყებიათ. აქ შალვა რადიანი უსაყვედურებს მწერალს: „გარეგნულად „არსენაში" უსათუოდ მოცემულია კლასთა ბრძოლა, მაგრამ თუ არსებითად დავაკვირდებით ამ რომანს, მასში პირველ პლანზე წამოწეულია ნაციონალიზმი. რომანში თვითონ არსენა მოცემულია, როგორც ავანტიურისტი, მასებისაგან ჩამოშორებული პიროვნება. არსენა, როგორც ღარიბი გლეხობის, მშრომელების წინამძღოლი, მათი იდეების გამომხატველი, მებრძოლი ბატონყმობის, ჩაგვრის წინააღმდეგ, მკრთალად არის მოცემული".

1932 წლის 23 აპრილს გამოვიდა სკპ(ბ) ცკ-ის ცნობილი დადგენილება „სალიტერატურო-სამხატვრო ორგანიზაციათა გარდაქმნის შესახებ". ამასთან დაკავშირებით იმავე წლის ივლისში გაიმართა ქართველი საბჭოთა მწერლების საგანგებო (პირველი) ყრილობა. ყრილობაზე მოხსენებით გამოვიდა ოფიციალური წარმომადგენელი ამხ. გ. ყურულაშვილი, რომელიც მიხეილ ჯავახიშვილსაც შეეხო. მის სიტყვაში ერთადაა შეზავებული დაუნდობლობა და შემწყნარებლობა. თუმცა ეს ხომ მათი სტილია, ბოლშევიკების სტილი: „ავიღოთ არა ნაკლებ ოდიოზური მწერალი ჯავახიშვილი, რომელსაც აქვს მრავალი უხეში პოლიტიკური შეცდომები „დამპატიჟე" და სხვ. მაგრამ ავიღოთ „არსენა მარაბდელი", მისი უკანასკნელი დიდი ნაწარმოები. მიუხედავად იმისა, რომ მთელი რიგი ადგილები ნაციონალისტურ ხასიათისაა, არის თუ არა დიდი ნაბიჯი ჯავახიშვილისათვის არა ჩვენს წინააღმდეგ, არამედ ჩვენსკენ. ეს უთუოდ ნაბიჯია ჩვენსკენ".

სტილი ვახსენეთ. ზოგიერთი კრიტიკოსი ისე გაიტაცა „კრიტიკულმა" პათოსმა, რომ სტილსა და მანერას აღარ დაგიდევდნენ. მაგალითად, დ. ვოლსკი ასე წერდა: „რაში გამოიხატა მიხ. ჯავახიშვილის მიერ ობიექტური სინამდვილის დამახინჯება? ცალკე ფაქტების ამოგლეჯაში, მის განზოგადებაში, მოვლენების ზედაპირზე ცურვაში. ამგვარად, შიშველმა ემპირიზმმა მწერალი მიიყვანა ჭარბ სუბიექტივიზმამდე, როცა სინამდვილის გადმოცემა შეცვლილი იქნა საკუთარი შთაბეჭდილებებით ამ სინამდვილეზე".

1933 წელს მიხეილ ჯავახიშვილის კრიტიკოსების ყურადღების ცენტრშია „არსენა მარაბდელი". ამ წელს დაიბეჭდა ლავროსი კალანდაძის წერილიც, რომელშიც ერთგან ასეთ რამეს ვკითხულობთ: „წარმოადგენს თუ არა „არსენა მარაბდელი" მუშათა კლასის — უკლასო საზოგადოების აღფრთოვანებული მშენებლობის სოციალურ დაკვეთას? არა! ეს რომანი, თუ შეიძლება ასე ითქვას, მემკვიდრეობის თანამედროვე, ახლობელი და მდიდარი მასალაა. მაგრამ სოციალისტური ლიტერატურის საგანძურში უშუალოთ ის არ შედის..."

მეორეგან კი ასე წერს: „მ. ჯავახიშვილმა „არსენა მარაბდელით" იდეოლოგიურად დიდი ნაბიჯი გადადგა წინ, როგორც ისტორიის კლასობრივი ბრძოლების გაგების, ისე ბატონყმური სისტემისა და მისი არისტოკრატიის რღვევისა და გადაგვარების მართალი და ძლიერი მხატვრული ჩვენების მხრით".

ხომ დიამეტრალური წინააღმდეგობაა ამ ორ მოსაზრებას შორის, — ავტორი ჯერ ამბობს, იდეოლოგიური თვალსაზრისით „არსენა მარაბდელი" სოციალისტურ ლიტერატურას ასცდაო. შემდეგ კი — იდეოლოგიურად დიდი ნაბიჯი გადადგაო, მიუხედავად ამისა, მაინც მგონია, ლავროსი კალანდაძემ კარგად იცის, რას წერს, რისთვის წერს. არ შეიძლებოდა ამ გემოვნებიან ლიტერატორს არ სცოდნოდა მიხეილ ჯავახიშვილის ოსტატობის ფასი, გულისგულში ალბათ უსათუოდ აღიარებდა დიდი მწერლის ნიჭს, მაგრამ იმ დროს ამის ხმამაღლა გაცხადება ნიშნავდა ტაშისცემის შეწყვეტას, ანუ....

დიახ, მიხეილ ჯავახიშვილის წინააღმდეგ დაწყებული ლაშქრობა ფაქტიურად სტალინური იდეოლოგიისათვის გამართული ოვაცია იყო; ამიტომ არ შეიძლებოდა შეჩერება. თუმცა აქ ოდნავი შეღავათი არსებობდა მათთვის, ვისაც პირველი როლებისაგან, ანუ „პრეზიდიუმისაგან" შორს, უკანა რიგებში მიუჩინეს ადგილი. ასეთებს შეეძლოთ ხელისგულები არ გადაეტყავებინათ ტაშისკვრისაგან.

ლავროსი კალანდაძე წინააღმდეგობაში კი არ ვარდება, უბრალოდ, როგორც შეუძლია, ცდილობს ოდნავ მართალი იყოს სინდისის წინაშე, ცდილობს, ბოლომდე მაინც არ ჩაწიხლოს ტირანიისაგან ნიშანში ამოღებული მწერალი.

ასეთი „გაორება" მიხეილ ჯავახიშვილის სხვა კრიტიკოსებსაც ახასიათებთ.

1933 წლის აპრილში საქართველოს მწერალთა კავშირმა რუსთაველის სახელობის საკონცერტო დარბაზში გამართა საჯარო დისპუტი „არსენა მარაბდელის" გამო. აქ სხვებთან ერთად სიტყვით გამოვიდა შალვა რადიანი, რომელმაც აღნიშნა, რომ მიხეილ ჯავახიშვილმა არსენას პორტრეტის დახატვისას სინამდვილე აიყვანა ჰიპერბოლამდე, რომ რომანში კლასობრივი ბრძოლა ხშირად შორდება თავის კანონზომიერებას და იგი უბრალო შურისძიებად იქცევა, რომ „არსენაში" არის მთელი რიგი იდეური ხასიათის მცდარი, მიუღებელი მოსაზრებები, მწერალი ვერ იჩენს კრიტიკულ დამოკიდებულებას წარსულისადმი და ისტორიასაც ლეგენდად აქცევს, რომ ავტორს ახასიათებს წვრილბურჟუაზიული იდეოლოგია, იდეოლოგიური შეცდომები და ა. შ. შემდეგ კი შ. რადიანი იტყვის: „არსენა მარაბდელს" უდიდესი დადებითი მხარეები აქვს, რითაც მაინც შევა საბჭოთა ლიტერატურაში, როგორც სერიოზული მონაპოვარი. ამ რომანმა მიხ. ჯავახიშვილი ჩვენი უახლოესი ლიტერატურის მოწინავე პოზიციებზე დააყენა, როგორც შემოქმედი".

როგორც ჩანს, შალვა რადიანს მოსწონს „არსენა მარაბდელი", მაგრამ ჯერ თუ არ განაქიქა და არ „ამხილა" ავტორი და მისი წვრილბურჟუაზიული შეცდომები, ისე ვერ დაარწმუნებს ქართული ბოლშევიზმის ბოსებს, რომ ტაშისკვრის დამთავრებას არ აპირებს.

ბენიტო ბუაჩიძე უფრო თამამად გამოთქვამს მოწონებას, სხვებივით არ ეშინია, რადგან იცის, მიხეილ ჯავახიშვილის შემოქმედების სახტიკი განმჩხრეკის სახელი აქვს დაგდებული. დისპუტზე მან თქვა: „არსენა მარაბდელის" სახით მწერალმა გადაშალა ფართო ტილო, მონახა თავის ფერები (ეპიგონობისგან შორს მდგარი), თავის ენა, სცადა ეპოქის მრავალფეროვნების მოხაზვა, დახვა მთელი რიგი [სიკეთეები], და ყველაფერი ამით შეიტანა თავის ინდივიდუალური, ფრიად ღირებული წვლილი როგორც საერთოდ ლიტერატურაში, ისე იმ ლიტერატურაში, რომელიც შეეხება კაცობრიობის უმრავლესობის მონურ წარსულს, ამ შემთხვევაში ქართული გლეხობის წარსულს".

თუმცა კრიტიკოსთა „გაორება" ერთი იყო და ოფიციალური ხაზი — მეორე. გნებავთ მიხეილ ჯავახიშვილი თქვენი კერპი იყოს, მთავარია არ შეაჩეროთ ლაშქრობა მისი შემოქმედების წინააღმდეგ, —ჩასძახოდა კაენის აჩრდილი კრიტიკოსებს და ეს უკანასკნელნიც არ იბნეოდნენ, — ერთგული სამსახურის ფასი იცოდნენ.

1934 წელს მოსკოვიდანაც ლაშქრეს მწერალი. საბჭოეთის დედაქალაქში ჩატარდა საბჭოთა მწერლების პირველი საკავშირო ყრილობა. აქ სიტყვით გამოვიდა მალაქია ტოროშელიძე, რომელმაც, სხვა საკითხებთან ერთად, მიხეილ ჯავახიშვილის შემოქმედებაზეც (უფრო სწორად, „შეცდომებზე") ისაუბრა, ახალი არაფერი უთქვამს, ქართულ კრიტიკაში დამკვიდრებული „ოფიციალური" აზრი გაიმეორა. აღნიშნა მწერლის მიერ „რევოლუციური სინამდვილის გაყალბება, მისთვის დამახასიათებელი „წარსულის ავადმყოფური რომანტიკა" და „აშკარა ნაციონალიზმი".

ამას მოჰყვა 1936 წელი, საბჭოთა საქართველოს გასაბჭოების 15 წლისთავი, კვლავ ბესარიონ ჟღენტის საანგარიშო წერილი...

იმავე წელს მწერალთა სახახლეში გაიმართა ქართულ საბჭოთა ლიტერატურაში ფორმალიზმისა და ნატურალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის საკითხებისადმი მიძღვნილი დისკუსია. აქაც დაუნდობლად შეუტიეს მწერალს.

1936 წელს ჟურნალ „მნათობში" დაიბეჭდა მიხეილ ჯავახიშვილის „ქალის ტვირთი", რომელიც ოპერატიულად „გააკრიტიკეს" ვ. წულუკიძემ და ლ. კალანდაძემ.

მიხეილ ჯავახიშვილის წინააღმდეგ გამართული ლაშქრობის ბოლო წელიწადს, 1937 წელს ყველა მოლაშქრემ ბესო ჟღენტს გახედა, იქნებ ზოგიერთი მათგანი ფიქრობდა კიდეც, რომ ბესო ჟღენტს შეეძლო ოვაციის შეწყვეტა, ამ უაზრო და საზიზღარი თამაშის დამთავრება, მაგრამ მხოლოდ ფიქრობდა, ეს ფიქრი მათ გულებს არ გასცდენია, თუნდაც რომელიმეს თავი გაეწირა და ეთქვა, ვინ გაიგებდა, ვის ყურს მისწვდებოდა, როცა ტაშის გრიალით შეხვდნენ ბესო ჟღენტის სიტყვას: „ის გარემოება, რომ მიხეილ ჯავახიშვილი ჩვენი სამშობლოს და საბჭოთა ხალხის მოღალატეთა ბანდის, ჯაშუშებისა და დივერსანტების გარეწარი ხროვის მონაწილე აღმოჩნდა, უსაზღვრო ზიზღსა და აღშფოთებას იწვევს ყოველი საბჭოთა მწერლისა და მოქალაქის შეგნებაში. მაგრამ ეს ფაქტი არავის არ გააკვირვებს, რადგან მიხეილ ჯავახიშვილის მთელი მოქალაქეობრივი და სამწერლო ბიოგრაფია მკაფიოდ ახასიათებს მას, როგორც მუხანათურად შენიღბულ და უაღრესად თვალთმაქცობით შეიარაღებულ კლასობრივ მტერს, უსაზღვროდ გაცოფებულს პროლეტარული რევოლუციის მიღწევებისადმი მტრობით და სიძულვილით.

მ. ჯავახიშვილის მსგავს თვალთმაქც დივერსანტების გამომჟღავნება და განადგურება მხოლოდ აჯანსაღებს საბჭოთა ლიტერატურის ფრონტს. საბჭოთა მწერლობა, სწმენდს რა თავის რიგებს მუხანათურად შენიღბულ ამგვარ მავნებლებისაგან, უფრო მეტის ერთგულებით და ერთსულოვნებით ირაზმება ლენინ-სტალინის დიადი პარტიის გარშემო და გაძლიერებული შემოქმედებითი ენერგიით აგრძელებს ბრძოლას სოციალისტური ეპოქის შესაფერი ახალი მხატვრული მიღწევებისათვის".

— დიახ, მაშინ სხვა დრო იყო, — მოგვიგებს იმ ეპოქის ადეპტი.

ბესო ჟღენტი მას მერე დიდხანს მოღვაწეობდა, ჩვენს დროში მოღვაწეობდა, მაგრამ ცოცხალს საყვედური ვერ გავუბედეთ.

— მაშინ სხვა დრო იყო, — ვიტყვით ჩვენ.

სხვა დრო!

ამხანაგო გენერალური პრეზიდენტო?

ყირიმის სამხრეთი სანაპირო. ზაფხული, ტურისტული სეზონი. იალტა - სევასტოპოლის ქვემო ტრასას მიუყვება ექსკურსანტთა ჯგუფით სავსე ავტობუსი. როცა ფოროსს გაუარეს, ჯგუფის უფროსმა ორაზროვანი ღიმილით გამოაცხადა მიკროფონში: მოდით, ახლა მარცხნივ გავიხედოთ. ქვევით გამოჩნდება ნარინჯისფერი კრამიტის სახურავი. ეს სწორედ გორბაჩოვის ის აგარაკია, რომლის შესახებაც ყრილობაზე ეკითხებოდნენ. სამწუხაროდ, აქ გაჩერება არ შეიძლება. ერთხელ შევჩერდით, მაგრამ შემდეგ... მაშ ასე, ახლა ის გამოჩნდება კლდეებს შუა, აჯობებს წამოდგეთ, ის სულ რამდენიმე წამით ჩანს... „აი, ის, აი!"—გაისმა შეძახილები.

ქვემოთ, ნაპირის მწვანე სივრცეში, აბრიალდა ახალთახალი კრამიტი.

და აი, ფეხზე წამომდგარმა და კისერწაგრძელებულმა მგზავრებმა მწვანეზე იხილეს სასწაული. რა იყო ეს? გოთიკა, ეკლექტიკა, მოდერნი?... ბოლომდე ვერავინ გაიგო. მაგრამ ეს უეჭველად რაღაც დიდებული, ძლევამოსილი და, ამასთანავე, პასტორალივით მყუდრო იყო.

ერთი ამბავი ატყდა, გაისმა ალტაცების, შურის, გულისწყრომის გამომხატველი შეძახილები... „გვითხარით, ეს მისი საკუთარი აგარაკია თუ სახელმწიფოსი?"— „ამბობენ, წიგნ „გარდაქმნის" ჰონორარითაა აშენებულიო", — მიუგო ექსკურსიამძღოლმა.

„მას საკუთარი აგარაკი არა აქვს, მან ხომ განაცხადა ეს ყრილობაზე, — გორბაჩოვს ვილაც ფიცხი კაცი გამოესარჩლა,—მან ხომ გარკვევით თქვა: არც მე, არც ჩემი ოჯახის წევრებს საკუთარი აგარაკი არა გვაქვსო!"...

ავტობუსში მხიარულად ახმაურდნენ, ყველას ღიმილი დაეფინა სახეზე.

ამ პატარა კურორტულ სცენაში, ჩემი აზრით, ჩინებულად აისახა თვით გორბაჩოვიც და „მასების" მიერ მისი ალქმაც, ყრილობა, გარდაქმნა, დემოკრატიზაცია — და ბრწყინვალე ახალი ვილა რაისა მაქსიმოვნასთვის ყირიმის საუკეთესო კუთხეში. სახელმწიფოს, საჯაროობის დეკლარაცია და პირქუში, განსაკუთრებული რეჟიმი აგარაკის შორეულ მისადგომებზეც კი.

...მაგრამ არასააგარაკო მაგალითებს თუ გავიხსენებთ?... დრაკონული ბრძანებულებები მიტინგებსა და დემონსტრაციებზე, დამსჯელ სპეცრაზმებზე, რომლებიც, მიუკიბავ-მოუკიბავად თუ ვიტყვი, გორბაჩოვის მიერაა ხელმოწერილი. უწიგნური, მოუფიქრებელი, მემთვრალეობის წინააღმდეგ წინდაუხედავად წამოწყებული კამპანია, რომელმაც მხოლოდ ახალი პრობლემები წამოგვიჭრა... წაჯექ-წამოჯექობა კოოპერაციის კანონებთან დაკავშირებით („ნება დაერთოს"—„აიკრძალოს", „დაიბეგროს"—„შემსუბუქდეს")... სანახევრო, რაიმე პრაქტიკულით შეუმაგრებელი და ამიტომ თავისთავად უაზრო კანონი სახელმწიფო საწარმოებზე... დაბნეულობა, ნაყოფიერ ძალისხმევათა და მთიანი ყარაბაღის პრობლემის გადაჭრის თვით იდეის უქონლობაც კი („ყარ[illegible]ის" კომიტეტის წევრთა და[illegible] და „კრუნჩის" დაშლა და[illegible] მოსკოვის ერთადერთ „[illegible]").

თბილისთან ქვეყნის შემაძრწ[illegible]ებელი ანგარიშსწორება და შემდგომ უმაღლ[illegible] [illegible]ელისუფლების საიდუმლოებით [illegible]ული ხიმუნჯე, მაგრამ მაშინ რატომ [illegible] შეძრწუნდა, სახელმწიფოს [illegible] ხალხის წინაშე რატომ არ მოიხადა ბოდიში გორბაჩოვმა, რატომ არ დასაჯა ამ აქციის ინიციატორები და შემსრულებლები?

...და ბევრი, ბევრი სხვა რამაც... ძველებურად მთელი ძალაუფლება, სკკპ-სგან მის მბრძანებლურ როლზე თითქოს უარის თქმის მიუ[illegible]დავად, პარ[illegible]იული დიდკაცობის ხელშია. უწინდებურადაა დახურული მთავარი არქივები — ხალხისათვის დამალულია ისტორია. საზოგადოებისგან უწინდებურად გაუკონტროლებელია სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტი („კგბ") და ჩვენ არ ვუწყით, რა ხდება. რა გეგმები მწიფდება დემოკრატიისათვის ამ არცთუ უსაშიშრო დაწესებულებაში.

„ასე არ შეიძლება — მესმის ხმა გორბაჩოვის ერთი უსაზღვროდ მორწმუნე მომხრისა, — გაიგეთ, მას უჭირს, მოგეხსენებათ. ახლა რა დროცაა, როგორი ხალხი ახვევია მას ირგვლივ! არ შეიძლება ახლა მისი გინება, გესმით თუ არა, არ შეიძლება! თავადაც მოგეხსენებათ ეს ვის წისქვილზე ასხამს წყალს, მოგეხსენებათ... ჩვენი ხალხი ჯერ ვერაა იმისათვის მომწიფებული, ამაღლებული, რომ ასეთი ხელმძღვანელი ჰყავდეს. მაგრამა, აგერ. იქ, უცხოეთში, მას უგებენ, აფასებენ. ისიც ითქვა, რომ უნდათ ნობელის პრემიაზე წარადგინონო..."

ეგრეა, ითქვა და გავიგონეთ. და

ვაღიარებთ. რომ ეს წინგადადგმული ნაბიჯია. იოსებ ბესარიონის ძეს მისი სიმტკიცისა და იღბლიანობისთვის სცემდნენ პატივს. ნიკიტა ხრუშჩოვი მისი დიდი ბუნების, პიროვნების კულტის მხილების, შტატებში ეიზენჰაუერთან ჩასვლის გამო მოსწონდათ. ლეონიდ ბრეჟნევს ხომ პირდაპირ აღმერთებდნენ: ადამიანური ის იყო, გაუთავებლად მოგზაურობდა ევროპაში და ამერიკაში, „განმუხტვის არქიტექტორის" წოდება და ფ. ჟოლიო-კიურის პრემიის ლაურეატის წოდება მიიღო. და, აი, ახლა ჰორიზონტზე გაკრთა მიხეილ გორბაჩოვის ნობელიანა. საბჭოთა ლიდერების სიყვარულის დონე პლანეტის მასშტაბით საგრძნობლად ამაღლდა.

არ ვიცი, ვინ როგორ ფიქრობს, მაგრამ მე მიხეილ გორბაჩოვის პიროვნება ყველაზე უფრო ნიკიტა ხრუშჩოვს მახსენებს.

ისინი — ორივენი პროვინციული პარტაპარატის დაბალი ფენიდან გამოვიდნენ და [illegible]ევი ტემპით ავიდ[illegible] მწვ[illegible]ზე. ორივენი გა[illegible] [illegible] წყალობით, რომ [illegible]ესრულნენ მათი წინა[illegible] [illegible], რომლებსაც [illegible]ვიდან [illegible] გენიოსებად [illegible] და რომლებიც შემდეგ კვარცხლ[illegible]დან ჩამოაბრძანეს. [illegible] სწორედ ამ კვარ[illegible]ბეკებიდან ჩამობრძანებათა მეოხებით [illegible]ძლო აღზევება. ორივემ [illegible]მოაყენა ახალი კურსი, რომელი[illegible] გულისხმობდა საზოგადოების [illegible]მანიზირებასა და „გახამარ[illegible]ლიანებას". ორივენი მოითხოვდნენ [illegible] სისტემის რემონტირებას: იდეო[illegible]იაში — განახლებულ ლოზუნგებს, ეკონომიკაში — ძველი კარტის ახლებურად არევას. და კიდევ ერთი, ფრიად ბევრისმთქმელი დამთხვევა: მოდემოკრატო ლიბერალი ხრუშჩოვი ცდილობდა გაემტკიცებინა თავისი უმთავრესობა და ამით ჩაეთვალა, რომ ქვეყანა წარმატებულიაო, და თვითონ იგდებდა ხელთ რაც შეიძლება მეტ ძალაუფლებას, ფორმალურსაც და რეალურსაც. ასევე ირჯება გორბაჩოვი მის მიერ ქვეყნის ხელმძღვანელობის მთელი ხუთი წლის მანძილზე: ის გახლავთ გენერალური მდივანი — უზენაესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარე — უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარე და, ბოლოს პრეზიდენტი.

ამ ხუთ წელიწადში გორბაჩოვის ევოლუცია, თუ მას გრაფიკულად გამოვსახავთ, წარმოგვიდგებოდა ტოლგვერდ, ჰორიზონტალურად გადაჭრილ მწვერვალად. ადრეული აღმასვლის პერიოდი „პირველ ყრილობამდე" პერიოდია.

ახალი გენმდივნის მაშინ უჩვეულო განცხადებამ გარდაქმნის აუცილებლობაზე აღმართი შეუსვენებელ სიმაღლედ აქცია. გორბაჩოვის პოპულარობის პიკი წინასაყრილობო კვირეებსა და ყრილობის პირველ ორ-სამ დღეზე მოდის. ამას შეხედულების გარდატეხა მოჰყვებოდა.

ყრილობის მაშინდელმა პირდაპირმა ტრანსლირებამ ყველა თავისი სახით წარმოაჩინა. გორბაჩოვი ქვეყანამ თვალნათლივ იხილა: სმენადაუხშობელთ შეეძლოთ მოესმინათ და თვალხილულთ შეეძლოთ დაენახათ, ვინც იყო ის. და გამოჩნდა ცუდად დაფარული მუშაობა გორბაჩოვის ბნელი კაბინეტისა, უეჭველი გახდა მრავალი თავყრილობის კონსტრუირებულობა. პირველი ყრილობა, რასაკვირველია, იყო სპექტაკლი, რომლის სცენარიც გორბაჩოვს ეკუთვნოდა, ის იყო ამ სპექტაკლის რეჟისორიც და მანვე შეასრულა ამ წარმოდგენაში მთავარი როლი. ის ყრილობაზე დაუფარავად განმგებლობდა, გამომსვლელთ უსაშველოდ გრძელი რეპლიკებით აწყვეტინებდა სიტყვას, გეგონებოდათ, ოჯახში, შინაურულად მუსაიფობსო. იმ ორატორის ნეიტრალიზებისათვის, რომელსაც არ ეთანხმებოდა, უსაშველოდ გრძელ კომენტარს უკეთებდა მის მიერ გამოთქმულ მოსაზრებას, სიტყვას თავისი თავისგან იღებდა (ყრილობის არცთუ ცოტა დრო გორბაჩოვმა მიითვისა უბოდიშოდ). ის მყისვე აქარწყლებდა მისი აზრით საშიშ მოსაზრებებს, თან „ავიწყდებოდა" ამ მოსაზრებისათვის კენჭისყრა. მან „ნება დართო" დეპუტატებს, რომ აერჩიათ უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარედ, როცა სხვაგან თავმჯდომარეობის ადგილი უკვე აღარ დარჩენოდა, ამის შემდეგ კი, დემოკრატ დეპუტატთა ცნებით რომ ვთქვათ, სტალინურ-ბრეჟნევური უზენაესი საბჭო შეითავსა.

გამოირკვა, რომ ის არცთუ მაინცდამაინც კარგად მუსაიფობს, გვარიან ორატორად მისი ჩათვლა მხოლოდ ბრეჟნევთან შედარებით თუ შეიძლება, [illegible] ტირადებიც უბრალო მის ენაბრგვილობას თუ წარმოაჩენდნენ. [illegible] ენაბრგვილობა ხანდახან მი[illegible]ება, სწორედ ის ფორმის სიუ[illegible]ე იყო, რომლის არსებობა [illegible] კუთვნილება მან კი უარყ[illegible], [illegible] ვერ დაამტკიცა...

ყველა[illegible] ეს მა[illegible] [illegible] იყო, მ[illegible] [illegible] [illegible]ცნობიერ[illegible]. ყრილობის დღეებში ტელემაყურებელთა გულისყურს იპყრობდა მანამდე არნახული, პირდაპირ ეთერში გადაცემული მღელვარე, ვნებიანი (ზოგჯერ საშიში) გამოსვლები და პიროვნებები — სახაროვი, ელცინი, გდლიანი, — დემოკრატიის, ასე ვთქვათ ვიზუალური ნათელყოფანი... დროის განმავლობაში გონება იცნობიერებდა, იაზრებდა ნანახსა და გაგონილს, ხალხი ფხიზლობდა.

გორბაჩოვმა ისტორიული შანსი დაკარგა.

ქვეყანას დამფუძნებელი კრება სჭირდებოდა, მაგრამ მან ხელმწიფის დროინდელი სახელმწიფო სათათბირო მიიღო. მეზღვაური ქელეზნიაკი დაქვემდებარებული ყარაულითურთ, რომლის დაღლილობაც ზოგიერთ დეპუტატს აშინებდა, საჭირო არ აღმოჩნდა. ყრილობაზე მომორიგევე სამოქალაქო ტანსაცმლიანი მოყარაულენი ყოველი დღის ბოლოსთვის უეჭველად იქანცებოდნენ, მაგრამ ამას ბრძანება „შაბაშ" არ მოჰყვებოდა ხოლმე — ყველაფერი წესისა და რიგის მიხედვით მიდიოდა.

ყრილობის დღეები და მისი მომდევნო ორი-სამი კვირაც, როცა აღიქმებოდა გარდასული მოვლენა — იმავე ტოლგვერდა სამკუთხედის სწორედ ის ჰორიზონტალურად გადაჭრილი მწვერვალია. ეს იყო დაბნეულობა, შეცბუნება, ცხარე განხილვა, კამათი. ეს იყო ჯერ ისევ პერიოდი წონასწორობისა, შემდეგ გორბაჩოვის თაყვანისცემის დონემ გადაჭრით იკლო, ის დალმა დაქანდა.

ყრილობისშემდგომ პერიოდში ის ისე გადასხვაფერდა, შეიცვალა ნებისმიერი დათმობის გარეშე, როგორც გარდაისახება და იცვლება ნებისმიერი ჩხუბისთავი მნიშვნელოვანი და, 'შესაძლოა, გადამწყვეტი ბრძოლის მოგების შემდეგ. გორბაჩოვის გამოსვლათა ტერმინოლოგია შეიცვალა. მის ხმაში გაზშირდა ფოლადი, სულ უფრო და უფრო ხშირად წარმოთქვამენ მისი ბაგენი არა მთლად პარლამენტური კომპარტიის გენერალური მდივნის შესაფერის, მაგრამ პარლამენტის თავმჯდომარისთვის აბსოლუტურად შეუფერებელ გამოთქმებს. და თუ წინათ როზგი სვდებოდა ნინა ანდრეევასნაირ კონსერვატორებსა და ორთოდოქსებს, ახლა მისი მკაცრი გაფრთხილებები, რომლებიც ძალიან ჰგავს მუქარას, მიმართულია „ანტისოციალისტური ძალების", „უპასუხისმგებლო ელემენტების", „ექსტრემისტული პოზიციებზე მდგომი დაჯგუფებების" ანუ გადამწყვეტი დემოკრატიული რეფორმების მომხრეთა წინააღმდეგ.

მეორე ყრილობამ უკანასკნელი მერყევნიც დაარწმუნა, რომ თავმჯდომარეც და გენმდივანიც უბრალოდ უხეში და არაშემწყნარებლური პიროვნება იყო. ამ ყრილობაზე მან წარმოთქვა, ჩემი აზრით, საკვანძო, რომელიც, რატომღაც, ვერ შენიშნეს, ფრაზა: „გთხოვთ ბრალდებები არ წამოგვიყენოთ!" და აგრესიულად მორჩილი უმრავლესობა, რომელსაც ის ეყრდნობოდა, თვისი [illegible]სუზერენის უცოდველობაში დაეჭვების უფლებასაც კი არ იძლეოდა. საკმარისი იყო ლიტველ დეპუტატ ქ. უოკეს გამოეაშკარავებინა (ხაზს ვუსვამ, კი არ „დაედანაშაულებინა", არამედ გამოეაშკარავებინა) თავმჯდომარის ორპირობა, რომ მიკროფონთან მაშინვე მიირბინა დეპუტატმა და პათეტიურად იყვირა: „დარ[illegible]ზში ამგვარი [illegible]დები დეპუტატთა მთ[illegible] [illegible] [illegible]ყოფს!" არც მე, არც [illegible]ბი თუ [illegible] [illegible] მთელ [illegible]ბჭოთა ხალ[illegible] [illegible] შე[illegible]?... თუმცა, [illegible] [illegible] — მთელ პ[illegible]გრეს[illegible] კაცობრიობას [illegible]რომ [illegible] შე[illegible]ყოფს?..

[illegible] [illegible] შემაძრწუნებელი თავმჯდომარ[illegible] რეაქცია იყო. მან ვერ უარყო ისეთი, რბილად რომ ვთქვათ, სადავო განზოგადება, ის არც კი გაჩუმებულა. მან ბრძანა: „მეც ასე მიმაჩნიაო!" ნუთუ ისა და მავანნი მიიჩნევენ, რომ თვითონაა დარბაზში მსხდომი ყველა დეპუტატის გონება, ღირსება და სინდისი?... მაშინ იფიქრა ამ სტრიქონების ავტორმა, რომ სიტყვათშეთანხმება „მიხეილ გორბაჩოვის ავტორიტარიზმი", კაცმა რომ თქვას, პოლემიკური წკეპვლა აღარაა, მიხეილ გორბაჩოვს არც მეორე და არც პირველი, არც მესამე რიგგარეშე ყრილობაზე, არც უზენაესი საბჭოს სხდომებზე სხვებთან ერთად არ უძებნია ჭეშმარიტება. ჭეშმარიტება მისთვის უკვე ცნობილი იყო, — ის პოლიტბიუროს პატარა წრეში იშვა. გორბაჩოვი მის მხოლოდ უზენაესი საბჭოს ან ყრილობის მეოხებით დაკანონებას ესწრაფვოდა.

და, აი, ახლა ის პრეზიდენტია!

კრემლის ყრილობათა სასახლეში დადგმულმა მორიგმა სპექტაკლმა ბევრ ჩვენთაგანს უმწეობის, არ მეშინია მეტიც ვთქვა, დამცირების შეგრძნება აღუძრა. გარდაქმნის მთელ პერიოდში ქვეყნის მოქალაქეთა ნებელობა არასოდეს ყოფილა აგრერიგად იგნორირებული. პარტიის სათავეში მდგომთა წინასწარი გადაწყვეტილება ყრილობაზე არასოდეს გაუტრევიათ ასე უცერემონიოდ. „ალტერნატიული" კანდიდატების კომედია, კენჭისყრის რეგლამენტისა და ფორმულის მაქინაციები, სიტყვის თქმის მსურველთა მიკროფონთან მიუშვებლობა, კანდიდატის მიერ მისი კანდიდატურის განხილვისას პირდაპირ დასმულ კითხვებზე პასუხის გაუცემლობა... მძიმე და სამარცხვინო იყო ყოველივე ამის ყურება.

მას უკვე პირველი ყრილობის შემდეგ დაუწყეს „პრეზიდენტის" ძახება. გორბაჩოვის ხელში მოქცეული ძალაუფლება მართლაც უსაზღვრო იყო, მაგრამ მას ხელს უშლიდა ადრე განდიდებული და ახლა კი უცებ, ერთბაშად მოძველებული კოლეგიალობა. და — მივუტევოთ ადამიანური სისუსტე! —უნდოდა კანონიერი პრეზიდენტი გამხდარიყო. პრეზიდენტი დიდი ასოთი, ვთქვათ, ისეთი, როგორიც არიან ბუში, [illegible], [illegible], ვაიცზეკერი, რათა [illegible] კომპლექსებს არ ეტანჯა და მათი თანასწორი გამხდარიყო. ხომ წამოაყენა წინადადება დეპუტატმა სობჩაკმა; პრეზიდენტის თანამდებობის დაწესებას ასე ნუ ვიჩქარებთ, უზენაესმა საბჭომ კი თავის თავმჯდომარეს დამატებითი უფლებამოსილებანი მიანიჭოს, თუკი რაცა აქვს, ის უფლებები არ ჰყოფნისო. და თავმჯდომარემ ასეთ წინადადებას (თუმცა ამ წინადადებით მას კი არა, პარლამენტს მიმართეს) ასე უპასუხა: „მე ვფიქრობ, რომ ეს ჩვენ ხელს არ გვაძლევს".

მისი პრეზიდენტობა უკვე ერთი წლის წინათ იწინასწარმეტყველეს, რაც ამგვარად გაჟღერდა: გორბაჩოვმა ნოვატორობასა და გარდაქმნის ენთუზიაზმში უკვე მწვერვალს მიაღწია. ამას იქით საჭიროა სხვა ყაიდის, გორბაჩოვზე უფრო რადიკალური, ფართო გარდაქმნების მოღვაწე. და გორბაჩოვს ეს, როგორც ჩანს, ესმის. მაგრამ ეს-ესაა მოპოვებული ძალაუფლების ხელიდან გაშვებას არისურვებს — ეს ერთი, პარტიის სათავეში მდგომნი ამის ნებას არ მისცემენ — ეს ორი, რადგან ხომ უნდა გადარჩეს კომპარტია და დარღვეული იმპერია. და მაშინ, მას ერთი გზა რჩება — [illegible]ძალაუფლების საბოლოო და [illegible]ული [illegible]მონოპოლიზაცია. რო[illegible] [illegible] [illegible]აკეთოს ეს ისე, რომ კანონ[illegible] [illegible]სა და დემოკრატიის სახე [illegible]ინარჩუნოს?... ძალზე [illegible] გამოცხადება საგან[illegible] [illegible]რისა, რომელიც შესაბამ[illegible] საგანგებო უფლებამოსილებებს მოითხოვს. საბაბი კი საკმარისზე [illegible]: დაშრეტილი ეკონომიკა, [illegible] მიტინგური სტიქია, ერთაშ[illegible]ისი კონფლიქტები, დანაშაულის ზრდა და, რაც მთავარია, რესპუბლიკათა „სეპარატიული" ტენდენციები.

წინასწარმეტყველება (არ დავასახელებ თუ ვინ იწინასწარმეტყველა) მთლიანად ახდა.

დღეს ჩვენ პრეზიდენტი გვმართავს. გვმართავს ისე, როგორც 1917 წელს, დეკრეტების დახმარებით. მისმა პირველმავე ბრძანებულებამ კი შემაძრწუნა. ამ ბრძანებულებით პრეზიდენტმა კრემლში დაადგინა ადგილსამყოფელი. მეორე ბრძანებულებით კი ებრძანათ ლიტველებს, რომლებიც უპატივცემულო ქცევას იჩენდნენ, მილიციის განყოფილებებს ჩააბარეთო სანადირო თოფები...

გორბაჩოვის ყველა ოდნავ მაინც პროგრესული ქმედება იძულებით დათმობათა ხასიათს ატარებს. მისი ყველა დამცველი — რეაქციული ძალისხმევა გამომგონებლობითა და ენთუზიაზმითაა აღბეჭდილი და მას ერთხელაც კი არ შეშლია რამე. განა გაიგონეთ, რომ გენმდივან თავმჯდომარეს, გენმდივან პრეზიდენტს „დიახ ვაღიარებ, რომ მართალი არ ვიყავის" მსგავსი რამე ეთქვას?

ამის შემდგომ რაც იქნება, ამის მიხვედრა შესაძლებელია: გაიზრდება პრეზიდენტის ხელმძღვანელი როლი პარტიის როლის შეცვლის ხარჯზე, ეს როლიც შენარჩუნდება, მაგრამ იატაქქვეშურად, უხილავი სიცილიური მაფიის მსგავსად, პარტოკრატია სასოწარკვეთით შეეცდება თავისი გენმდივან-პრეზიდენტის მეოხებით გაანეიტრალოს გათამამების გზაზე შემდგარი პარლამენტი, გორბაჩოვი იმოქმედებს უზენაეს საბჭოზე, ჩაერევა მის მუშაობაში, გამოიყოფიან რესპუბლიკები — უსათუოდ, აუცილებლად გამოიყოფიან, ყველაფრისა და ყველას მიუხედავად... მხოლოდ ხიმშვიდე და მოსვენება არ იქნება...

მარქსისტულ ფრაზეოლოგიას გამოვიყენებ და ვიტყვი, რომ მიხეილ გორბაჩოვი თავისი კლასის შვილია. მისი კლასი მაღალ პარტიულ ფუნქციონერთა ეშელონია და ეს კლასი ახლა გადარჩენისთვის იბრძვის. ის მანევრირებს, მიმიკრირებს, უკან იხევს, მას ახლა მოქნილი ტაქტიკა აქვს, მაგრამ ის არ აპირებს არც ქვეყნის-და, როგორც ჩანს, არც თავისი ბედის ხელიდან გაშვებას.

ვიქტორ პარნევი

გაზეთი „ნაბატი" (დამოუკიდებელი დემოკრატიული გაზეთი, გამოდის ლენინგრადში, № 6, 1990 წ.).

თარგმნა **ჯუმბერ თითმერიამ.**

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ორიოდე „მუსიკალური“ შენიშვნა

„ერის მეობას ჯერ ენა არკვევს და მერე ხალხური სიმღერა — ხალხის გულის ნამდვილი მესაიდუმლე“, — ბრძანებდა არნოლდ ჩიქობავა. ერის ისტორიის, მისი ეთნოგენეზის საკითხების კვლევაშიც ხალხურ მუსიკას უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება. ხშირად მუსიკა მეტ მდგრადობას ამჟღავნებს, ვიდრე ენა. ცნობილია შემთხვევები, როცა ამა თუ იმ ასიმილირებულ ხალხს დაუკარგავს მშობლიური ენა, მშობლიური ჰანგები კი კიდევ დიდხანს არ დავიწყებია. ამდენად, ისტორიოგრაფიის, ანთროპოლოგიის, ენათმეცნიერების, არქეოლოგიის, ეთნოგრაფიის მონაცემებთან ერთად, ეთნომუსიკოლოგიის მონაცემებს ისტორიული საბუთის მნიშვნელობა ენიჭება.

ბოლო დროს ჩვენს პრესაში მრავალ საკითხზე კამათობენ; ხშირად ავტორები ცდილობენ საკავშირო (და არა მარტო საკავშირო) პრესაში თუ სამეცნიერო ნაშრომებში „გაჟონილ“ სიყალბეთა გაბათილებას. ჩემი მხრივ, მსურს მკითხველთან ერთად მუსიკოსების (ეთნომუსიკოლოგების) პოზიციიდან განვიხილო ზოგიერთი საკითხი, რადგან, როგორც ითქვა, ამ საკითხების განხილვისას მუსიკა ერთ-ერთ ძლიერ არგუმენტს წარმოადგენს.

ზოგიერთი არაქართველი ავტორი თავის ნაშრომებში (თუ სტატიებში) სვანებს, აჭარლებს, მეგრელებს (ზოგჯერ — სხვა კუთხეების მკვიდრებსაც) ქართველებისაგან დამოუკიდებლად განიხილავს. ხანდახან იმასაც ფიქრობ კაცი — ღირს თუ არა ამაზე პასუხის გაცემა. როგორც ჩანს, მაინც ღირს. მაგრამ აქვე უნდა ითქვას, რომ თუკი, მაგალითად, ისტორიკოსებისა და ენათმეცნიერებისათვის რაღაც მაინც არის დასამტკიცებელი (ისტორიოგრაფიაში უძველესი ისტორიის მრავალი საკითხი ჯერ კიდევ ბურუსითაა მოცული, ენათმეცნიერებისათვის კი სვანური და მეგრული, თუმცა, ერთი ფუძე-ენიდან მომდინარე, ქართველური ჯგუფის შემადგენელი, მაგრამ მაინც დამოუკიდებელი ენებია), — მუსიკაში ჩახედული ადამიანისათვის საკითხის ამგვარად დასმა უბრალოდ ღიმილის მომგვრელია.

მუსიკალურ დიალექტოლოგიაში სვანური და მეგრული ქართული მუსიკალური ენის დიალექტებადაა ცნობილი. ისეთი სერიოზული განსხვავება, როგორიც სამეტყველო ენაშია, მუსიკაში არ არსებობს. ქართული მუსიკალური ფუძე-ენის დიალექტებად დიფერენციაცია უხსოვარი დროიდან მომდინარეობს. ისტორიული, გეოგრაფიული, კლიმატური და სხვა ფაქტორების ზეგავლენით დიალექტები მნიშვნელოვნად განსხვავდება ერთმანეთისაგან. ერთი მხრივ, ეს პროცესი მუსიკაში უფრო ღრმაა, ვიდრე ენაში (რაც გარკვეულწილად იმანაც განაპირობა, რომ მუსიკაში არა გვაქვს ერთიანი „სალიტერატურო ენა“) სხვადასხვა დიალექტის საუკეთესო სიმღერები მნიშვნელოვნად განსხვავდება ერთმანეთისაგან. მეორე მხრივ, ქართული მუსიკალური ფოლკლორისათვის დამახასიათებელი მაღალგანვითარებული ნიმუშების გვერდით დღემდე მოაღწია უძველესი მუსიკალური აზროვნების ელემენტების შემცველმა მარტივმა ნიმუშებმაც. ამ ნიმუშებზე დაკვირვება კი ცხადყოფს, რომ საქართველოს ყველა კუთხის სიმღერები ერთიან საფუძველს ემყარება; რაც უფრო მარტივი და არქაული აზროვნების გამომხატველია მუსიკალური ფოლკლორის ნაწარმოები, მით უფრო მსგავსია ის საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში. ამ მხრივ გამონაკლისს არც მეგრული და სვანური სიმღერები წარმოადგენს. მეტიც, ზოგი თვალსაზრისით, სვანური სიმღერები უფრო ახლოსაა, მაგალითად, გურულთან, ვიდრე ეს უკანასკნელი — კახურთან. სხვა მაჩვენებლებით სვანური, პირიქით, მეტ სიახლოვეს ამჟღავნებს აღმოსავლეთ საქართველოს მუსიკალურ დიალექტებთან, ვიდრე — გურული, ამ ერთი შეხედვით წინააღმდეგობრივი, სურათის არსებობა სავსებით ბუნებრივია: სხვადასხვა ფაქტორის ზემოქმედების შედეგად ერთი დიალექტი უფრო დიდხანს ინახავს ამა თუ იმ არქაულ მოვლენას, მეორე — შედარებით მალე კარგავს. მაგალითად, ჩვენს საუკუნემდე მოღწეული შრომის მეგრულ ერთხმიან სიმღერებს ანალოგი მხოლოდ აღმოსავლეთ საქართველოში აქვთ; გურიაში, აჭარაში, ქვემო იმერეთში, ან იმავე სვანეთში ისინი საბოლოოდ გაქრა.

სვანური, მეგრული, აჭარული და სხვა კუთხეების მუსიკის ერთიანობა აშკარად ჩანს ზოგად ქართულ მუსიკალურ ტენდენციებში: მრავალხმიანობისაკენ ლტოლვაში, ცალკეული ხმების დამოუკიდებლობისაკენ სწრაფვაში, სასიმღერო დიაპაზონის მაქსიმალურ ათვისებაში და სხვა. შეიძლება ვინმე შემოგვედავოს — ეს თვისებები შესაძლოა სხვა ერების მუსიკალურ კულტურასაც ახასიათებდეს. მაგრამ შედარება ცხადყოფს, რომ ქართული მუსიკალური დიალექტები სხვა ერების მუსიკასთან უფრო ტიპოლოგიურ მსგავსებას ამჟღავნებს, ვიდრე გენეტიკურს. ქართული ხალხური მუსიკა სტილისტურად უაღრესად მრავალფეროვანია და ზოგ შემთხვევაში შეიძლება აღმოვაჩინოთ ერთი კუთხის სიმღერების ტიპოლოგიური მსგავსება ამა თუ იმ ერის სიმღერებთან, მეორე კუთხისა — სულ სხვა ერის სიმღერებთან. საინტერესო მაგალითები აქვს მოტანილი ი. ჟორდანიას ერთ-ერთ თავის ნაშრომში (И. Жордания, Традиционное грузинское многоголосие в международном контакте многоголосных культур. თბ., 1988. გვ. 251). ავტორი გვთავაზობს გარკვეული მაგალითების კომენტარს და აღნიშნავს, რომ ალბანური „კამენის“ სტილის სიმღერები უფრო ახლოს დგას კახურ სუფრულ სიმღერებთან, ვიდრე ეს უკანასკნელები — სვანურთან; მეორე მხრივ, სვანური სიმღერები ტიპოლოგიურად ალბანური სასიმღერო ტრადიციის — „ლაბენის“ ნიმუშებს უფრო ენათესავება, ვიდრე კახურს ან გურულს. მაგრამ ანალიზი ადასტურებს, რომ ალბანურთან მსგავსება მხოლოდ გარეგნულია და არა შინაგანი (თუმცა, რა თქმა უნდა, ესეც ძალზე მნიშვნელოვანია), შინაგანად კი კახური, სვანური და გურული ნიმუშები ისევ და ისევ ერთმანეთს უკავშირდება. მარტო იმის თქმა რად ღირს, რომ ისეთი განსხვავებული სიმღერებიც კი, როგორიცაა სვანური „ლილე“ და კახური „ჩაკრულო“, გამარტივების შემდეგ იდენტური ხდება! ანდა გავიხსენოთ ისეთი ფაქტი, როგორიცაა მეგრული და ფშაური მაყრული სიმღერების ძველ ჩანაწერებში ერთიანი წარმომავლობის დადგენა (იხ. ქ. ჭითანავა, მეგრული სიმღერა „კუჩხა ბედინერა“ — მასალები საქართველოს ეთნოგრაფიისათვის, XXIII, თბ., 1987, გვ. 259), მაშინ, როცა, მათთან მსგავსების დადგენა ძნელდება როგორც ფშავის, ასევე სამეგრელოს მეზობელ კუთხეებში. აჭარულ-ფშაური დიალექტი ხომ ხიდია აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს ფრიად განსხვავებულ დიალექტებს შორის!.. მაგალითების მოყვანა მრავლად შეიძლება. ერთი რამ კი ცხადია: რაც უფრო ღრმად შევდივართ საუკუნეების სიღრმეში, მსგავსებაც უფრო და უფრო მატულობს.

ქართული ხალხური მუსიკალური კულტურა უაღრესად მრავალფეროვანი, მაგრამ, ამავე დროს, მონოლითური ერთეულია და მისგან რომელიმე დიალექტის ამოკვეთა, ძალიანაც რომ გინდოდეს, შეუძლებელია. მე კი ჩვენი ცნობილი პოეტის სტრიქონები მახსენდება: „ქართლ-კახეთად, იმერეთად, სამეგრელოდ, გურიად. ვისაც ჩვენი გაყოფა და გათიშვა სწყურია, ან ჭკვიანი მტერი არის, ან უგნური მოყვარე“....

ბოლო დროს ბევრი იწერება ოსების ქართლში ჩამოსახლების შესახებ. საკუთარი ვერსიის წამოყენება ამჯერად ჩემს კომპეტენციას არ შეადგენს; ამის შესახებ უკვე გამოთქვეს აზრი ავტორიტეტულმა მეცნიერებმა (იხ. მაგალითად, ჯ. გვასალია, ქართლში ოსთა ჩამოსახლების საკითხისათვის — „ლიტერატურული საქართველო“, 29. IX. 1989). ჩემი მიზანია ზოგიერთი მუსიკალური შთაბეჭდილების გაზიარება მკითხველისათვის.

ენათმეცნიერებაში არსებობს ცნება „გარდამავალი ზონა“, „იმ შემთხვევაში, როცა ორი ან მეტი დიალექტის ურთიერთშეხების ტერიტორიაზე თავს იჩენს მხოლოდ ამ დიალექტებისათვის დამახასიათებელი მოვლენები ისე, რომ არ წარმოიქმნება რაიმე ახალი თვისებრივი თავისებურება, რომელიც ნიშანდობლივი იქნება მხოლოდ და მხოლოდ ამ გარდამავალი ტერიტორიის ფარგლებში გავრცელებული მეტყველებისათვის, საქმე გვაქვს დიალექტთა გარდამავალ ზონასთან“ (ბ. ჯორბენაძე, ქართული დიალექტოლოგია, I, თბ. 1989, გვ. 56). გარდამავალი ზონები არსებობს მუსიკალურ დიალექტებს შორისაც, მაგრამ სრულიად თავისებური გარდამავალი ზონა გვხვდება საჩხერისა და ჯავის რაიონების მიჯნაზე. რაც უფრო უახლოვდები ამ მიჯნას დასავლეთიდან აღმოსავლეთისაკენ (ე. ი. ქალაქ საჩხერიდან დღევანდელი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქისკენ), — მით უფრო ძლიერდება ქართლური ელემენტი. ეს ელემენტი განსაკუთრებით ძლიერია საჩხერის რაიონის ბოლო სოფელ პერევსა და მის მომიჯნავე ჯავის რაიონის სოფელ ქარზმანში (ორივე ამ სოფელში იმერლები სახლობენ); ხდება იმერული და ქართლური მუსიკალური დიალექტებისათვის დამახასიათებელი ელემენტების შერევა, რაც უცილობელი ნიშანია გარდამავალი ზონისა. მაგრამ ყველაზე საინტერესო ისაა, რომ ქარზმანის შემდეგ, სოფელ სინაგურიდან, არამც თუ ქართლური, არამედ საერთოდ ქართული მოსახლეობაც აღარ გვხვდება — იქით კომპაქტურად სახლობენ ოსები, არსებობს ერთადერთი შესაძლებელი ვარიანტი: ოსების ადგილზე ოდესღაც ქართლელები სახლობდნენ; გარდამავალი ზონა სხვაგვარად ვერ წარმოიქმნებოდა. აღნიშნული მოვლენა უფრო ვრცლადა აქვს აღწერილი თავის ნაშრომში ნ. კალანდაძეს (ნ. კალანდაძე, გარდამავალი დიალექტები და გარდამავალი ზონები ქართულ მუსიკალურ ფოლკლორში. სადიპლომო ნაშრომი — თბ., 1989), მე კი საკითხის დეტალიზაციას აღარ შევუდგები (ეს უფრო მუსიკოსებისათვის იქნება საინტერესო). თუ როდის აიყარნენ ამ ადგილებიდან ქართლელები და როდის გადმოსახლდნენ ოსები, ამის თქმა ახლა ძნელია. მაგრამ ფაქტი ფაქტად რჩება...

მოხევურ სიმღერებში აშკარად შეიმჩნევა „სვანური შრე“, რაც ე. წ. კომპლექსურ-პარალელური მრავალხმიანობის არსებობაში გამოიხატება. ზოგიერთ შემთხვევაში მსგავსება მოხევურ და სვანურ სიმღერებს შორის იმდენად დიდია, რომ თუ კარგად არ მიუგდე ყური, სპეციალისტსაც გაუჭირდება თქმა, სადაურია სიმღერა — მოხევური თუ სვანური, მითუმეტეს, რომ შესრულების ხასიათი (მანერა), აგრეთვე, ძალიან მსგავსია. ეს მანერა, ისევე როგორც თვით მრავალხმიანობის კომპლექსურ-პარალელური ტიპი, უფრო და უფრო თვალსაჩინო ხდება მთიულეთიდან ხევისაკენ. მაგრამ ეს აღმავალი ხაზი ანაზდად წყდება ოსურ სოფლებში და მხოლოდ შემდეგ, რაჭის მიდამოებში, კვლავ აღდგება და მიდის პირდაპირ სვანეთში. რა დასკვნის გამოტანა შეიძლება აქედან? — მხოლოდ ერთის: ჯავის რაიონის ჩრდილოეთ ნაწილშიც ადრე ქართველები სახლობდნენ; მნიშვნელობა არა აქვს, ეს დღევანდელი მოხევეების, რაჭველების ან სვანების წინაპრები იყვნენ თუ სვანურ-რაჭულ-მოხევურ ყაიდაზე მომღერალი ქართლელები, ან სულაც რომელიღაც სხვა ქართული ტომი. მთავარია, რომ ცხოვრობდნენ ქართველები! ისტორიოგრაფიის მონაცემებთან პარალელის გავლება კი მკითხველისათვის მიმინდვია.

ამრიგად, მუსიკას პასუხი აქვს მეორე საკითხზეც. აქედან გამომდინარე, მუსიკალური მონაცემების გათვალისწინება მომავალში ბევრ საინტერესოს გვპირდება.

ედიშერ გარაყანიძე

ქართველმა ქართულად რომ ისწავლოს...

საქართველოში ორ კვირას სტუმრობდა თურქეთის პარლამენტის დეპუტატი ართვინის ვილაიეთიდან აიჰან არიფაღაოღლუ (ბაიძე) მეუღლესთან და ძმასთან ერთად.

ბაიძეები ბორჩხელები არიან, კლარჯეთის, ამ ძირძველი ქართული მიწა-წყლის მკვიდრნი. აქეთაც ჰყავთ ნათესავები — მახინჯაურში, ბათუმში, თბილისში. აიჰანი იყო იმ პირველ სამთავრობო დელეგაციაში, თურქეთის საქმიანი წრეების დიდ ჯგუფთან ერთად რომ ეწვია ბათუმს ორი წლის წინათ, სარფისკარის გახსნის ცერემონიალში მონაწილეობის მისაღებად. მისი უფროსი ძმა (სულ ოთხი ძმაა) ნაზიმ ბაიძე ასევე პირველი იყო თურქეთის ბიზნესმენთაგან საქმიანი, სახიკეთო მიზნით რომ მოვიდა ბათუმში შარშან მარტში.

მას შემდეგ ნაზიმმა, ალბათ, ათჯერ მაინც, აიჰანმა კი მესამედ მოინახულა საქართველო. ისე როგორც წარსულ ზაფხულს, ამჯერადაც იყო თბილისში და ღირსშესანიშნაობათა დათვალიერების შემდეგ შეხვდა საქართველოს მთავრობის წევრებს, ჰქონდა მოლაპარაკებანი ეკონომიკური და კულტურული ურთიერთობების გაღრმავება-გაფართოების თაობაზე. საერთოდ, იგი ბევრს აკეთებს მეზობელ ქვეყნებს შორის კონტაქტების განსამტკიცებლად, საქართველოსა და ყოველივე ქართულისადმი თურქეთში ინტერესის ასამაღლებლად.

ეს ვიზიტი მეტად სასიამოვნო, ღირსახსოვარი იყო იმით, რომ აიჰან ბაიძემ გვამცნო ერთი განსაკუთრებით სასიამოვნო ამბავი: სამომავლოდ დაისახა რეალური პერსპექტივა იმისა, რომ თურქეთის ქართველობამ სწავლა-განათლება მშობლიურ, ქართულ ენაზე მიიღოს!

მივულოცოთ, ძვირფასო მეგობრებო, ეს ჭეშმარიტად მასშტაბური, საერთო-ეროვნული მნიშვნელობის და, ამდენად, სრულიად საქართველოსათვის დიდად საგულისხმო, სახიკეთო სიახლე ჩვენებურებს, მივულოცოთ ერთმანეთსაც. ჩვენ ჩამოვართვით აიჰან ბაიძეს პირველი ქართული ინტერვიუ, რომელიც მართალია, დახვეწილი ქართულით ვერ გამოირჩევა, მაგრამ ალბათ ამასაც მოევლება.

— შარშან მარტო მე ერთი ვიყავ, წელს ცოლიც ჩამევყვანე, იმანაც დეინახოს აქავრობა. მე, როიცხა რომ მომენატრებით, ბათუმში ჩამოვალ. აქავრობა მიყვარს. ერთხელაია ჩვენი სისხლი ჩვენი იერები. ერთხელაი ვართ. მე მინდა, რომ საქართველო გახდეს დამოუკიდებელი. ტრაბზონში რომ ქართველების კონსულოს (საკონსულოს) გახსნებენ, ქართველები ახლა თუ მოდიან დღეში ასი, ჩამოვლენ ათასი და ყველაი დეინახავს, ლაპარაქს დეიწავლიან, არ დაავიწყდებიან ბავშვებს ენა. იმისთინ აქ ჩამოველ, ბევრი კიდენ ჩამოვალ.

—ძალიან სასიამოვნო ამბავი ჩამოიტანეთ ამ ჩამოსვლაზე, ბატონო აიჰან, ქართულ ენაზე სწავლების შესაძლებლობაზე თურქეთში. უფრო დაწვრილებით რას გვეტყვით ამაზე?

— ჩვენი პარტი, იცით, სოციაალ-დემოკრატიული პარტია. ლიდერი — ერდალ ინენიუ, გენერალსეკრეტერი — ბაიკალი. ამ პარტის მისი პროგრამი აქ. ახლა ჩვენში ოზალის პარტი მართავს, ლიბერალი პარტი (პარტია ბევრია თურქეთში). როიცხა არჩევნები იქნება, ორი წელიწადი უკლია, მარა ჩვენ გვინდა, რომ ახლა იყოს, ერთ წელიწადში, არჩევა როიცხა იქნება და ჩვენი პარტი ავა ზეით...

— მმართველი პარტია რომ გახდება, არა?

— მმართველი რომ გახდება და ინენიუ სახელმწიფოს მეთაური გახდება, ყველა ერს მისცემს მის ენაზე სწავლის ნებას, რომ მის ენაზე დეიწავლოს, იკითხოს, წეროს. და წავლისათვის რაცხა უნდა — მასწავლებელი, გადმეიყვანს, გახსნავს სკოლებს.

მინდა, რომ ქართველები ერთაი იყონ. ჩვენ იქეთაი, იქაველი ქართველები ასე ვფიქრობთ: სუფრაზე ძაან კაი ხართ. ისე კი ცოტაი შეკრული არ ხართ (მუშტს გვიჩვენებს): ასე შეკრული იყავით, შეკრული იყავით და თქვენი საქმე თქვენ გააკეთეთ, ერთ კაი ლიდერი ნახეთ, იმ ლიდერის ტოლაი წეით და ის ლიდერი ეიყვანეთ, დიდი პრეზიდენტი გახადეთ დამოუკიდებელი... მჰურიეთი მაშინ იქნება და თლად ქართველები ერთი ვიქნებით!

— ღვთით ვისურვოთ, ასე იყოს.

ანზორ ზამბახიძე

ძველი თბილისი. ილარიონ ბაევის ფოტო.

ჩვენს კორესპონდენტს თენგიზ პაჭკორიას ესაუბრა საქართველოს კპ გაგრის საქალაქო კომიტეტის მეორე მდივანი თამაზ ნადარეიშვილი

ხალხის ნება უნდა გავითვალისწინოთ

◆

— ჩვენი გაზეთის მკითხველებმა იციან, რომ 1990 წლის მაისში გაგრაში ძალზე რთული ვითარება იყო. როგორ აფასებთ დღევანდელ მდგომარეობას ქალაქში?

— ქალაქში დღესაც რთული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ვითარებაა. ცნობილია, რომ მისი დესტაბილიზაცია 1990 წლის მაისის მოვლენებზე ადრე დაიწყო. მაისის ამბები ქალაქისა და რამდენადმე ავტონომიური რესპუბლიკის საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში შექმნილი დაძაბულობის შედეგი იყო.

პირადად მე დარწმუნებული ვარ, რომ ადრეც და მაისშიც დიალოგის არაცივილიზებული მეთოდებით წარმართვის ინიციატორები იყვნენ ექსტრემისტულად განწყობილი პატარ-პატარა ჯგუფები იმ ადამიანებისა, რომლებსაც საკუთარი, პატივმოყვარე მიზნები ამოძრავებდათ.

მავანთ უნდათ და ცდილობენ ყოველივე ეს წარმოადგინონ, როგორც კონფლიქტი ორ ხალხს — ქართველებსა და აფხაზებს — შორის. ვფიქრობ, ეს სიმართლეს არ შეესაბამება. მითუმეტეს, შეშფოთებას იწვევს ის ფაქტი, რომ ექსტრემისტთა ჯგუფები ჯერ კიდევ ახერხებენ ადამიანთა მნიშვნელოვანი მასის კონფლიქტურ სიტუაციაში ჩათრევას. ასე იყო 1990 წლის 26 მაისსაც, საქართველოს სახელმწიფოებრიობის აღდგენის დღესასწაულზე. აშკარა გახდა რომ არიან ადამიანები, რომლებიც ცდილობენ წარმოადგინონ, თითქოს ამ დღეს არავითარი ისტორიული მნიშვნელობა არა აქვს საუკუნეობით ქართველებთან ერთად მცხოვრები ხალხისთვის.

დაძაბულობის შესანარჩუნებლად ეს პირები არავითარ შესაძლებლობას არ უშვებენ ხელიდან, დღესასწაულებსაც კი ხალხების, თანამემამულეების, მეზობლების, ნათესავებისა და მეგობრების გასათიშად იყენებენ.

უნდა ითქვას, რომ მათ შეუძლიათ დროებითი წარმატების მიღწევა. გაგრის გაზეთ „ავანგარდში“, საქართველოს ტელევიზიით თუ მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებებით მეშვეობით, ჩემ სტატიებსა და ინტერვიუებში ზედმიწევნით იყო აღწერილი, რომ 1990 წლის 26 მაისს, გაგრაში, საქართველოს სახელმწიფოებრიობის აღდგენის დღის აღსანიშნავი ზეიმის ჩასაშლელად გამიზნული აქცია წინასწარ იყო დაგეგმილი და მომზადებული. მისი ორგანიზატორები დღემდე არ არიან გამოვლენილნი. და მეეჭვება კიდეც, რომ გამოჰვლენ, რადგან აფხაზეთის პროკურატურა, აფხაზეთის პროკურორი ამხ. კვიწინია იმ აზრისაა. რომ 26 მაისის შეტაკების პირველი მიზეზი მე ვარ. მაგრამ ხომ გესმით რომ ეს აშკარა აბსურდია, რადგან თუნდაც საერთოდ არ ვყოფილიყავი ქალაქში, ის ამბავი მაინც მოხდებოდა, მაშინ ხომ სხვის დადანაშაულებას შეეცდებოდნენ.

— რას აკეთებს პარტიის ქალაქკომი თქვენს ქალაქში ვითარების ნორმალიზაციისთვის? იმართება თუ არა დიალოგი სხვადასხვა საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ორგანიზაციებთან?

— პარტიის ქალაქკომს მიაჩნია, რომ მთავარი ამოცანაა ქალაქში მდგომარეობის სტაბილიზაცია და ამისთვის ბევრი რამ გააკეთა. ჩვენ მჭიდრო კონტაქტები გვაქვს ქალაქის ყველა საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ორგანიზაციასთან, რომელთა წარმომადგენლებს ხშირად ვიწვევთ ამა თუ იმ საკითხის ერთობლივი შესწავლისათვის. ეს საკითხებია მიწერები, მიწათსარგებლობა, საცხოვრებლების განაწილება და სხვ. უნდა ვთქვა, რომ ამას ხელი შეუწყო პარტიის ქალაქკომის აპარატის განახლებამაც. აქ სამუშაოდ მოვიდნენ ჩვენი ქალაქის პატიოსანი, წესიერი ავტორიტეტული ადამიანები. დიალოგი პრაქტიკულად ყოველდღე იმართება. ამ კონტაქტებმა ნათელი გახადა, რომ ერთნაირია პარტიის ქალაქკომისა და სხვა საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა მთავარი მიზნები — ერის მოქალაქეთა შრომის, ყოფა-ცხოვრებისა და დასვენების პირობების გაუმჯობესება, მათი ეროვნების მიუხედავად. უპირველესი ყურადღება ეთმობა საერთო საკითხებს — სუვერენიტეტის, ადგილობრივი თვითმმართველობის, საქართველოს სახელმწიფოებრიობის აღდგენას, კურორტში ბუნების დაცვას.

— რას იტყვით ორგანიზაცია „აბრასკილზე“? ბევრს წარმოდგენა არა აქვს ამ ორგანიზაციაზე, თუმცა გაუგიათ მის შესახებ.

— უპირველესად უნდა ვთქვა, რომ ეს არარეგისტრირებული ორგანიზაცია ოპოზიციაში უდგას ყველას: ქალაქკომს, ალმასკომს, ქალაქის საბჭოს, სახალხო ფრონტებს, მათ შორის „აიდგილარასაც“.

ორგანიზაცია მცირერიცხოვანია, მისი მოღვაწეობის მიზნები და ამოცანები ფართო მასებისათვის უცნობია. ამის მიუხედავად, ლიდერები თამამად გამოდიან ლამის მთელი აფხაზი ხალხის სახელით. ვფიქრობ, 1990 წლის მაისის მოვლენები მათ სინდისზეა. მაისის შემდეგ, თითქმის ორი თვის განმავლობაში, ამ ორგანიზაციის წარმომადგენლები ცდილობენ სახელი გამიტეხონ, ამიტომ იძულებული გავხდი, სასამართლოში შემეტანა სარჩელი ცილისწამებისთვის.

— ეხმარება თუ არა ქალაქი ლიძავაში კონსტანტინე გამსახურდიას სახლ-მუზეუმის აღდგენას?

— კონსტანტინე გამსახურდიას ქალაქში ქართველებიც და აფხაზებიც დიდი პატივისცემით იხსენიებენ, როგორც მწერალს, რომელმაც სახელი გაუთქვა ქართულ და აფხაზურ კულტურას. მისი სახლის დაწვა შევახდა. როგორც ვანდალიზმის სამარცხვინო ფაქტი და [illegible] გაიკიცხა.

ქალაქის საზოგადოებამ სურვილი გამოთქვა, სახლი აღდგეს, როგორც მწერლის სახლ-მუზეუმი. ამ წინადადებას ბევრი მოქალაქე და ორგანიზაცია გამოეხმაურა. ისინი მონაწილეობენ აღდგენითი სამუშაოს მომზადებაში. უნდა ვიპოვოთ და გამოვავლინოთ დამნაშავეები, მათი სახელები ყველამ უნდა გაიგოს და სასჯელიც უნდა მიეზღოთ.

— თქვენზე ამბობენ, გადადგომას აპირებსო. მართალია? მართლა გემუქრებიან?

— ჯერ მეორე კითხვაზე გიპასუხებთ. მემუქრებოდნენ და დღესაც მემუქრებიან. მირეკავენ სამსახურშიც, სახლშიც, მუქარით და გადადგომის მოთხოვნით. 1990 წლის ივნისში პარტიის ქალაქკომის შესასვლელთან შესაშინებლად აფეთქეს ასაფეთქებელი მოწყობილობა, არის სხვა ფაქტებიც, რომლებიც სამართალდამცავ ორგანოებს ვაცნობე.

რაც შეეხება ჩემს გადადგომას, შემიძლია ვთქვა, რომ ქალაქკომის მდივნობა ძნელი და რთული საქმეა, აფხაზეთის პირობებში კი სახიფათოცაა. მაგრამ მე არა ვარ მიჩვეული ვინმეს ძალდატანებისთვის დათმობას და ექსტრემისტთა რომელიმე ჯგუფის მოთხოვნით არასოდეს არ გადავდგები. როგორც არ უნდა სურდეთ ეს.

ვფიქრობ, დღეს ჩვენი დემოკრატია განვითარების იმ სტადიაშია, როცა ცალკეულ მყვირალებს კი არ უნდა ვემორჩილებოდეთ, არამედ ხალხისა და მისი არჩეული წარმომადგენლების ნებას უნდა ვითვალისწინებდეთ.

მცირე შენიშვნა

„აბა, წარმოიდგინეთ ქართული მუსიკალური კულტურა ზ. ფალიაშვილის ოპერების გარეშე. იქნებ თქვათ, რადგან ზ. ფალიაშვილი ვერ ფლობდა ქართულს, ამიტომ ეს არ არის ქართული მუსიკაო. მაგრამ შეიძლება კი ამის დაჯერება?“ (გუბაზ მეგრელიძე. ოღონდ სიმართლე ილაპარაკეთ“, „ლიტ. საქართველო“, 1990. 14 აპრილი, № 15).

თუ სწორად გავიგე, ავტორი დარწმუნებულია, ზაქარია ფალიაშვილმა ქართული არ იცოდა და ამ ფაქტს სრული რწმენით იყენებს რაღაც სხვა დებულების დასამტკიცებლად, არ ვიცი, რა წყაროებს დაემყარა იგი, მაგრამ აუცილებელია ამ მცდარი ფაქტის უარყოფა, რათა იგი შემთხვევით, სხვა საკითხებზე კამათისას, არ გაიპაროს და დამკვიდრდეს პრესის მეშვეობით მკითხველის შეგნებაში. ამისათვის შეიძლება მივმართოთ მის თანამედროვეთა მოგონებებს.

კონსერვატორიის პროფესორი იულია ფალიაშვილი: „ძმები ზაქრო, ვანო და მამაჩემი — ნიკოლოზი ერთ ოჯახად ვცხოვრობდით იმ სახლში, სადაც ახლა მუზეუმია. ოჯახში ბიძაჩემისაგან რუსულს ვერ გაიგონებდით. ძმები ერთმანეთში ქართულად საუბრობდნენ. მე შვილობილად მთვლიდა. მის ხელში ვიზრდებოდი და, უნდა მოგახსენოთ, პრინციპულად მხოლოდ ქართულად მელაპარაკებოდა, მარტო ცოლს, რომელიც რუსი იყო, ესაუბრებოდა რუსულად. მან რუსულიც შესანიშნავი იცოდა, მაგრამ მხოლოდ საჭიროებისამებრ იყენებდა“.

კონსერვატორიის დოცენტი ოთარ ჩიჯავაძე: „ჩვენი ოჯახი ფალიაშვილების მეზობლად ცხოვრობდა აქ, ამავე სახლში, სადაც ახლა სახლ-მუზეუმია. დედაჩემი — ანა ჩიჯავაძე მომღერალი იყო და ბატონი ზაქარია ხშირად მოდიოდა ჩვენთან სამეცადინოდ, — პარტიების სასწავლებლად, ასევე დღესასწავლებზე, განსაკუთრებით ანაობაზე. იგი შესანიშნავი მოქართულე იყო და ახლობლების წრეშიაც მხოლოდ ქართულს იყენებდა. ასევე კოლეგებსა და მოსწავლეებთან ურთიერთობისას, ბუნებრივია, ქართულად საუბრობდა თუ აუცილებლობა არ მოითხოვდა რუსულის გამოყენებას.

სცდებიან ისინი, ვინც ზაქარიას ქართულის უცოდინარობას მიაწერენ. მით უმეტეს, რომ არსებობს მრავალი წერილობითი საბუთი ქართულ ენაზე, რომელიც კომპოზიტორს მიეკუთვნება და ნათელს ჰფენს მის დამოკიდებულებას მშობლიური მეტყველების მიმართ“.

აღარ დავიმოწმებ იმდროინდელ პრესაში გამოქვეყნებულ ზ. ფალიაშვილის წერილებს ქართული მუსიკის შესახებ, რომლებიც მართლაც შესანიშნავი ქართულით, აზრის მკაფიო გადმოცემით და სიდინჯით ხასიათდება, მოვიყვან მხოლოდ ერთ ადგილს მისი წერილიდან ქართული საგალობლების შესახებ (1908 წლის გაზეთი „ამირანი“ № 150-51-52)- „როგორც შევიტყვეთ, მოუწვევიათ 12 კაცი ეკსარხოსის ხოროდან (არც ერთი ქართველი არ ურევია) და დაუვალებიათ იგალობონ სიონში სლავურ-ქართულად. თუ ეს ხმა გამართლდა, მაშინ მთელი წირვალოცვის განმავლობაში ველირსებით გაგონებას მარტოდ „უპალო შეგვიცხალენ“, „შენ უპალო“, სააღდგომოდ კიდევ — „კრისტე აგსდგა“-ს“.

ბოლოს, დაბეჯითებით მინდა ვთქვა, რომ ეს შენიშვნა დიდი კომპოზიტორის შესახებ სწორი წარმოდგენის დამკვიდრებისთვისაა და არ ისახავს მიზნად ვინმეს ბრალდებას ან კამათის გაჩაღებას.

სევდია უგრეხელიძე

„საბედის წ ე რ ო რიცხვები“

უცნობი არ ითქმის ლექსზე, რომელიც უკვე იყო დაბეჭდილი, ისიც რესპუბლიკურ გაზეთში. და მაინც ეს ასეა. — ტერენტი გრანელის ლექსი „საბედის წ ე რ ო რიცხვები“ დღემდე უცნობია არა მარტო მკითხველთა ფართო მასებისათვის, არამედ მკვლევარებისთვისაც.

აღნიშნული ლექსი რატომღაც არც ტერენტი გრანელს შეუტანია თავის 1922-1924-1926 წლების კრებულებში, იგი არ შესულა ელიზბარ უბილავას (1961 წ.) და ლერი ალიმონაკის (1971, 1979 წ.წ.) მიერ შედგენილ ტერენტი გრანელის ლექსების „რჩეულებში“.

სოციალ-დემოკრატების გაზეთ „ტრიბუნის“ 1921 წლის 30 სექტემბრის ნომერი, რომელშიც ტერენტი გრანელის ლექსი „საბედის წ ე რ ო რიცხვებია“ დაბეჭდილი, ინახება „მარქსიზმ-ლენინიზმის ინსტიტუტის“ თბილისის ფილიალის ბიბლიოთეკაში.

ლექსს მიაკვლია ამ ინსტიტუტის უფროსმა მეცნიერ მუშაკმა გელა ხაითიძემ.

აი, ეს ლექსიც:

გივი ცქიტიშვილი

არის ფარული გულის ანთება
და მოწამლული ვედრების სფერო.
გულის გარშემო მშვიდად ღამდება
და მოდის რიცხვი საბედის წ ე რ ო.

ქრება ღიმილი და გაგიჟება,
ეცემა ლანდი ყრუ ლანდემინებს.
შავი თოვლივით თვალწინ იშლება
თბილისი. ცრემლი. დღე რამდენიმე.

მე არ მრჩებოდა ვარდი არც ერთი,
ტირილიც კრთოდა ბედის წყაროდან.
ჩამქრალ თვალებით ნუგეშს ვეძებდი,
ვეძებდი ნუგეშს და მიხაროდა.

საშური საქმე

წევის წმინდა გიორგის ეკლესია მდინარე ძირულის ხეობაში, შუა იმერეთის მაღლობზე მდებარეობს (ზესტაფონის რაიონის სოფ. ზედა წევაში). ისტორიული წყაროების მიხედვით იგი შუა საუკუნეების ძეგლია. ეკლესია დღეისათვის საკმაოდ კარგადაა შემონახული.

სულ ასიოდე მეტრის დაშორებით რვაწლიანი სკოლაა, რომელიც ჯერ კიდევ გასულ საუკუნეშია აგებული. ზესტაფონის ახალგაზრდობამ, რაიონის ხელმძღვანელობის მხარის დაჭერით და მატერიალური დახმარებით მისაბაძი საქმე გააკეთა — თუნუქის სახურავქვეშ მოაქცია ეკლესიაც და სკოლაც. ასე რომ, ეკლესია თითქმის მზადაა ჩადგეს ღმერთისა და ხალხის სამსახურში.

ჩვენ, შუა ხნის წეველებს კარგად გვახსოვს ამ ეკლესიის მოქმედებაც და უკანასკნელი მღვდელიც — მამა კასიანე, რომელიც ორმოცდაათიანი წლების დასაწყისში მიიცვალა. ხალხში რწმენა ჯერ კიდევ არის შემორჩენილი — ყოველ წელიწადს ღამით 14, 15 ივლისს ძველი სტილით იმართება წმინდა კვირიკეს დღესასწაული (და არა წმინდა გიორგის, რატომღაც), მაშინ ეკლესიის გალავანი ხალხს ვერ იტევს...

მრევლი ეკლესიის გახსნის მოლოდინშია. ღრმად ვართ დარწმუნებული, რომ ამით გაკეთდება კიდევ ერთი საშვილიშვილო საქმე. მითუმეტეს, რომ ახლომახლო სოფლებში მოქმედი ეკლესია არ არის.

მრევლის სახელით

მ. ბაჩეჩილაძე,
ქუთაისის ნ. მუსხელიშვილის სახელობის პოლიტექნიკური ინსტიტუტის დოცენტი.

ქანდაკება შინმოუსვლელთა ხსოვნას

ჩვენს ქალაქებში ბოლო დროს ასე მომრავლებულ ქანდაკებათა შორის მხატვრული თვალსაზრისით ნამდვილად ღირსშესანიშნავი ნაწარმოები იშვიათად გვხვდება. ამ თემაზე უკვე ბევრი რამ ითქვა და დაიწერა. ქალაქის ვიწრო ქუჩებში და პატარა ბაღებში მონუმენტური ქანდაკებების დადგმისას დიდი სიფრთხილეა საჭირო, რადგან შეუფერებელ გარემოში მდგარი ქანდაკება თვალში საცემი ხდება, ხშირად უმასშტაბოდ გამოიყურება და თუ დაბალ დონეზეა შესრულებული, ძალზე ცუდ შთაბეჭდილებას ტოვებს მნახველზე.

ამ მხრივ გამონაკლისია მოქანდაკე გივი ქურდიანის და არქიტექტორ ანზორ ლომთაძის მონუმენტურ-სკულპტურულ-არქიტექტურული ანსამბლი, რომელიც წითელწყაროს გამარჯვების პარკშია დადგმული და შინმოუსვლელთა ხსოვნას ეძღვნება.

პარკის ცენტრში ამაღლებულ ადგილზე განლაგებული სამფიგურიანი კომპოზიცია სივრცის მთავარ მხატვრულ-იდეურ დომინანტად გვევლინება. ანსამბლის კომპოზიცია სადა და გაწონასწორებულია. ცენტრში ქალის მჯდომარე ფიგურაა, წინა პლანზე კი, მის მარცხნივ და მარჯვნივ, ცოტა დაშორებით, ორი ძუ ლომის გამოსახულებაა.

მოხუც ქალს გადაჭდობილი ხელის მტევნები უღონოდ აქვს დაშვებული მუხლებზე. მის ტრაგიკულ გარეგნობაში მაინც იგრძნობა დიდებულება და კეთილშობილება. სახის ნაკვთები — ოდნავ ქეხიანი ცხვირი, თვალების მეტყველი ფორმა, თავსაფარი, რომელიც ქართველი გლეხი ქალებისათვის არის დამახასიათებელი — ყველა ეს დეტალი, ერთად, ქალის

სახის ქართულ ეროვნულ ტიპს იძლევა.

დანარჩენი ფორმები ლაკონურია და დახვეწილი, თავისუფალი ზედმეტი დეტალებისაგან.

ქალის პოზა და გამომეტყველება დარდისა და მოლოდინის გამომხატველია და იმდენად შთამბეჭდავია, რომ ხასიათის გასამძაფრებლად სრულიად ზედმეტი ხდება დამატებითი ელემენტების შეტანა. ფიგურა სიკეთითაა გამსჭვალული, თითქოს ჩვენც თანამოზიარენი ვხდებით მისი მწუხარებისა. ფიგურაში განზოგადებულია დედის სახე, ქალისა, რომელმაც შვილი დაკარგა, მაგრამ მაინც ელოდება და მის სევდიან მოლოდინშიც კი სიამაყე იგრძნობა, რადგან იცის, რომ მისი შვილის დაგვიანების მიზეზი შეიძლება მხოლოდ სამშობლოსათვის თავგანწირვა იყოს.

ლომის ფიგურები, დაძაბული და დამუხტულია. მათ მოქნილ სხეულებში, მკვრივ კუნთებში სიძლიერე იგრძნობა. მოქანდაკე ალეგორიებით და სიმბოლოებით აზროვნებს. ამასთანავე მისი ნამუშევრები რეალისტურ პრინციპებზეა აგებული. ჰარმონიული პროპორციები. ლამაზი, დახვეწილი ფორმები ხიბლავს მნახველს.

ძეგლი წარმოადგენს არქიტექტურული და სკულპტურული ანსამბლის ურთიერთშერწყმით განხორციელებულ კომპოზიციას.

ქანდაკებების უკან ფონს ქმნის ტუფით მოპირკეთებული კედელი, რომელიც ოვალურად შემოსაზღვრავს სკულპტურულ კომპოზიციას. კედელი ცენტრში გახსნილია და მისი ბოლოები შიგნით, კომპოზიციის ანსამბლში ოვალურად შემოდის. გახსნილი სივრცე კი ხელს უწყობს შორიდან დანახვისას ქანდაკების ცის ფონზე ამაღლებულად აღქმას. ზესწრაფვის შთაბეჭდილებას ამძაფრებს სკულპტურულ-არქიტექტურულ ანსამბლთან მისასვლელი კიბეები. საფეხურების ამაღლებას, ზესვლას აგრძელებს ლომის ფიგურები, შემდეგ ყურადღება ქალის ფიგურაზე გადადის და საბოლოოდ უკანა პლანით ცას უერთდება. ამგვარად არქიტექტურულ-სკულპტურული ანსამბლი ერწყმის და ორგანული ნაწილი ხდება იმ გარემოსი, რომელშიც იგი არის წარმოდგენილი.

სპეციალისტებს შეუძლიათ ბევრი იმსჯელონ ამა თუ იმ ნაწარმოების მხატვრულ ღირსებაზე. ამავე დროს თავისი ობიექტური შეფასების უფლება აქვს ხალხს. სასიამოვნოა, რომ ამ შემთხვევაში სპეციალისტებისა და ხალხის აზრი ემთხვევა ერთმანეთს, ეს კი მაშინ ხდება, როდესაც ნაწარმოები ჭეშმარიტად ღირებულია. სწორედ ამგვარი ნაწარმოებია მოქანდაკე გივი ქურდიანის და არქიტექტორ ანზორ ლომთაძის არქიტექტურულ-სკულპტურული ანსამბლი.

ინა დოლიძე

ჩვენი მილოცვა

ვახტანგ ახვლედიანი — 50

ძვირფასო ვახტანგ!

საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობა, თქვენი მეგობარი ქართველი მწერლები გულმხურვალედ მოგესალმებით ჩვენი სამწერლო ოჯახის ერთ-ერთ ღირსეულ წევრს და გილოცავთ დაბადების 50 წლისთავს.

ორ ათეულ წელზე მეტია, რაც ნაყოფიერად იღვწით ქართულ ლიტერატურაში. თქვენი პირველი ნოველა დაიბეჭდა 1967 წელს ახალგაზრდა მწერლების ნაწარმოებების კრებულში „სათავეებთან“, ხოლო პირველი წიგნი „ეამი სიყვარულისა“ 1971 წელს გამოვიდა და მაშინვე მიიქცია მკითხველთა ყურადღება. მას შემდეგ თქვენი ნოველები, სათავგადასავლო მოთხრობები, ნარკვევები და პუბლიცისტური წერილები სისტემატურად იბეჭდება სალიტერატურო პერიოდიკაში. გამოდის ცალკე წიგნებად.

მრავალმხრივია თქვენი შემოქმედება. თქვენმა წიგნებმა „იდუმალების ძაფი“, „ლალი ქვარიანის შეცდომა“, „ჩაფიქრება“, „მოტაცება“, „ფიქრია“, სატირულ-იუმორისტული მოთხრობების კრებულმა „სანებელი“, საბავშვო ზღაპრებისა და მოთხრობების წიგნმა „ბომბომ“ მკითხველთა მოწონება დაიმსახურა.

აღსანიშნავია თქვენი პუბლიცისტური პოემა „ძაბილი“ და პოემა-ბალადა „მარი-კონტინოვი“, რომელიც დაიბეჭდა ბულგარეთშიც. თარგმნით ბულგარული ლიტერატურის კლასიკოსის ნიკოლა ვაპცაროვის ლექსებს, თანამედროვე ბულგარელი მწერლის ბორის კალაიჯიევის მოთხრობებს.

არჩეული ხართ საქართველოს მწერალთა კავშირის აჭარის განყოფილების გამგეობის წევრად, ხელმძღვანელობთ პროზის სექციას და აქტიურად მონაწილეობთ სამწერლო ორგანიზაციის საქმიანობაში.

ძვირფასო ვახტანგ!

მოგილოცავთ საიუბილეო თარიღს, გისურვებთ ჯანმრთელობას და შემდგომ წარმატებებს თქვენს მრავალმხრივ შემოქმედებაში.

საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობა

ბაზარი

გაჩერებასთან

გურამ წიგასაშვილის ფოტო

რედაქტორთა საბჭო

სარედაქციო კოლეგია: თამაზ ბიბილური (მთავარი რედაქტორის მოადგილე), ზვიად გამსახურდია, ლაშა თაბუკაშვილი, ჯუმბერ თითმერია (მთავარი რედაქტორის მოადგილე), ანა კალანდაძე, ნოდარ ნათაძე, გურამ ფანჯიკიძე, ოთარ ჩხეიძე, თამაზ ჩხენკელი, სარგის ცაიშვილი, გივი ძნელაძე, თამაზ წივწივაძე, თამაზ ჭილაძე, ელიზბარ ჯაველიძე (მთავარი რედაქტორი).

პასუხისმგებელი მდივანი გივი ჯოხაძე

მორიგე რედაქტორი ანდრო ბედუკაძე

რედაქციის მისამართი: 380005, თბილისი, გუდიაშვილის მოედანი №2

ტელეფონები:

მთ. რედაქტორის მისაღები — 99-84-04.
მთ. რედაქტორის მოადგილის — 99-91-89
პასუხისმგებელი მდივნის — 99-87-10
განყოფილებების — 99-72-89; 99-71-63; 99-03-65. 95-36-68.
რედაქციაში შემოსული მასალა არ უნდა აღემატებოდეს მანქანაზე ნაბეჭდ 14 გვერდს.
მასალები ავტორებს არ უბრუნდებათ.

ლიტერატურული საქართველო

«ЛИТЕРАТУРУЛИ САКАРТВЕЛО»
ОРГАН ПРАВЛЕНИЯ СП ГРУЗИИ

გამოდის პარასკეობით

ИНДЕКС 08436 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17. საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტის გამომცემლობის სტამბა.